

לקוטי תורה • פרשת שלח • מאמר 5

בפי' נסכים כתיב כי תבאו אל ארץ מושבותיכם...

בפרשת הנסכים נאמר: "כי תבואו אל ארץ מושבותיכם"

ההתלהבות שבקריאת שמע, שבה האש האלקית של הנשמה מכלה את האש הטבעית של הנפש הבהמית, היא "עולה", אך עדיין אינה עושה לה' דירה. הדבר נעשה באמצעות "המנחה והנסכים" של תפילין, תורה ומצוות מעשיות: כאשר יורדים אל הדברים הגשמיים מתוך ביטול מוחלט, אל "ארץ כנען" שהמרגלים סירבו להיכנס אליה, הופכים את הארץ ל"ארץ מושבותיכם".

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/likutei-torah/shelach/5

הנקודה

ההתלהבות שבקריאת שמע, שבה האש האלקית של הנשמה מכלה את האש הטבעית של הנפש הבהמית, היא "עולה", אך עדיין אינה עושה לה' דירה. הדבר נעשה באמצעות "המנחה והנסכים" של תפילין, תורה ומצוות מעשיות: כאשר יורדים אל הדברים הגשמיים מתוך ביטול מוחלט, אל "ארץ כנען" שהמרגלים סירבו להיכנס אליה, הופכים את הארץ ל"ארץ מושבותיכם".

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

מדוע התורה, בפתחתה לדיני הנסכים, מכנה את הארץ "ארץ מושבותיכם" ולא "ארץ כנען"? אדמו"ר הזקן משיב באמצעות דברי חז"ל, שקריאת שמע בלא תפילין דומה לעולה בלא מנחה ונסכים. קריאת שמע היא העולה: ההתבוננות בכך שהוי"ו אינו משתנה לעולם, והוא עצמו המקור והכוח של נשמות ישראל, מציתה את האש האלקית שבנשמה. אש זו מכלה ומעלה את האש הטבעית של הנפש הבהמית, כשם שהאש מן השמים אכלה את הקרבנות. אך התלהבות אינה עבודת ה' שלמה וקבועה, שכן "יצרה לשבת". התפילין מייצגות את התורה כולה ואת מצוותיה המעשיות, שבהן אור אין סוף, "היד הגדולה", מתלבש בעניינים גשמיים. כדי להמשיכו לשם נדרשים ביטול עצמי והשפלה, "כנען" – הכנעה, שהמרגלים, נשמות נעלות, סירבו לה. הירידה כרוכה בסכנת נפילה, ולכן צריך להפנות את הכעס הקדוש נגד הרע שבאדם עצמו: הצרעה. באמצעות הצומח והדומם, המנחה והמלח, הקלף והדיו, ה' "יושב" למטה, וישראל הופכים את הארץ ל"ארץ מושבותיכם".

מבנה

- 1 השאלה, ועולת קריאת שמע**
מדוע נאמר "ארץ מושבותיכם" ולא "כנען"? קריאת שמע בלא תפילין היא כעולה בלא מנחה ונסכים. כמו השרפים, גם בנשמה יש אש אלקית, ואף יותר מבשרפים, משום ששורשה למעלה משלהם; ישראל עלו במחשבה, והאש שבהם יכולה לכלות ולהעלות את האש הטבעית של הנפש הבהמית – "אש אוכלת אש".
- 2 חידוש האש באמצעות קריאת שמע**
האש האלקית מוגבלת ודועכת כשהיא מושקעת בענייני הגוף; "הוי"ו מאיר את חשכיי" באמצעות ההתבוננות שבקריאת שמע, פעמיים ביום, עד שבמשך החיים כוחות הנפש הבהמית עולים לקדושה. הוי"ו אינו משתנה, ו"אלקינו" פירושו כוחנו: הנשמות נמשכות "ישר" מהוי"ו עצמו, שלא כמו העולמות, המקבלים חיות באמצעות השמות האחרים.
- 3 קרוב אליו, ואיסוף הנטיות**
אלקים "קרוב" לישראל משום שישראל נמשכים מהוי"ו, שלמעלה ממנו; התורה ממשיכה את הקרבה הזאת למטה והופכת אותם ל"עם קרובו". קריאת שמע פירושה איסוף כל התשוקות של האש הטבעית באמצעות חרטה והחלטה, כדי שגם שני היצרים יאהבו את ה'.
- 4 ההתלהבות אינה מספיקה: הדירה למטה**
"יצרה לשבת": העבודה הנעלית היא להמשיך את דירתו של ה' בתחתונים באמצעות תורה ומצוות מעשיות, "יין המלכות" ב"כלים מכלים שונים", "היד הגדולה" שהגיעה אפילו למצרים, מתוך ביטול מוחלט לרצון ה'. זוהי "ארץ כנען" – הכנעה; הסכנה שבה ליפול נענית באמצעות "הצרעה", "הזיעה" של המלאכים – הכעס המופנה נגד הרע שבאדם עצמו.

"לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע": ההתלהבות שבקריאת שמע גורמת לכך שיום של ריחוק מה' ייראה כעבודה זרה — עניינה של הפרשה השנייה; הכעס שנוצר מצנן את הרע, כדרך סירוס, ומעוור את עין הקנאה, כדי שהברכה, השורה רק במקום שיש עין טובה, תוכל לשרות.

המרגלים, נשמות נעלות, לא רצו להשפיל את עצמם ולהיכנס לעיסוק במצוות גשמיות. שבע האומות הן המידות הרעות של עולם התוהו, שהן גדולות רק מפני שאנחנו עושים אותן כאלה: "הוי' עמנו" בתורה. המלח והקמה, הקלף והדיו, הדומם והצומח, מביאים את ה' "לשבת" למטה, וישראל מיישבים את הארץ כ"ארץ מושבותיכם".

האש האלקית של קריאת שמע, המשכחה למטה באמצעות המצוות והזהירות מפני נפילה בשעת הירידה — כל אלה הם המנחה, הנסכים ו"ארץ מושבותיכם".

יסוד האש האלקי יסוד האש האלקי

הכמיהה הלוהטת של הנשמה לה', יסוד השרפים. כשהיא נדלקת באמצעות קריאת שמע, היא מכלה ומעלה את האש הטבעית של הנפש הבהמית: "אש אוכלת אש".

יסוד האש הטבעי יסוד האש הטבעי

החום של הנפש הבהמית: התשוקה שלה לתענוגות העולם, הכעס והקנאה. הוא אינו מתבטל, אלא עולה ונכלל בקדושה, עד שגם הוא אוהב את ה'.

הוי' אלקינו הוי' אלקינו

"אלקינו" מתפרש כ"כוחנו": כוחן וחיותן של הנשמות באים היישר מעצמות שם הוי', ואילו העולמות מקבלים את חיותם באמצעות השמות האחרים, דרך מלכות ואלקים.

היד הגדולה היד הגדולה

ההתפשטות הבלתי מוגבלת של אור אין סוף אל העניינים הגשמיים והנמוכים ביותר שבתורה ובמצוות, באמצעות החסד שבו מתלבשת החכמה; זוהי ענוותנותו של ה'.

ארץ כנען ארץ כנען

מלשון הכנעה: הכנעת האדם וירידתו לעיסוק במצוות גשמיות מתוך ביטול מוחלט לרצון ה'. זו עבודה נעלית מהתלהבות, אך כרוכה בסכנה של נפילה לתשוקה לענייני הגוף.

הצרעה הצרעה

כעס קדוש, הגבורות שבחום ההתלהבות של קריאת שמע, המופנה נגד הרע שבאדם עצמו. היא "מסרסת" את הרע באמצעות צינון החום שלו, ו"מעוורת" את עין הקנאה.

מייך נוקבין ומייך דוכרין מייך נוקבין ומייך דוכרין

העלאת הדבר הגשמי שמשמש בו לקיום מצווה מלמטה, וההמשכה מלמעלה שצריכה לעורר אותו תחילה; המרגלים היו אמורים להיות ההמשכה מלמעלה.

ישיבה ישיבה

הנמכה ממצב של עמידה: "ישיבתו" של ה' היא ירידתו לדור בתחתונים, שישראל פועלים באמצעות תורה, מצוות ותפילה, והופכים את הארץ ל"ארץ מושבותיכם".

קטע 1 • 11-3

השאלה, ועולת קריאת שמע

1 בפי' נסכים¹ כתיב כי תבאו² אל ארץ מושבותיכם כו' ועשיתם אשה לה' עולה³ וגו'. להבין למה שינה הכתוב לקרוא ארץ ישראל כאן בשם ארץ מושבותיכם יותר מבכל התורה שנק' ארץ כנען⁴

בפרשת הנסכים נאמר: "כי תבאו אל ארץ מושבותיכם" וגו', "ועשיתם אשה לה' עולה" וגו'. יש להבין מדוע שינתה התורה את לשונה וכינתה כאן את ארץ ישראל "ארץ מושבותיכם", ולא כפי שהיא נקראת בכל התורה — "ארץ כנען".

המאמר פותח בפרשת נסכי היין הנלווים לקרבנות, המתחילה במילים "כי תבאו אל ארץ מושבותיכם". בכל מקום אחר התורה קוראת לארץ "ארץ כנען", ולכן שואל אדמו"ר הזקן מדוע היא נקראת כאן "ארץ מושבותיכם".

(וקושיא זו מבואר במדרש ס"פ שלח. ועיין עוד בקהלת רבה ע"פ הגדלתי מעשי.⁵ כי תבאו אל ארץ מושבותיכם ועשיתם עולה.

(שאלה זו מבוארת במדרש בסוף פרשת שלח. ראו גם קהלת רבה על הפסוק "הגדלתי מעשי": "כי תבאו אל ארץ מושבותיכם... ועשיתם עולה".

בסוגריים מציין אדמו"ר הזקן שהמדרש בסוף פרשת שלח כבר עוסק בשאלה זו. הוא מפנה גם לקהלת רבה על דברי שלמה "הגדלתי מעשי", שם מובא הפסוק על הכניסה לארץ והקרבת הקרבנות.

ועוד שם ע"פ ושתה בלב טוב יינך זו פי' נסכים כי כבר רצה האלקים⁶ את⁷ מעשיך זו הכנסת ישראל לארץ שנאמר כי תבאו אל ארץ כו'.

ועוד שם, על הפסוק "ושתה בלב טוב יינך": זו פרשת הנסכים; "כי כבר רצה האלקים את מעשיך": זו הכנסת ישראל לארץ, כפי שנאמר "כי תבאו אל ארץ" וגו'.

קטע נוסף בקהלת רבה מפרש את "ושתה בלב טוב יינך" כפרשת הנסכים, ואת "כי כבר רצה האלקים את מעשיך" כהכנסת ישראל לארץ. כך קושר המדרש בין הנסכים לבין רצון ה' והכניסה לארץ.

ונראה שפירשו ארץ מלשון רצון^{8,9,10} וכ"ה בפרדס בעה"כ [בערכי הכינויים] ערך ארץ¹¹ ועמ"ש מזה ע"פ והארץ הדום רגלי וע"פ היום הזה¹² ה' אלהיך מצורך).

נראה שהם פירשו את המילה "ארץ" מלשון רצון, וכך הוא גם בספר הפרדס, בערכי הכינויים, בערך "ארץ". ראו גם את האמור על הפסוק "והארץ הדום רגלי" ועל הפסוק "היום הזה ה' אלקיך מצורך".

מאחר שהמדרש קושר את הכניסה לארץ עם רצון ה', מסיק אדמו"ר הזקן שהוא מפרש את המילה "ארץ" כקשורה ל"רצון". גם הפרדס, בערכי הכינויים שלו, מביא גזירה זו, ושני מאמרים נוספים עוסקים בנושא.

הנה אמרו רז"ל [רבותינו זכרונם לברכה] (פ"ב [פרק ב'] דברכות) **כל הקורא ק"ש [קריאת שמע]¹³ בלא תפילין כאלו הקריב עולה בלא מנחה וזבח בלא¹⁴ נסכים.**

הנה אמרו חז"ל (ברכות, פרק ב'): **"כל הקורא קריאת שמע בלא תפילין, כאילו הקריב עולה בלא מנחה וזבח בלא נסכים."**

הגמרא מלמדת שמי שקורא קריאת שמע בלא תפילין דומה למי שמקריב עולה בלי מנחתה, או זבח בלי נסכיו. מאמר זה קושר בין קריאת שמע ותפילין לבין הקרבנות והנסכים שבפסוק הפותח.

וצריך להבין ענין דמיון זה שמדמה ק"ש [קריאת שמע] לעולה וזבח ותפילין למנחה ונסכים. והנה ענין הקרבנות שהיה יורד אש מן השמים¹⁵ על גבי המזבח ותאכל את העולה ואת חלבי השלמים¹⁶.

יש להבין את פשר ההשוואה, המדמה את קריאת שמע לעולה ולזבח, ואת התפילין למנחה ולנסכים. והנה, בענין הקרבנות ירדה אש מן השמים על המזבח ואכלה את העולה ואת חלבי השלמים.

אדמו"ר הזקן שואל מה עומד מאחורי ההשוואה: מדוע קריאת שמע מקבילה לקרבן מן החי, והתפילין למנחה ולנסכים הנלווים אליו. תחילה הוא מתבונן בקרבנות עצמם, שעליהם ירדה אש מן השמים ואכלה את העולה ואת חלבי השלמים.

וכן הענין בק"ש [בקריאת שמע] כי הנה האדם הוא מורכב מדי' יסודות¹⁷ אש רוח מים עפר כמ"ש מזה בד"ה והיה מספר¹⁸ בניי [בני ישראל]¹⁹

וכך גם בקריאת שמע. האדם מורכב מארבעה יסודות — אש, רוח, מים ועפר — כפי שנתבאר במאמר המתחיל "והיה מספר בני ישראל".

כך הדבר גם בקריאת שמע. כדי להסביר כיצד, מזכיר אדמו"ר הזקן שהאדם מורכב מארבעת היסודות הקלאסיים: אש, רוח, מים ועפר, כפי שביאר במאמר קודם בספר במדבר.

שהם בחי' דומם צומח חי מדבר כנגד די' אותיות של שם²⁰ הוי' ב"ה שמשם נמשכו ונתהוו בחינות אלו ובחינת יסוד האש הוא בחינת החי (כמ"ש כמ"א ע"פ כי תצא)²¹

הם בחינות דומם, צומח, חי ומדבר, כנגד ארבע האותיות של שם הוי' ברוך הוא, שמהן נמשכו ובאו לידי הווייה בחינות אלה. ויסוד האש הוא בחינת החי, כפי שנתבאר במקום אחר על הפסוק "כי תצא".

ארבעת היסודות מקבילים לארבעת סוגי הנבראים — דומם, צומח, חי ומדבר — ולארבע האותיות של שם הוי', שממנו נמשכו ובאו לידי הווייה. האש היא יסוד החי, ולכן קרבן מן החי קשור לאש.

והנה כתיב שרפים עומדים²² שיש בחי' מלאכים וחיות הקדש שנקראים שרפים מפני שהם מיסוד האש האלקי

והנה כתוב: "שרפים עומדים", שכן יש בחינה של מלאכים וחיות הקדש הנקראים שרפים, מפני שהם מיסוד האש האלקי;

ישעיהו ראה "שרפים עומדים" מעל כיסא ה'. השם שרפים בא מן המילה שרף: מלאכים אלה וחיות הקדש עשויים מיסוד האש האלקי.

ותמיד הם עומדים בהתלהבות מחמת שאין להם כ"א מחשבה אחת כל ימיהם מששת ימי בראשית שמשגיגים רק זיו שכינתו ית' המחיה ומהוה אותם מאין ליש.

והם עומדים תמיד בהתלהבות, משום שמאז ששת ימי בראשית יש להם מחשבה אחת בלבד כל ימיהם: הם משיגים רק את זיו השכינה, יתברך שמו, המחיה אותם ומהוה אותם מאין ליש.

ההתלהבות שלהם אינה משתנה, כי מאז הבריאה יש להם מחשבה אחת בלבד: ההכרה בזיו השכינה של ה', המקנה להם מציאות. מכיוון שאין במחשבתם דבר אחר, הם בוערים תמיד.

ולכן יומם ולילה לא ישקוטו והיינו מפני שאין להם כ"א יסוד אחד פשוט שהוא יסוד האש האלהי ואינם מורכבים (עמ"ש בביאור ע"פ והניף הכהן²³ אותם על לחם הבכורים).²⁴

ולכן יומם ולילה אינם שוקטים; כלומר, מפני שיש בהם יסוד פשוט אחד בלבד — יסוד האש האלקי — ואינם מורכבים. (ראו מה שכתוב בביאור על הפסוק "והניף הכהן אותם על לחם הביכורים".)

המלאכים אינם נחים, מפני שהם פשוטים ועשויים מיסוד אחד בלבד — האש האלקית — ואין בהם דבר שיכול לצנן אותה. אדמו"ר הזקן מפנה לביאורו על תנופת העומר בפרשת אמור להרחבה בנושא.

משא"כ האדם שהוא מורכב מדי' יסודות וגם הוא מלוכש בגוף ונפש החיונית לא יוכל לעמוד במדרגה ומחשבה אחת כל ימיו.

לעומת זאת, האדם, המורכב מארבעת היסודות וגם מלוכש בגוף ונפש החיונית, אינו יכול להישאר כל ימיו באותה מדרגה ובאותה מחשבה.

האדם שונה: הוא מורכב מארבעת היסודות, ונשמתו מלוכשת בגוף ונפש חיונית. לכן אינו יכול להישאר במדרגה אחת ובמחשבה אחת במשך כל חייו.

אך הנה מ"מ יש בכח נפשו האלהית הצמאון מיסוד האש כרשפי אש שלהבת²⁵ יותר מהמלאכים כי אף שלמטה

אך בכל זאת, בכוחה של נפשו האלקית יש צימאון הנובע מיסוד האש, כרשפי אש ולהבה, אף יותר מזה של המלאכים. שהרי אף שלמטה

אולם בנפש האלקית יש צימאון לה' הנובע מיסוד האש, כמו "רשפי אש" שבשיר השירים, והוא גדול אף מזה של המלאכים. אדמו"ר הזקן מסביר קצת כיצד ייתכן הדבר, בשעה שנראה שהאדם נמוך מהמלאכים.

הנה מדרגת האדם גרועה ופחותה ממדרגת המלאכים היינו מפני שלמטה הוא מלוכש בגוף ונפש החיונית.

מדרגת האדם נחותה ונמוכה ממדרגת המלאכים, וזאת מפני שבעולם הזה הוא מלוכש בגוף ונפש החיונית.

מעמדו הנמוך של האדם שייך רק למצבו כאן למטה, שבו נשמתו מלוכשת בגוף ונפש חיונית. אין זו מדרגתה האמיתית של הנשמה.

אבל שרש נשמתו למעלה כל אחד ואחד לפי מדרגתו שלא כל הנשמה היא מלובשת בגוף

אבל שורש נשמתו נמצא למעלה, כל אחד לפי מדרגתו, שכן לא כל הנשמה מלובשת בגוף,

שורש הנשמה נשאר למעלה, כל נשמה לפי מדרגתה. רק חלק מן הנשמה נכנס לגוף.

רק הארה ממנה והשרש נשאר למעלה במקור חוצבה בעולם העליון שממנו נלקחה, עמ"ש ע"פ יונת

בחגוי²⁶ וע"פ האזינו השמים.^{27, 28, 29, 30}

אלא רק הארה ממנה; ואילו השורש נשאר למעלה, במקור שממנו נחצבה, בעולם העליון שממנו נלקחה. ראו מה שכתוב על הפסוק "יונתי בחגוי" ועל הפסוק "האזינו השמים".

מה שנמצא בגוף הוא רק הארה מן הנשמה; הנשמה עצמה נשארת במקורה, בעולם העליון שממנו נחצבה. אדמו"ר הזקן מפנה למאמריו על "יונתי בחגוי הסלע" ועל "האזינו השמים" להרחבה בנושא.

2 והנשמות שבכל עולם ועולם הם כיתר שאת ומעלה לאין קץ על מדרגת המלאכים שבעולמות ההם והן אותן הנשמות עצמן שמתפשט הארתם להתלבש למטה בעוה"ז.

הנשמות שבכל עולם ועולם נעלות לאין שיעור ממדרגת המלאכים שבעולמות ההם; ואלו הן אותן נשמות עצמן, שהארתן מתפשטת ומתלבשת למטה בעולם הזה.

מאחר ששורש כל נשמה נשאר למעלה, הנשמות שבכל עולם נעלות לאין שיעור מן המלאכים שבאותו עולם. ואלו הן אותן נשמות עצמן, שהארתן יורדת ומתלבשת בגופים בעולם הזה.

וזהו אע"ג [אף על גב] דאיהו לא חזי³¹ מזליה חזי פ"י מזלא מלשון יזל מים³² והיינו שרש נשמתו למעלה שממנו נוזל ונמשך הארתו למטה.

וזהו [פירוש]: "אף על פי שהוא אינו רואה, מזלו רואה". המילה "מזל" היא מלשון "יזל מים", כלומר, שורש נשמתו למעלה, שממנו נוזלת ונמשכת הארתה למטה.

הגמרא אומרת על חבריו של דניאל, שנבהלו מחזון שלא ראו: "אף על פי שהוא אינו רואה, מזלו רואה". אדמו"ר הזקן מפרש את המילה "מזל" מלשון "יזל", כלומר, יורם: שורש הנשמה למעלה, שממנו הארתה נוזלת ויורדת אל הגוף, רואה את מה שהאדם שלמטה אינו רואה.

3 והיינו לפי שישראל עלו במחשבה³³ פ"י כמו למשל באדם הגשמי הנה מחשבתו מיוחדת בנפשו והיו לאחדים יותר מדיבורו שהוא דבר נפרד ויוצא חוץ ממנו וכידו לחסום פיו ולשתוק.

וזה משום שישראל עלו במחשבה [של ה']. כלומר, למשל, אצל אדם גשמי, מחשבתו מאוחדת עם נפשו והן נעשות לאחד, יותר מדיבורו, שהוא דבר נפרד היוצא ממנו; וביכולתו לסגור את פיו ולשתוק.

זו הסיבה שנשמות ישראל עומדות במדרגה כה גבוהה: "ישראל עלו במחשבה" [של ה'], עוד לפני הבריאה. אצל אדם, המחשבה מאוחדת עם הנפש הרבה יותר מן הדיבור, שיוצא ממנו ונעשה לדבר נפרד, ושהוא יכול להפסיק בכל עת שירצה.

משא"כ בחיי המחשבה כי הנפש מלאה אותיות³⁴ כך כנסיי [כנסת ישראל] מקור נשיי [נשמות ישראל] עלו במחשבה עילאה ומיוחדים במהותו ועצמותו ממש

אך לא כך היא בחינת המחשבה, שכן הנפש מלאה אותיות. כך גם כנסת ישראל, מקור נשמות ישראל, עלתה במחשבה העליונה ומאוחדת ממש עם מהותו ועצמותו.

המחשבה אינה כדיבור, שכן הנפש מלאה תמיד באותיות המחשבה ואינה יכולה לשתוק מהן. כך גם כנסת ישראל, מקור כל נשמות ישראל, עלתה במחשבה העליונה ומאוחדת ממש עם מהותו ועצמותו של ה'.

(הגם דכתיב כי לא מחשבותי מחשבותיכם³⁵ מ"מ הרי אפס קצהו³⁶ ושמץ מנהו תקח אזנינו³⁷ להבין מעט מזער עד"מ) (ועמ"ש ע"פ אני ישנה ולבי ער)^{38,39}

(אף שנאמר: "כי לא מחשבותי מחשבותיכם", בכל זאת אוננו יכולה לקלוט את קצהו ואת שמץ ממנו, כדי להבין מעט מזער בדרך משל.) (ועיינו במה שנכתב על הפסוק "אני ישנה ולבי ער".)

אדמו"ר הזקן מסייג את המשל: מחשבות ה' אינן כמחשבותינו, כפי שנאמר בישעיהו, אך בדרך השוואה אפשר לתפוס שמץ מן העניין. הוא מפנה גם למאמרו על הפסוק "אני ישנה ולבי ער".

אלא שבהשתלשלות העולמות רבות ועצמות נשתלשל ונתפשט הארת הנשמה להתלבש בגוף ונפש הבהמית ועודנה בכחה לשלוט על הגוף ונפש הבהמית להסיר החמימות שבלבו⁴⁰ לתענוגי העולם ותאוותיו מיסוד האש הטבעי ולהיות גובר בו יסוד האש האלהי.

אלא שבמהלך השתלשלות העולמות, בשלבים רבים ועצומים, ירד והתפשט אור הנשמה כדי להתלבש בגוף ובנפש הבהמית. ואף על פי כן יש בה עדיין כוח לשלוט בגוף ובנפש הבהמית: להסיר את החמימות שבלב לתענוגי העולם ולתאוותיו, שמקורה ביסוד האש הטבעי, ולהגביר בו את יסוד האש האלוקי,

רק לאחר השתלשלות ארוכה דרך העולמות בא אור הנשמה להתלבש בגוף ובנפש הבהמית. ואף על פי כן הוא שומר על הכוח לשלוט בהם: להסיר את החמימות שבלב לתענוגי העולם, שמקורה ביסוד האש הטבעי, ולהגביר את האש האלוקית.

שמשכנו בלב להלהיב נפשו ולבו להכלל ולהבטל באחדותו ית'⁴¹ (ועמ"ש מזה בפי' אמור ע"פ ונקדשתי בתוך בניי⁴² [בני ישראל])

שמושבה בלב, כדי להצית את נפשו ולבו ולהלהיבם להיכלל ולהתבטל באחדותו יתברך (ועיינו במה שנכתב על כך בפרשת אמור, על הפסוק "ונקדשתי בתוך בני ישראל").

האש האלוקית שוכנת בלב, ושם היא מציתה ומלהיבה את נפשו ולבו של האדם ברצון להיכלל ולהתבטל באחדות ה'. להרחבה בעניין מפנה אדמו"ר הזקן למאמרו בפרשת אמור על הפסוק "ונקדשתי בתוך בני ישראל".

ועי' מעלה גם יסוד האש הטבעי שבכח נפשו הבהמית להיות נכלל ועולה לה' כקרבן להיות שבכל עת שמגביר כח יסוד האש⁴³ האלהי מתמעט ומתקרר כח יסוד האש הטבעי ונכלל בקדושה.

ועל ידי כך הוא מעלה גם את יסוד האש הטבעי שבכוח נפשו הבהמית, כדי שייכלל ויעלה לה' כקרבן: בכל עת שהוא מגביר את כוח יסוד האש האלוקי, כוח יסוד האש הטבעי נחלש ומתקרר ונכלל בקדושה.

כאשר האש האלוקית מתחזקת, האש הטבעית שבנפש הבהמית אינה נכחדת, אלא נחלשת, מתקררת ונמשכת אל הקדושה. בכך היא דומה לקרבן, שבו הבהמה עולה לה'.

וזהו אש אוכלה אש⁴⁴ וכן היה בקרבנות ממש שאש של קדושה של מעלה אכלה בעלי חיים שהם מבחינת יסוד האש⁴⁵:

וזהו "אש אוכלה אש". וכך היה גם בקרבנות ממש: אש הקדושה שלמעלה אכלה בעלי חיים, שהם מבחינת יסוד האש.

הגמרא מדברת על "אש אוכלה אש". בבית המקדש התרחש הדבר ממש: אש הקדושה שלמעלה אכלה בעלי חיים, השייכים ליסוד האש; ובקריאת שמע האש האלוקית אוכלת את האש הטבעית שבנפש הבהמית.

קטע 2 • 41-6

חידוש האש באמצעות קריאת שמע

4 ב אך עכ"ז [עם כל זה] הנה היסוד האש האלהי שבו הוא במדה וגבול ומתלבש בנפשו החיונית ולכן כשמשמש בו בענייני גופו

2. ואף על פי כן, היסוד האלוקי של האש שבו הוא במידה ובגבול, והוא מלוכש בנפשו החיונית. לכן, כאשר הוא משתמש בו בענייני גופו,

החלק השני פותח בהסתייגות: האש האלוקית שבאדם מוגבלת, והיא מלוכשת בנפשו החיונית. כשהוא משקיע אותה בענייני גופו, היא מתכלה.

כמו בכעס וקנאה ושנאה ודומיהם וכל מיני תאוות וכו' מתמעט ונחסר מן המדה ושוב לא יתלהב לבו כ"כ [כל כך] בעבודת ה'. ועצה היעוצה לזה הנה כתיב כי אתה תאיר נרי^{46,47} והי' יגיה חשכי.

כגון בכעס, בקנאה, בשנאה וכיוצא באלה, ובכל מיני תאוות וכו' — היא מתמעטת וחסרה ממידתה, ולבו שוב לא יתלהב כל כך בעבודת ה'. העצה לכך היא הכתוב: "כי אתה תאיר נרי, והוי' יגיה חשכי".

כעס, קנאה, שנאה ותאוות גופניות שואבים כולם מן האש הזאת, עד שנתר ממנה פחות והלב אינו מתלהב עוד באותה מידה בעבודת ה'. התרופה לכך נמצאת בפסוק "כי אתה תאיר נרי, והוי' יגיה חשכי": ה' עצמו מדליק מחדש את נר הנשמה.

פִּי שְׁעִי הַתְּבוֹנֹנוֹת בְּאִמּוֹנָה הִ' אֶחָד בְּאִמָּת בְּעוֹמֶק מַחֲשַׁבְתּוֹ וּלְבֹו וְלֹא דִּי בְּזִכְרוֹן הַדְּבָרִים בְּמַחֲ בְּלִבְדִּי כִּי־אֵשׁ שִׁיעֲמִיק וִיתְקַע מַחֲשַׁבְתּוֹ בְּחוּזְקָה

כלומר, על ידי התבוננות אמיתית באמונה שה' אחד, בעומק מחשבתו ולבו; אין די בכך שייזכר בדברים במחשבתו בלבד, אלא עליו להעמיק בהם ולקבע את מחשבתו בחוזקה;

הנר נדלק באמצעות התבוננות אמיתית ומעמיקה באחדות ה', במחשבה ובלב. אין די בהיזכרות ברעיונות; יש להתרכז בהם ולקבע בהם את המחשבה בחוזקה.

ואזי יאיר לו יסוד האש האלהי להשלים חסרוננו⁴⁸ ויגיה חשכו וכמ"ש כי אשב בחשך⁴⁹ ה' אור לי
אזי [ה'] יאיר לו את היסוד האלוקי של האש, כדי להשלים את חסרוננו, ויאיר את חשכו; ככתוב: "כי אשב בחשך, ה' אור לי".

אז ה' מדליק מחדש את האש האלוקית, משלים את מה שהתכלה ומאיר את חשכו של האדם. דברי מיכה, "כי אשב בחשך, ה' אור לי", מבטאים את אותו רעיון.

(ועמ"ש מזה בפי' מקץ בדי"ה רני ושמחי בת⁵⁰ וסדי"ה כי אתה נרי. ועמ"ש סדי"ה כי ביום הזה יכפר⁵¹ גבי ושמתיך בנקרת הצור).⁵²

(ראו מה שנכתב על כך בפרשת מקץ, במאמר המתחיל "רני ושמחי בת [ציון]", ובסוף המאמר המתחיל "כי אתה נרי". וראו מה שנכתב בסוף המאמר המתחיל "כי ביום הזה יכפר", בעניין "ושמתיך בנקרת הצור".)

אדמו"ר הזקן מפנה למאמרים נוספים העוסקים בנושא: בפרשת מקץ, על הפסוק "רני ושמחי בת ציון"; בסוף המאמר "כי אתה נרי"; ובסוף המאמר על הפסוק "כי ביום הזה יכפר", בפסוק "ושמתיך בנקרת הצור".

וּלְכֵן קוֹרִין קִי־ש [קריאת שמע] פְּעָמִים בְּכָל יוֹם שְׁבָה מִבּוֹאֵר עֲנִין הַתְּבוֹנֹנוֹת כְּדִלְקֶמֶן לְהִיּוֹת כִּי אִי אִפְשָׁר לְאָדָם לְהִיּוֹתוֹ מְלוּבָשׁ בְּגוֹף וּנְפֶשׁ הַבְּהִמִּית וְעוֹסֵק בְּדִבְרֵי גִשְׁמִיִּים כָּל הַיּוֹם לְעוֹרֵר אֶת הָאֱהָבָה וְהַתְּלַהּבוֹת כִּי־אֵשׁ עִי־קִי־ש [קריאת שמע].

לכן קוראים קריאת שמע פעמיים בכל יום, שבה מפורטת ההתבוננות, כפי שיתבאר בהמשך; שכן אדם, בהיותו מלובש בגוף ובנפש הבהמית ועוסק בעניינים גשמיים כל היום, אינו יכול לעורר את האהבה וההתלהבות אלא באמצעות קריאת שמע.

זו הסיבה שאומרים קריאת שמע פעמיים ביום: היא כוללת את ההתבוננות שמדליקה מחדש את האש, כפי שיסביר המאמר בהמשך. אדם השקוע כל היום בחיי הגוף אינו יכול לעורר אהבה והתלהבות לה' בדרך אחרת.

ובכל יום מגביר כח יסוד האש האלהי וכנגדו מתמעט והולך כח יסוד האש הטבעי ועולה ונכלל
ובכל יום הוא מגביר את כוחו של היסוד האלוקי של האש, וכנגד זאת כוחו של היסוד הטבעי של האש הולך
ומתמעט, ועולה ונכלל

כל אמירה של קריאת שמע מחזקת את האש האלוקית, ובהתאם לכך האש הטבעית של הנפש הבהמית הולכת ונחלשת. כשהיא נחלשת,
היא עולה ונכללת בקדושה.

בקדושה עד שבמלאות הימים כימי שנותיו שבעים שנה⁵³ או שמונים שנה יתמעטו כל הכחות שביסוד
האש הטבעי ויעלו להכלל בקדושה היינו

בקדושה; עד שבתום הימים, כמספר שנות חייו — שבעים שנה או שמונים שנה — יתמעטו כל הכחות שביסוד
הטבעי של האש, ויעלו להכלל בקדושה. כלומר,

במהלך החיים — שבעים או שמונים השנים שעליהן מדבר ספר תהילים — הדבר מתרחש בכל אחד מכוחותיה של האש הטבעית. בסופו של
דבר כולם מתעלים ונכללים בקדושה.

כי בישראל גם כחות נפשו הבהמית הוא נצחיי ונעשים כסא לקדושה (משא"כ עובדי כוכבים שנפשם
הבהמית כלה והולכת ואין להם עליה [כלל]).

משום שגם כוחות הנפש הבהמית של יהודי הם נצחיים, והם נעשים כיסא לקדושה (בשונה מעובדי אלילים, שנפשם
הבהמית הולכת וכלה ואין לה עליה כלל).

הדבר אפשרי משום שגם הנפש הבהמית של יהודי היא נצחית: כוחותיה אינם אובדים, אלא נעשים "כיסא" לקדושה — כלי שנושא אותה.
אדמו"ר הזקן מוסיף בסוגריים שאין הדבר כך בנפש הבהמית של עובדי אלילים, שהיא כלה ואין לה עליה.

ומדת ימי חייו⁵⁴ אשר ניתנו לו מן השמים הוא כפי שיעור שצריך להעלות כ"כ [כל כך] כחות

מידת ימי חייו, שניתנו לו מן השמים, נקבעת לפי מספר הכחות שעליו להעלות — מספר הפעמים שבהן

אורך חייו של אדם נקבע לפי המשימה הזאת. מן השמים מוקצים לו ימים כמספר הימים הדרוש לו כדי להעלות את כוחות נפשו החיונית.

מנפש החיונית בכל כך פעמים אשר יקרא קי"ש [קריאת שמע], וענין הקי"ש [הקריאת שמע]⁵⁵ הוא שיתבונן
ויעמיק במחשבתו להיות לזכרון על לבו כי הוי' שהוא היה הוה⁵⁶ ויהי [ויהיה].

של הנפש החיונית, כמספר הפעמים שבהן יקרא קריאת שמע. עניינה של קריאת שמע הוא שיתבונן ויעמיק
במחשבתו, עד שהדבר ייחקק בזיכרונו ויהיה על לבו: שהוי' הוא היה, הוה ויהיה.

בכל פעם שאדם קורא קריאת שמע הוא מעלה חלק מן הכוחות האלה, ולכן מספר ימיו מתאים למספר הפעמים שיאמר אותה. עיקרה של
קריאת שמע הוא התבוננות מעמיקה, עד שהיא נעשית "זיכרון על הלב": שם הוי' פירושו "היה, הוה ויהיה".

פִּי שֶׁהִיָּה הוּא וַיְהִיָּה הַכֹּל שׁוֹה אֲצִלוֹ וְהוּא לְבָדּוֹ יָחִיד וּמִיּוּחַד וְאִין בּוֹ שׁוֹם שִׁינּוּי חַיִּי [חֶסֶם וְשִׁלּוּם] בֵּין הִיָּה לְהוּהָ וַיְהִי [וַיְהִיָּה] כַּמִּיָּשׁ

כלומר, "היה", "הוּה" ו"יהיה" שווים אצלו; הוא לבדו יחיד ומיוחד, ואין בו שום שינוי, חלילה, בין "היה" ל"הוּה" ול"יהיה", כמו שכתוב:

אותיות שם הוי' מצטרפות למילים "היה", "הוּה" ו"יהיה". אצל ה' העבר, ההוּה והעתיד שווים, והוא אחד בתכלית ואינו משתנה כלל.

אני הוי' לא שנית⁵⁷ ואתה הוא עד שלא⁵⁸ נברא העולם ואתה הוא משנברא כו' כי כולא קמיה כלא חשיב⁵⁹ והוא עצמו ית' הוא הוא אלהינו.

"אני הוי' לא שנית", וכן "אתה הוא עד שלא נברא העולם ואתה הוא משנברא" וכו', שכן הכול נחשב כלא לפניו. והוא עצמו, יתברך, הוא אלקינו.

הפסוק במלאכי "אני הוי' לא שנית", וכן דברי תפילת שחרית "אתה הוא עד שלא נברא העולם", מבטאים שניהם את הרעיון הזה. מכיוון שהכול נחשב כלא לפניו, הבריאה אינה משנה בו דבר, ואותו ה' הוא "אלקינו".

פִּי מַלְשׁוֹן וְאֵת אֵילֵי הָאָרֶץ לִקַּח⁶⁰ (ביחזקאל סימן י"ז) שֶׁהוּא לְשׁוֹן כַּח דְּהֵיִינוּ שֶׁשֵּׁם הוּיָּה בִּיהָ הוּא הוּא כַּחֵינוּ וְחֵינוּנוּ

פירושו, מלשון "ואת אילי הארץ לקח" (יחזקאל, פרק י"ז), שמשמעותה כוח. כלומר, שם הוי' ברוך הוא הוא עצמו כוחנו וחיותנו;

אדמו"ר הזקן קושר את המילה "אלקינו" לביטוי "אילי הארץ" שביחזקאל, שבו המילה מציינת כוח. לכן, "הוי' הוא אלקינו" פירושו שהוי' עצמו הוא כוחנו וחיותנו.

דְּהֵיִינוּ שֶׁהוּא הוּא מִקּוֹר וְחֵיוֹת שֶׁל כָּל נִשְׂיָי [נשמות ישראל] שֶׁעָלוּ בַּמַּחֲשָׁבָה לְהַכְלִיל בְּאַחַדוֹתוֹ יֵת' בַּמַּהוּת וְעֲצֻמוֹתוֹ כְּנִיָּל (ועמ"ש בפ' פנחס בד"ה קדש ישראל).^{61,62}

כלומר, הוא עצמו המקור והחיות של כל נשמות ישראל, שעלו במחשבה להיכלל באחדותו יתברך, כמהותו ובעצמותו, כפי שנתבאר לעיל (ועיינו במה שנכתב בפרשת פנחס, במאמר הפותח במילים "קודש ישראל").

נשמות ישראל מקבלות את חיותן ישירות מעצמותו של ה', שכן הן עלו במחשבתו ונכללות באחדותו, כפי שנתבאר קודם. אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו "קודש ישראל" שבפרשת פנחס.

משא"כ שאר כל הנבראים שמקור חיותן הוא מבחי' מלך כמ"ש בשכמל"ו [ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד]⁶³ ומלכותו בכל משלה^{64, 65} ואפילו עולמות עליונים כי מלכותך מלכות⁶⁶ כל עולמים כתיב הגם שאין דבר נפרד חוץ ממנו ית' כמ"ש

אך לא כך שאר כל הנבראים, שמקור חיותם הוא מבחינת מלך, כמו שנאמר: "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", וכן "ומלכותו בכל משלה". כך גם העולמות העליונים, שכן נאמר: "מלכותך מלכות כל עולמים". ואף שאין דבר נפרד חוץ ממנו יתברך, כמו שכתוב:

כל שאר הנבראים, גם העולמות העליונים, מקבלים את חיותם מה' בתור מלך, ממלכותו, כפי שעולה מן הפסוקים העוסקים במלכותו. אדמו"ר הזקן מוסיף שאין פירוש הדבר שיש משהו נפרד ממנו באמת.

כי ממך הכל⁶⁷ וכתוב כי הוי' הוא האלקים⁶⁸ שההסתר וההעלם של שם אלהים הוא מבחינת שם הוי' כמ"ש במ"א וכהדין קמצא דלבושי' [דלבושיה]⁶⁹ מיני' וביה מ"מ אין זה כ"א זיו והארה המתפשטת ממנו "כי ממך הכל", ונאמר: "כי הוי' הוא האלקים" — כלומר, ההסתר וההעלם של שם אלקים הם מבחינת שם הוי', כפי שמוסבר במקום אחר; "וכדין קמצא דלבושי' מיני' וביה". ואף על פי כן, אין זה אלא זיו והארה המתפשטים ממנו, גם ההסתר של שם אלקים נובע מהוי', כפי שמלמד הפסוק "כי הוי' הוא האלקים", וכמו "כדין קמצא דלבושי' מיני' וביה" — כעין החגב, שלבושו בא ממנו עצמו. ואף על פי כן, מה שמחיה את העולמות הוא רק זיו והארה המתפשטים מה', ולא ה' עצמו.

ואף גם זאת היא הארה מועטת כמארו"ל [כמאמר רבותינו זכרונם לברכה] ביו"ד נברא העוה"ב [העולם הבא]⁷⁰ שהזיו הזה והארה זו אינה

וגם הארה זו היא מועטת, כדברי חז"ל: "ביו"ד נברא העולם הבא"; שהרי זיו והארה אלו אינם

גם הארה זו מועטת. חז"ל אומרים שהעולם הבא נברא באות יו"ד, שהיא הקטנה שבאותיות.

אלא מעט מזעיר כמו למשל יו"ד שהיא אות הקטנה שבמחשבתו של אדם שהוא רק כמו ניצוץ אחד קטן.

אלא מעט מזעיר, כמו למשל אות יו"ד, שהיא אות קטנה במחשבתו של אדם, והיא רק כניצוץ קטן אחד.

יו"ד שבמחשבתו של אדם דומה לניצוץ קטן יחיד לעומת שכלו כולו. כך גם האור שברא את העולמות הוא הבהוב זעיר לעומת ה' עצמו.

אבל מקור נש"י [נשמות ישראל] מיוחדים במקור וחיי החיים א"ס ב"ה וכמ"ש הודו על ארץ ושמים⁷¹ כוי לבניי [לבני ישראל] עם קרובו⁷² (וזהו אשר עשה האלקים את האדם ישר⁷³)⁷⁴ (בקהלת ס"י ז' כ"ט).

אבל מקור נשמות ישראל מיוחד במקור וחיי החיים, אין סוף ברוך הוא; וכמו שנאמר: "הודו על ארץ ושמים" וגו', "לבני ישראל עם קרובו". (וזהו [פירוש] "אשר עשה האלקים את האדם ישר" (קהלת, פרק 7, [פסוק] 29).

לעומת זאת, מקור נשמות ישראל מיוחד בה' עצמו, מקור וחיי החיים. בתהילים נאמר שכבוד ה' הוא על הארץ והשמים, ובכל זאת ישראל הם "עם קרובו"; ובקהלת נאמר ש"עשה האלקים את האדם ישר".

פי' ישר היינו שכמו שהוא למעלה כך הוא למטה כמ"ש במ"א ע"פ פקודי ה' ישרים דפי' ישרים שבהם ועל ידם נמשך שיהי' [שיהיה] גילוי אור א"ס למטה ממש

פירוש "ישר" הוא שכפי שהוא למעלה, כך הוא למטה; כפי שמוסבר במקום אחר על הפסוק "פקודי ה' ישרים": משמעות "ישרים" היא שעל ידם נמשכת התגלות אור אין סוף למטה ממש

"ישר" פירושו ללא נטייה: כפי שהאור הוא למעלה, כך הוא למטה. המצוות נקראות "ישרים" מאותה סיבה, שכן באמצעותן אורו האין-סופי של ה' מתגלה למטה בדיוק כפי שהוא למעלה.

כמו שהוא למעלה ועמ"ש סד"ה כי תשמע בקול בפי' לעשות הישר בעיני⁷⁵ ה' וכך הוא ענין את האדם ישר.

כפי שהוא למעלה. וראו מה שנכתב בסוף המאמר הפותח במילים "כי תשמע בקול", בפירוש "לעשות הישר בעיני ה'". וכך גם עניינו של "את האדם ישר":

אדמו"ר הזקן מפנה למאמר אחר, העוסק ב"לעשות הישר בעיני ה'". האדם נקרא "ישר" באותו מובן.

שנמשך בו הכח משם הוי' ממש וכמ"ש במדרש קהלת⁷⁶ שזהו ענין מ"ש הן האדם היה כאחד ממנו^{77, 78}.

שהכוח נמשך בו משם הוי' ממש; וכמו שנאמר במדרש קהלת, שזהו ענין הכתוב: "הן האדם היה כאחד ממנו".

האדם מקבל את כוחו ישירות משם הוי' עצמו, בלי שהדבר יעבור דרך שלבי ביניים. מדרש קהלת קושר בין "עשה האלקים את האדם ישר" לבין הפסוק "הן האדם היה כאחד ממנו".

5 ואיתא בבראשית רבה פכ"א בפי' הן האדם היה כאחד ממנו⁸⁰ ר' [רבי] יהודה בר סימון אמר כיחידו של⁸¹ עולם שנאמר שמע ישראל⁸² ה' אלקינו ה' אחד עכ"ל [עד כאן לשונו].

נאמר בבראשית רבה, פרק כ"א, על פירוש הפסוק "הן האדם היה כאחד ממנו": "רבי יהודה בר סימון אמר: כיחידו של עולם, שנאמר: 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד'". עד כאן לשונו.

על הפסוק "הן האדם היה כאחד ממנו" מביא המדרש את הפירוש "כיחידו של עולם", ומוכיח זאת מן הפסוק שבקריאת שמע: "ה' אחד". האדם דומה לאחדות של ה' עצמו.

והיינו כנ"ל שהכח הנמשך בו נמשך ביושר משם הוי' ממש שלא ע"י שום השתלשלות ושום אמצעים כלל ואפילו לא ע"י העלם בשאר

כלומר, כפי שנאמר לעיל, הכוח הנמשך בו נמשך בקו ישר משם הוי' עצמו, בלי שום השתלשלות ובלי שום אמצעי כלל, ואפילו לא באמצעות הסתרה בשאר

הדבר מתאים למה שנאמר לעיל: כוחו של האדם נמשך "בקו ישר" משם הוי' עצמו. הוא אינו עובר דרך ההשתלשלות, דרך אמצעים או אפילו דרך הסתרה בשמות האלוקיים האחרים.

השמות משא"כ התהוות העולמות צבא השמים הן נמשכי' [נמשכים / נמשכין] משם הוי' עיי' השתלשלות והעלמים רבים עד שעיי' אין נקי' שם השפע כ"א על שם שאר השמות.

השמות. לא כך התהוות העולמות, צבא השמים: הם נמשכים משם הוי' באמצעות השתלשלות והסתרות רבות, עד שבעקבות זאת השפע נקרא רק על שם השמות האחרים.

גם העולמות וצבא השמים מתהווים משם הוי', אך הדבר נעשה רק באמצעות שרשרת ארוכה של השתלשלויות והסתרות. לכן השפע המגיע אליהם נקרא על שם השמות האחרים, ולא על שם הוי'.

לפי שהאור והשפע נתעכב ומתעלם בהן ומהן נמשך אח"כ השפע וגם עוד עיי' השתלשלות רבות.

מפני שהאור והשפע מתעכבים ומתכסים בתוכם, ולאחר מכן השפע נמשך מהם, וגם זאת באמצעות שלבים רבים נוספים של השתלשלות.

הסיבה היא שהאור מתעכב ומוסתר בתוך אותם שמות, ורק לאחר מכן נמשך אל העולמות, דרך שלבים רבים נוספים. האור המגיע אל העולמות הוא אפוא אור מוסתר.

ועי' בפיי' הרמ"ז [הרב משה זכות] פי' שלח (דקני"ח ע"ב) ע"פ היש בה עץ אם אין שיש ב' מיני שפע כו', ועיי' עוד מענין את האדם (בזח"ג [בזהר חלק ג] ס"פ אמור דף ק"ז).

ראו בפירוש הרמ"ז (רבי משה זכות) לפרשת שלח (דף קנ"ח ע"ב), על הפסוק "היש בה עץ אם אין", שיש שני סוגי שפע וכו'. וראו עוד בעניין "את האדם" (בזהר חלק ג, סוף פרשת אמור, דף ק"ז).

אדמו"ר הזקן מפנה לפירוש הרמ"ז על הזהר בפרשת שלח, על שאלת המרגלים "היש בה עץ אם אין", העוסקת בשני סוגים של שפע אלוני. הוא מפנה גם לקטע בזהר בסוף פרשת אמור, העוסק בעניין "האדם".

ויש לומר שזהו פי' ישראל ישר אל⁸³ פי' אל הוא לשון כח והיינו שנמשך בחי' הכח משם הוי' בבחינת ישר ממש,

ויש לומר שזהו פירוש השם ישראל: ישר אל, שכן "אלי" הוא לשון כוח; כלומר, בחינת הכוח נמשכת משם הוי' באופן ישר ממש.

הוא מציע ששם ישראל פירושו "ישר אלי": "אלי" פירושו כוח, ו"ישר" פירושו בקו ישר. כוחם של ישראל נמשך משם הוי' בקו ישר.

וזהו ענין אשריך ישראל⁸⁴ מי כמוך^{85,86} עם נושע בהוי' והיינו לפי שהכח והעוז נמשך בהם מבחינת מי כמוכה באלים⁸⁷ הוי' ועי' מזה באד"ר [באדרא רבא] (דקכ"ח א')

וזהו ענין "אשריך ישראל מי כמוך, עם נושע בה": הכוח והעוז נמשכים בהם מבחינת "מי כמוכה באלים הוי'". ראו על כך באידרא רבא (דף קכ"ח ע"א),

ברכת משה "אשריך ישראל מי כמוך" מזכירה את שירת הים, "מי כמוכה באלים הוי'": כוחם של ישראל נמשך מאותה בחינה של הוי'. האידרא רבא קושרת בין שני הפסוקים.

משמע דקאי על עתיק יומין ע"ש, ועמ"ש במ"א כפי' מי כמוכה באלים הוי' ע"פ מאמר הזח"ג [הזהר חלק ג] פי' אמור (דף צ"ד סע"א [סוף עמוד א])

ומשתמע מכך שהכוונה היא לעתיק יומין; ראו שם. וראו מה שנתבאר במקום אחר בפירוש "מי כמוכה באלים הוי'", על פי מאמר הזהר חלק ג, פרשת אמור (דף צ"ד סוף ע"א),

האידרא רבא מייחסת את הפסוקים לעתיק יומין, הבחינה הפנימית ביותר של כתר. במקום אחר מסביר אדמו"ר הזקן את הפסוק "מי כמוכה באלים" על פי קטע בזהר בפרשת אמור.

דקאי על שם הוי' נגד שאר השמות שהן הן בבחינת ממכ"ע [ממלא כל עלמין] אבל שם הוי' הוא בבחינת סוכ"ע אני הוי' לא שנית⁸⁸.

שהוא מתייחס לשם הוי', להבדיל משאר השמות, שהם בבחינת ממלא כל עלמין, ואילו שם הוי' הוא בבחינת סוכב כל עלמין: "אני הוי' לא שנית".

הקטע מפרש את הפסוק כמציב את שם הוי' בנפרד מכל שאר השמות. שאר השמות הם האור שממלא את העולמות, לפי מידתו של כל אחד מהם; הוי' הוא האור שמקיף את כל העולמות ואינו משתנה בגללם: "אני הוי' לא שנית".

עכ"פ [על כל פנים] מובן מזה הענין דהכח הנמשך ומתגלה משם הוי' הוא למעלה מעלה מבחינת הכח הנמשך

על כל פנים, מובן מכך שהכוח הנמשך ומתגלה משם הוי' נעלה לאין ערוך מבחינת הכוח הנמשך יהיו הפרטים אשר יהיו, המסקנה ברורה: הכוח המתגלה משם הוי' נעלה לאין ערוך מן הכוח הנמשך משאר השמות.

משאר השמות ועמ"ש ע"פ ועתה יגדל נא⁸⁹ כח אד' ומ"ש כפי' העונה יהא שמיא רבא מברך בכל כחו.⁹⁰ דפי' כחו הוא ענין גילוי ההעלם.^{91, 92}

משאר השמות. וראו מה שכתוב על הפסוק "ועתה יגדל נא כח אד'", ומה שכתוב בביאור "העונה יהא שמיא רבא מברך בכל כחו": פירוש "כחו" הוא גילוי ההעלם.

אדמו"ר הזקן מפנה לביאוריו על תפילת משה "ועתה יגדל נא כח אד'", ועל דברי הגמרא שיש לענות "יהא שמיא רבא מברך" "בכל כחו". שם "כחו" פירושו גילוי של מה שהיה בהעלם.

6 וא"כ פי' הוי' אלקינו היינו שהכח והעוז של הנשמות שזהו פי' אלקינו הוא נמשך מעצמות שם הוי' ממש שהוא הוא עצמו הוא מקור וכח וחיות של נשמות ועמ"ש סד"ה וידבר⁹³ כו'

אם כן, פירוש "הוי' אלקינו" הוא שכוחן ועוצמתן של הנשמות — שזהו פירוש "אלקינו" — נמשכים מעצמות שם הוי' ממש; הוא עצמו מקורן, כוחן וחיותן של הנשמות. וראו מה שנכתב בסוף המאמר המתחיל "וידבר" וכו'.

אם כן, "הוי' אלקינו" שבקריאת שמע פירושו שכוחן של הנשמות — "אלקינו" — נובע מעצמות שם הוי' ממש. הוי' עצמו הוא מקורן, כוחן וחיותן.

וּאֵרָא אֶל אַבְרָהָם⁹⁴ בְּפִי וַיִּדְעַתֶּם כִּי אֲנִי⁹⁵ הוּא וְהֵייתִי לָכֶם לְאֱלֹקִים פִּי שִׁבְחִינָה הוּא לְבָדּוֹ הוּא בְּעֲצֻמוֹ יְהִי [יהיה] לָכֶם בִּבְחִינַת אֱלֹקִים הַשּׁוֹרָה עֲלֵיכֶם.

”וּאֵרָא אֶל אַבְרָהָם”, בְּפִירוּשׁ ”וַיִּדְעַתֶּם כִּי אֲנִי הוּא” וְ”וְהֵייתִי לָכֶם לְאֱלֹקִים”: בְּחִינַת הוּא לְבָדּוֹ יְהִי לָכֶם עֲצֻמוֹ בִּבְחִינַת אֱלֹקִים הַשּׁוֹרָה עֲלֵיכֶם.

במאמר אחר מפרש אדמו"ר הזקן באותו אופן את הפסוק ”וידעתם כי אני הוּא... והייתי לכם לאלקים”: הוּא עֲצֻמוֹ נַעֲשֶׂה לְיִשְׂרָאֵל ה”אלקים” השורה עליהם.

קטע 3 • 71-11

קרוב אליו, ואיסוף הנטיות

7 וְעַד־זֶה יֵשׁ לִפְרֹשׁ מִ”שׁ בַּמִּדְרָשׁ רַבָּה פִּי וַאֲתַחֲנֶן עִי”פ אֲשֶׁר לֹא אֱלֹקִים קְרוּבִים⁹⁶ אֵלָיו אֲשֶׁר לֹא גוֹי קְרוּב אֵין כְּתִיב כֹּאן

וּבְאֹתוֹ אֹפֶן אֲפֹשֶׁר לְהַסְבִּיר אֶת הַנֶּאמָר בַּמִּדְרָשׁ רַבָּה, פֶּרֶשׁת וַאֲתַחֲנֶן, עַל הַפֶּסוּק ”אֲשֶׁר לֹא אֱלֹקִים קְרוּבִים אֵלָיו”: ”גוֹי קְרוּב אֵין כְּתִיב כֹּאן,

הַפֶּסֶקָה פּוֹתַחַת בַּמִּדְרָשׁ עַל דְּבָרֵי מֹשֶׁה ”אֲשֶׁר לֹא אֱלֹקִים קְרוּבִים אֵלָיו”. הַמִּדְרָשׁ מְצִיין שֶׁהַפֶּסוּק אֵינוֹ מְכַנֶּה אֶת יִשְׂרָאֵל ”גוֹי קְרוּב לְהִי”, אֵלָא אֹמֵר אֶת הַהֶפֶךְ: אֱלֹקִים קְרוּב לְיִשְׂרָאֵל.

אֵלָא אֲשֶׁר לֹא אֱלֹקִים קְרוּבִים אֵלָיו עִכ”ל [עַד כֹּאן לְשׁוֹנוֹ]. וַיֵּשׁ לִפְרֹשׁ שֶׁהֵם עֵיקָר לְגַבִּי שֵׁם אֱלֹקִים לְפִי שֶׁנִּמְשָׁכִים מִשֵּׁם הוּא שְׁלִמְעֵלָה מִשֵּׁם אֱלֹקִים.

אֵלָא ”אֲשֶׁר לֹא אֱלֹקִים קְרוּבִים אֵלָיו”. עַד כֹּאן לְשׁוֹנוֹ. אֲפֹשֶׁר לְהַסְבִּיר שִׁישְׂרָאֵל הֵם הָעֵיקָר בִּיחֹס לְשֵׁם אֱלֹקִים, מִשּׁוֹם שֶׁהֵם נִמְשָׁכִים מִשֵּׁם הוּא, שְׁלִמְעֵלָה מִשֵּׁם אֱלֹקִים.

אֲדַמּוּ”ר הַזֶּקֶן מְסַבֵּיר מְדוּעַ: בִּיחֹס לְשֵׁם אֱלֹקִים, יִשְׂרָאֵל הֵם הָעֵיקָר, מִשּׁוֹם שֶׁהֵם נִמְשָׁכִים מִשֵּׁם הוּא, שְׁלִמְעֵלָה מִשֵּׁם אֱלֹקִים. לָכֵן אֱלֹקִים הוּא שֶׁנִּמְשָׁךְ וּמִתְקָרֵב אֵלֵיהֶם.

8 וְכֹזֶה יִתְכַּן דַּאֵין לְהַקְשׁוֹת עַל הַמִּדְרָשׁ הַנִּי”ל דְּקָאֵמַר אֲשֶׁר לֹא גוֹי קְרוּב אֵין כְּתִיב כֹּאן

לְאוֹר זֹאת, יִיתְכַּן שֶׁאֵין לְהַקְשׁוֹת עַל הַמִּדְרָשׁ שֶׁהוֹזְכַּר לְעִיל, הָאֹמֵר: ”לֹא נֶאמַר כֹּאן: שִׁישׁ לֹא עִם קְרוּב”,

אֲפֹשֶׁר לְהַקְשׁוֹת עַל הַמִּדְרָשׁ: הֲרֵי הַכְּתוּב אַכֵּן אֹמֵר שִׁישְׂרָאֵל קְרוּבִים לְהִי. לְפִי הַהֶסְכֵּר שְׁנִיתֵן כֹּאן, הַקּוּשִׁיָּה מִתִּישְׁבַּת.

דִּהָא כְּתִיב לְבִנֵּי יִשְׂרָאֵל עִם קְרוּבוֹ⁹⁷ אֵלָא דְכֹאֵן נֶאמַר עַל שֵׁם הוּא וְהֵתָם נֶאמַר עַל שֵׁם אֱלֹקִי.

שְׁהֲרִי נֶאמַר: ”לְבִנֵּי יִשְׂרָאֵל, הָעִם הַקְּרוּב אֵלָיו”. אֵלָא שֶׁכֹּאֵן מְדוּכָר בְּשֵׁם הוּא, וְשֵׁם מְדוּכָר בְּשֵׁם אֱלֹקִים.

בְּתַהֲיִלִּים, ”הָעִם הַקְּרוּב אֵלָיו” נֶאמַר עַל שֵׁם הוּא, שִׁישְׂרָאֵל קְרוּבִים אֵלָיו; וְאֵילוֹ דְּבִדְבָרִים, ”אֱלֹקִים קְרוּב אֵלָיו” נֶאמַר עַל שֵׁם אֱלֹקִים, הַקְּרוּב לְיִשְׂרָאֵל. שְׁנֵי הַפֶּסוּקִים מִתְאַרִים שְׁנֵי שְׁמוֹת שׁוֹנִים.

9 וזהו מ"ש כי קרוב אליך⁹⁸ הדבר פי' הדבר הוא מלי' כמ"ש באשר דבר מלך⁹⁹ והוא ענין שם אלקים והוא בחינת קרוב אליך כמ"ש אשר לו אלקים קרובים אליו.

וזהו [פירוש] מה שכתוב: "כי הדבר קרוב אליך". פירוש הדברים: "הדבר" הוא מלכות, כמו שכתוב: "כדבר המלך"; והכוונה לשם אלקים, וזו בחינת "קרוב אליך", כמו שכתוב: "שאלקים קרוב אליו".

גם דבריו של משה, "כי הדבר קרוב אליך", מתאימים לכך. "הדבר" הוא מלכות ה', שכן מלך מושל באמצעות דברו; ומלכות היא שם אלקים, שהוא "קרוב אליך".

ובמדרש רבה ס"פ נצבים¹⁰⁰ ע"פ כי קרוב אליך הדבר מאד אמר להן הקב"ה בני אם יהיו דברי תורה קרובים לכם אף אני קורא אתכם קרובים שכן כתיב לבני ישראל עם קרובו הללוי¹⁰¹.

ובמדרש רבה, בסוף פרשת נצבים, על הפסוק "כי הדבר קרוב אליך מאד", נאמר: "אמר להם הקדוש ברוך הוא: בני, אם דברי תורה יהיו קרובים לכם, אף אני קורא לכם קרובים, שכן כתוב: 'לבני ישראל, עם קרובו, הללוי'".

המדרש על הפסוק מוסיף שאם דברי התורה קרובים לישראל, ה' קורא להם קרובים, כפי שנאמר בתהילים: "העם הקרוב אליו". באמצעות התורה נעשים ישראל קרובים לה'.

10 והענין יש לבאר ע"פ מ"ש בד"ה כי תשמע בקול^{102, 103} בענין שהתורה נק' מפתחות הפנימיות¹⁰⁴ שע"י התורה נמשך גילוי בחי' פנימיות דהיינו גילוי אור א"ס ב"ה ממש וכו' ע"ש.

אפשר להסביר את העניין על פי מה שכתוב במאמר המתחיל "כי תשמע בקול", בעניין שהתורה נקראת "מפתחות הפנימיות": באמצעות התורה נמשכת התגלות הבחינה הפנימית, כלומר, גילוי אור אין סוף ממש, ברוך הוא וכו'; עיין שם.

אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו "כי תשמע בקול", המסביר מדוע התורה נקראת "מפתחות הפנימיות". באמצעות התורה מתגלה הפנימיות — אור אין סוף עצמו.

ועוד עפ"מ"ש [על פי מה שכתוב] בד"ה יונתי בחגוי^{105, 106} שלהמשיך ההמשכה מבחינת שרש הנשמה שבה נאמר הוי' אלקינו ממש

ועוד, על פי מה שכתוב במאמר המתחיל "יונתי בחגוי", שכדי להמשיך את ההמשכה מבחינת שורש הנשמה, שעליה נאמר במלוא מובן המילה "הוי' אלקינו",

הוא מפנה גם למאמר "יונתי בחגוי הסלע". שורש הנשמה שלמעלה הוא המקום שבו "הוי' אלקינו" מתקיים במלוא מובן המילה.

להמשיך משם האור מלמעלה למטה לבחינת הנשמה שבגוף זהו ע"י התורה א"כ לשיהיו עם קרובו ממש זהו ע"י אם יהיו דברי תורה קרובים לכם.

להמשיך משם את האור מלמעלה למטה אל בחינת הנשמה שבגוף — הדבר נעשה באמצעות התורה. אם כן, כדי שיהיו באמת "עמו קרובו", הדבר נעשה באמצעות "אם יהיו דברי תורה קרובים לכם".

המשכת האור משורש הנשמה אל הנשמה שבגוף נעשית באמצעות התורה. לכן ישראל נעשים באמת "העם הקרוב אליו" כאשר "דברי תורה קרובים לכם", כפי שנאמר במדרש.

11 וזהו שמע ישראל¹⁰⁷ פי' שמע מלשון אסיפה כמו וישמע שאול¹⁰⁸ והענין לאסוף ולקבץ כל הכחות ורצונות שביסוד האש הטבעי ע"י עקירת הרצון מהם

וזהו "שמע ישראל". "שמע" הוא מלשון אסיפה, כמו "וישמע שאול"; והכוונה היא לאסוף ולקבץ את כל הכוחות והרצונות שביסוד האש הטבעי, באמצעות עקירת הרצון מהם.

כעת אדמו"ר הזקן מסביר את מילות קריאת שמע. "שמע" פירושו "אסוף", כמו כששאול אסף את העם; העבודה היא לאסוף את כל הרצונות של האש הטבעית באמצעות עקירת הרצון מהם.

דהיינו להתחרט על העבר ולקבל עליו להבא שלא ישוב עוד לכסלה,¹⁰⁹ והיינו מפני שהוא בחי' ישראל שעלו במחשבה והוי' הוא אלהינו שהוא הוי' אחד שמיוחדים בו ית' כנ"ל

כלומר, להתחרט על העבר ולקבל על עצמו לעתיד שלא ישוב עוד לכסלה. הדבר אפשרי מפני שהוא בבחינת ישראל, שעלו במחשבה, והוי' הוא אלקינו — הוי' אחד, שאנו מיוחדים בו יתברך, כפי שנתבאר לעיל.

עקירת הרצון פירושה להתחרט על העבר ולהחליט שלא לשוב עוד לכסלה. יהודי יכול לעשות זאת מפני שנשמתו עלתה במחשבתו של ה'; והוי', שהוא אחד, הוא "אלקינו" — הנשמות מיוחדות בו.

ועל ידי כן יתלהב לבו כנ"ל. וזהו ואהבת ככל לבבך¹¹⁰ בשני יצריך¹¹¹ ביצר טוב וביצר הרע.

ועל ידי כך יידלק לבו, כפי שנתבאר לעיל. וזהו "ואהבת ככל לבבך": בשני יצריך, ביצר הטוב וביצר הרע.

באמצעות ההתבוננות הזאת הלב נדלק. חז"ל דורשים את "בכל לבבך" — בכתיב הכפול של האות ב' — "בשני יצריך": ביצר הטוב וביצר הרע.

פי' שגם היצה"ר [היצר הרע] שהוא כח יסוד האש הטבעי הוא העולה ונכלל לאהבה את ה' בהתלהבות הנ"ל:

כלומר, גם היצר הרע, שהוא כוחו של יסוד האש הטבעי, הוא העולה ונכלל באהבת ה' בהתלהבות האמורה.

כך גם היצר הרע, שהוא האש הטבעית, מתעלה בעצמו ומצטרף לאהבה הבוררת לה'. זוהי ההקרבה שבקריאת שמע: האש מלמעלה מכלה את האש שלמטה.

קטע 4 • 121-13

ההתלהבות אינה מספיקה: הדירה למטה

12 ג אך אמנם ענין זה ומדרגה זו להגביר יסוד האש האלהי שבנפשו להלהיב לבו לדבקה בו אין זו עבודה

תמה ותמידית (וכמ"ש לא תהו בראה לשבת יצרה)¹¹²

3. אולם עניין זה ומדרגה זו — לחזק את יסוד האש האלוקי שבנפש, כדי להצית את הלב ולהביאו לדבקות בו — אינם עבודה שלמה וקבועה (כמו שכתוב: "לא תהו בראה, לשבת יצרה").

החלק השלישי עוסק בגבולות העבודה שתוארה עד כה. חיזוק האש האלוקית כדי שהלב יבער בדבקות בה' עדיין אינו עבודה שלמה וקבועה, שכן ישעיהו אומר שהעולם לא נברא לתהו, אלא "לשבת".

(בישעיה ס"י מ"ה י"ח) ועמ"ש סד"ה וישלח יעקב¹¹³ מלאכים¹¹⁴ בענין בן עזאי ועמ"ש במ"א ע"פ הזח"א

[הזהר חלק א] וירא דק"י¹¹⁵ א' בפסוק וגם אמנה אחותי בת אבי היא^{116, 117} כו'

(ישעיהו, פרק מ"ה, [פסוק י"ח]). וראו מה שכתוב בסוף המאמר המתחיל "וישלח יעקב מלאכים", בענין בן עזאי; וראו מה שכתוב במקום אחר על הזהר, חלק א, וירא, ק"י ע"א, על הפסוק "וגם אמנה אחותי בת אבי היא" וגו'.

אדמו"ר הזקן מפנה לשני דיונים אחרים: לדיון בבן עזאי, שבסוף המאמר "וישלח יעקב מלאכים", ולדיון בקטע מהזהר על הפסוק "וגם אמנה אחותי בת אבי היא".

וזהו ענין לשבת יצרה והוא בחינת ארץ מושבותיכם כדלקמן וע"ז אמרו הקורא ק"ש [קריאת שמע] בלא תפילין כו'.

וזהו ענין "לשבת יצרה", והוא בחינת "ארץ מושבותיכם", כפי שיתבאר בהמשך. ועל כך אמרו: "הקורא קריאת שמע בלא תפילין" וגו'.

תכלית העולם היא "לשבת", וזהו פירוש "ארץ מושבותיכם", כפי שהמאמר יסביר. לכן גם אמרו חז"ל שמי שקורא קריאת שמע בלא תפילין חסר דבר, כמו קרבן בלא נסכים.

13 וענין התפילין¹¹⁸ דרך כלל הוא כלל כל התורה והמצוות מעשיות כי הוקשה כל¹¹⁹ התורה לתפילין כמו

שבתפילין מלובשים מוחין עליונים שבעשר ספירות עליונות¹²⁰ בתמונות אותיות גשמיות והוא

ענין התפילין, באופן כללי, הוא שהן כוללות את התורה כולה ואת המצוות המעשיות, שהרי התורה כולה הוקשה לתפילין: כשם שבתפילין מתלכשים המוחין העליונים של עשר הספירות העליונות בצורות של אותיות גשמיות. וזהו

כעת עובר אדמו"ר הזקן לתפילין, החלק השני בהשוואה של חז"ל. התפילין מייצגות את התורה כולה ואת כל המצוות המעשיות, שכן התלמוד משווה את התורה כולה לתפילין; וכשם שבתפילין המוחין האלוקיים העליונים ביותר מתלכשים באותיות גשמיות שעל הקלף, כך התורה והמצוות מלבישות את האלוקות בדברים גשמיים.

כי צריך האדם להשפיל עצמו ולומר די לעבד להיות כרבו¹²¹ ולעשות מכון לשבתו להיות לו דירה בתחתונים.^{122, 123}

משום שעל האדם להשפיל את עצמו ולומר: "די לעבד להיות כרבו", ולעשות מקום קבוע לשכינתו, כדי שתהיה לו דירה בתחתונים.

הטעם הוא שעל האדם להשפיל את עצמו, שהרי "די לעבד להיות כרבו": כשם שה', כביכול, יורד אל העולם התחתון, כך גם האדם צריך לרדת. כך הוא עושה לה' מקום קבוע לשכון בו, ומקיים את דברי המדרש שה' רצה דירה בתחתונים.

דהיינו במקרא משנה ותלמוד הלכות ואגדות שהם מדברים מענינים תחתונים גשמיים והם כלים מכלים שונים¹²⁴ ויין מלכות שהוא אור א"ס ב"ה המלוכש בהם רב כיד המלך שהוא ענין היד הגדולה כלומר, במקרא, במשנה ובתלמוד, בהלכות ובאגדות, העוסקים בעניינים גשמיים ונמוכים; והם "כלים מכלים שונים" ויין מלכות, שהוא אור אין סוף ברוך הוא המתלבש בהם, "רב כיד המלך". זהו ענין "היד הגדולה"

הדבר נעשה באמצעות לימוד התורה: המקרא, המשנה, התלמוד, ההלכה והאגדה עוסקים בעניינים גשמיים ונמוכים. אדמו"ר הזקן משתמש בלשון המשתה של אחשוורוש במגילת אסתר: נושאי התורה הם "כלים מכלים שונים", ויין המלכות הנמזג בהם "כיד המלך" הוא אור אין סוף עצמו, המכונה "היד הגדולה".

(עמ"ש סדי"ה אם בחקתי תלכו^{125, 126} ובפי' בשלח ע"פ וירא ישראל)¹²⁷ וכמ"ש וירא ישראל את היד¹²⁸ הגדולה אשר עשה הוי' במצרים.

(ראו מה שנכתב בסוף המאמר המתחיל "אם בחוקותי תלכו", ובפרשת בשלח על הפסוק "וירא ישראל"), וכמו שנאמר: "וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה הוי' במצרים".

הוא מפנה לשני מאמרים שבהם נדונים "יד המלך" ו"היד הגדולה": בלקוטי תורה על פרשת בחוקותי ובתורה אור על פרשת בשלח. הביטוי "היד הגדולה" לקוח מן הפסוק שלאחר קריעת ים סוף: "וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה הוי' במצרים".

פי' הגדולה היא התפשטות אשר נתפשטה עד אין קץ ותכלית והיא ענותנותו¹²⁹ אשר עשה ה' במצרים. פירושו: "גדולה" היא התפשטות שהתפשטה בלי קץ וגבול; והיא ענותנותו, "אשר עשה הוי' במצרים".

"גדולה" פירושה כאן התפשטות המתפשטת ללא גבול. ההמשכה הבלתי מוגבלת כלפי מטה היא ענותנותו של ה', כפי שאומרים חז"ל: בכל מקום שאתה מוצא את גדולתו של הקדוש ברוך הוא, שם אתה מוצא את ענותנותו.

פי' כי פעל ועשה בחי' שם הוי' אפילו בארץ מצרים שהוא בחינת מצרים וגבולים כמו כל עניני הלכות זרעים מועד כו' שהם מדברים מעניני¹³⁰ העולם הגשמי

כלומר, בחינת שם הוי' פעלה ועשתה אפילו בארץ מצרים, שהיא בחינת מיצרים וגבולות, כמו כל העניינים של הלכות זרעים, מועד וכו', העוסקים בענייני העולם הגשמי.

"אשר עשה הוי' במצרים" מלמד ששם הוי', שהוא למעלה מכל הגבולות, פעל אפילו במצרים, הנקראת גם "מיצרים" — צרים וגבולות. בדומה לכך, הלכות סדרי המשנה, כגון זרעים ומועד, עוסקות בעולם הגשמי, וגם בהן מצוי שם הוי'.

(ועמ"ש בד"ה וירא ישראל את ה' הגדולה כו' בת"א [בתורה אור] פי' בשלח. ועמ"ש בד"ה ביום השמע"צ [השמיני עצרת] בפ"י זה היום עשה¹³¹ הו"י ועמ"ש בד"ה לך מארצך¹³² ובד"ה באתי לגני גבי אריתי מורי.¹³³

(וראו מה שנכתב במאמר המתחיל "וירא ישראל את ה' הגדולה" וכו', בתורה אור, פרשת שלח. וראו מה שנכתב במאמר המתחיל "ביום השמיני עצרת", כביאור הפסוק "זה היום עשה הו"י"; וראו מה שנכתב במאמר המתחיל "לך מארצך", ובמאמר המתחיל "באתי לגני", בעניין "אריתי מורי".)

בסוגריים מונה אדמו"ר הזקן מאמרים נוספים הקשורים לעניין: בתורה אור על "וירא ישראל את ה' הגדולה", וכן על "זה היום עשה הו"י" (לשמיני עצרת), "לך מארצך" ו"באתי לגני... אריתי מורי".

ופי' ה' הגדולה י"ל [יש לומר] ע"ד מ"ש באדר"ז [באדרא זוטא] שהחכמה מלכשת לבחינת חסד עילאה בחינת רב חסד ועמ"ש מזה בד"ה ה' יחתו מריביו¹³⁴ ומבחינה זו נמשך להיות התפשטות החכמה עילאה גם למטה כנ"ל ועמ"ש מענין זה ג"כ בד"ה שחורה אני ונאווה¹³⁵

ואת ענין "ה' הגדולה" אפשר לכאר על דרך הנאמר באדרא זוטא, שהחכמה מתלכשת בבחינת חסד עילאה, בחינת "ורב חסד". וראו מה שנכתב על כך במאמר המתחיל "ה' יחתו מריביו"; ומבחינה זו נמשכת ההתפשטות של חכמה עילאה גם למטה, כנזכר לעיל. וראו מה שנכתב בענין זה גם במאמר המתחיל "שחורה אני ונאווה".

הוא מוסיף פירוש קבלי ל"יד הגדולה": באדרא זוטא נאמר שהחכמה מתלכשת בחסד עילאה, מידת "ורב חסד". באמצעות חסד זה החכמה העליונה מתפשטת ויורדת אפילו למדרגות התחתונות ביותר, וזוהי ההתפשטות שתוארה לעיל; הוא מפנה לשני מאמרים נוספים העוסקים בנושא.

ואפילו בעסקים ומו"מ [ומשא ומתן] אם הוא נושא ונותן באמונה הרי עולם זה חסד יבנה¹³⁶ וגם אח"כ יתן צדקה מיגיעו שהוא ממדת החסד והוא ענף החכמה כמ"ש מוריד הטל מכלכל חיים בחסד

ואפילו בענייני עסקים ומסחר, אם הוא נושא ונותן באמונה, הרי העולם הזה "חסד יבנה"; וגם לאחר מכן יתן צדקה מיגיע כפיו, שהיא ממדת החסד והיא ענף של חכמה, כמו שנאמר: "מוריד הטל, מכלכל חיים בחסד";

הדברים אמורים אפילו בעסקים: מי שמתנהל ביושר בונה את העולם בחסד, כפי שנאמר בתהילים: "עולם חסד יבנה". הצדקה שהוא נותן לאחר מכן מהכנסותיו היא חסד, שהוא ענף של חכמה; הוא מצטט את נוסח תפילת העמידה, הקושר בין הורדת הטל לבין כלכלת החיים בחסד.

וגם כמו שהחכמה תחיה¹³⁷ כו', כך בצדקה שנותן לעני מחיה נפשו רק אם ישים אליו לבו רוחו ונשמתו אליו¹³⁸ כו'

וכשם ש"החכמה תחיה" וכו', כך הצדקה שהוא נותן לעני מחיה את נפשו. אלא שהדבר תלוי בכך ש"ישים אליו לבו, רוחו ונשמתו אליו" וכו',

כפי שנאמר בקהלת ש"החכמה תחיה", כך הצדקה, שהיא ענף של חכמה, מחיה את נפשו של העני. אך הדבר תלוי בתנאי מוקדם: שהאדם שם את לבו לה', ו"רוחו ונשמתו אליו", כלשון איוב.

בק"ש [בקריאת שמע] כנ"ל אזי רוח אייתי רוח ואמשיך רוח להיות שורה ה' אחד גם בתורה ומצות מעשיות (ועמ"ש בפי' וארא סד"ה לכן אמור לבניי [לבני ישראל]).¹³⁹

בקריאת שמע, כנזכר לעיל, אזי "רוח אייתי רוח ואמשיך רוח", כדי שה' אחד ישרה גם בתורה ובמצוות המעשיות (ועיינו כמה שכתוב בפרשת וארא, בסוף המאמר המתחיל "לכן אמור לבני ישראל").

התמסרות זו באה לידי ביטוי בקריאת שמע, כפי שהוסבר לעיל. אז "רוח אייתי רוח ואמשיך רוח": רוח ההתמסרות של האדם מושכת רוח אלוקית, כך שה' אחד שורה גם בלימוד התורה ובקיום המצוות המעשיות.

והנה ענין עבודה זו להמשיך דירתו ית' בתחתונים להיות אין עוד מלבדו¹⁴⁰ היא למעלה מעלה ממדרגת התלהבות הנקי' בשם גדפין לבד לפי שעכ"פ [שעל כל פנים] מוכרח להיות שיצייר

והנה, עבודה זו, להמשיך את דירתו יתברך בתחתונים, כך ש"אין עוד מלבדו", נעלית לאין ערוך ממדרגת ההתלהבות, הנקראת רק "כנפיים" (גדפין); שהרי מכל מקום מוכרח הוא לצייר

כעת מדרג אדמו"ר הזקן בין שתי צורות העבודה. המשכת דירתו של ה' בתחתונים, כך ש"אין עוד מלבדו", נעלית הרבה יותר מהתלהבות, הנקראת רק "כנפיים" (גדפין); אהבה ויראה הן שתי כנפי הנשמה. הסיבה לכך, שתבאר בהמשך, היא שבהתלהבות עדיין יש תחושה של מציאות עצמית.

איזה יש ודבר בפני עצמו בחינת לב ונפש שמתלהב משא"כ בבחינת אין עוד וכיטול במציאות לגמר י לא ימציא מקום לעצמו כלל ואין לו רצון אחר

איזו מציאות, דבר בפני עצמו: לב ונפש שמתלהבים. לא כן בבחינת "אין עוד" וכיטול מוחלט של המציאות: הוא אינו מותיר לעצמו מקום כלל, ואין לו רצון אחר

בהתלהבות האדם עדיין מצייר לעצמו מציאות כלשהי העומדת בפני עצמה: לב ונפש בוערים. לעומת זאת, בבחינת "אין עוד" וכיטול מוחלט של המציאות, הוא אינו מותיר לעצמו מקום כלל ואין לו רצון משלו.

כי אם רצון השי"ת [השם יתברך] ורצון ה' הוא שוה למטה כמו למעלה כמ"ש במ"א (ע"פ בהעלותך את¹⁴¹ וסד"ה וארא אל אברהם כו') והנה ע"ז נאמר סוף מעשה במחשבה תחלה

אלא רצון ה'; ורצון ה' שווה למטה כמו למעלה, כפי שמוסבר במקום אחר (על הפסוק "בהעלותך את..." ובסוף המאמר המתחיל "וארא אל אברהם" וכו'). ועל כך נאמר: "סוף מעשה במחשבה תחילה".

יש לו רק את רצון ה', ורצון ה' שווה למטה כמו למעלה: במצווה גשמית מתממש רצונו במלואו, כמו בכל מדרגה רוחנית. זהו פירוש הביטוי "סוף מעשה במחשבה תחילה": המעשה הגשמי, שבא אחרון, עמד ראשון בכוונתו של ה'.

והנה בחינה זו נקי ארץ כנען מלשון הכנעה והשפלה (עמ"ש סדי"ה ויהי בשלח פרעה¹⁴² ועמ"ש ע"פ וישב יעקב)¹⁴³ שנופל ומשפיל אי"ע [את עצמו] למטה.

והנה בחינה זו נקראת "ארץ כנען", מלשון הכנעה והשפלה (עיינו בסוף המאמר המתחיל "ויהי בשלח פרעה" ובמה שכתוב על הפסוק "וישב יעקב"), שכן הוא נופל ומשפיל את עצמו למטה.

בחינה זו, שבה האדם יורד אל תוך המעשים הגשמיים, נקראת "ארץ כנען", שכן השם כנען קשור ללשון הכנעה. האדם מתכופף אל המקום הנמוך ביותר; אדמו"ר הזקן מפנה לשני מאמרים בתורה אור העוסקים בנושא זה.

ובבחינ' [ובבחינת / ובבחינה] זו כתיב רגליה יורדות מות¹⁴⁴ וכו' כי מאחר שהוא מקושר למטה בענינים גשמיים אפשר לו ליפול ח"ו [חס ושלום] בתאוות גשמיים וע"ז כתיב ובערת הרע מקרבך

ועל בחינה זו נאמר: "רגליה יורדות מוות" וכו'; שכן מאחר שהוא קשור למטה בענינים גשמיים, הוא עלול ליפול, חס ושלום, לתאוות גשמיות. ועל כך נאמר: "ובערת הרע מקרבך".

הירידה לעניינים גשמיים כרוכה בסכנה, שעליה רומז הפסוק "רגליה יורדות מוות": מכיוון שהאדם קשור בגשמיות, הוא עלול ליפול לתאוות גשמיות, חס ושלום. כנגד זאת מצווה התורה: "ובערת הרע מקרבך".

(ועמ"ש במ"א בפי' מ"ש בירושלמי ומטבע ארוך פותח בברוך וחותר בברוך בפי' בראשית בד"ה להבין ענין הברכות, וע' סדי"ה ביום השמיני שלח¹⁴⁵ גבי ולפני קרתו¹⁴⁶ ובפי' וארא בביאור ע"פ לכן אמור בפי' אל הארץ אשר נשאתי את ידי¹⁴⁷ כו')

(וראו מה שהתבאר במקום אחר על פירוש דברי הירושלמי, "מטבע ארוך פותח בברוך וחותר בברוך", בפרשת בראשית, במאמר המתחיל "להבין ענין הברכות"; וכן ראו בסוף המאמר המתחיל "ביום השמיני שלח", בענין "ולפני קרתו", ובפרשת וארא, בביאור על הפסוק "לכן אמור", על פירוש "אל הארץ אשר נשאתי את ידי" וגו').

סוגריים נוספים המפנים לדיונים קשורים: על הכלל שבירושלמי שלפיו ברכה ארוכה פותחת ב"ברוך" וחותרת ב"ברוך"; על "ולפני קרתו" (במאמר על "ביום השמיני שלח את העם"); ועל "הארץ אשר נשאתי את ידי" בפרשת וארא.

וכתיב כי יביאך אל ארץ הכנעני כו' גדולים ועצומים כו' וכתוב וגם את הצרעה ישלח¹⁴⁸ ה' אלקיך במ עבד אבוד הנשואים והנסתרים מפניך.

ונאמר: "כי יביאך אל ארץ הכנעני" וגו', "גדולים ועצומים" וגו'; ונאמר: "וגם את הצרעה ישלח ה' אלקיך במ עבד אבוד הנשואים והנסתרים מפניך".

שני פסוקים עוסקים בכיבוש כנען: העמים היושבים בה הם "גדולים ועצומים", וה' מבטיח לשלוח בהם את הצרעה עד שיושמדו גם הנשואים והמתחבאים. אדמו"ר הזקן יפרש את שניהם כתיאור של מאבקו הפנימי של האדם ברע.

וענין הצרעה כי הנה אמרו רז"ל [רבתינו זכרונם לברכה] שהצרעה היתה מסמא את עיניהם מלמעלה ומסרסם מלמטה.¹⁴⁹ וביאור הענין הנה ארז"ל [אמרו רבתינו זכרונם לברכה] שמזיעתן של חיות יוצא נהר דינור על ראש רשעים בגיהנם.¹⁵⁰

עניין הצרעה: הרי אמרו רבתינו ז"ל שהצרעה הייתה מסמאת את עיניהם מלמעלה ומסרסמת אותם מלמטה. וביאור העניין: הרי אמרו רבתינו ז"ל שמזיעתן של חיות יוצא נהר דינור על ראש הרשעים בגיהנום.

הגמרא אומרת שהצרעה סימאה את עיני הכנענים מלמעלה וסירסה אותם מלמטה. כדי להסביר זאת הוא מביא מאמר נוסף: נהר דינור, הניתך על ראש הרשעים בגיהנום, נוצר מ"זיעתן של חיות" — המלאכים הקדושים של המרכבה האלוקית.

פ"י זיעה הוא ארס וחימה וכמ"ש (ירמיה כ"ג י"ט) הנה סערת ה' חימה יצאה וגו'

פירוש "זיעה" הוא ארס וחימה, וכמו שנאמר (ירמיה כ"ג, י"ט): "הנה סערת ה' חימה יצאה" וגו'.

"זיעה" כאן פירושה ארס וחימה, כפי שהנביא מתאר סערה מאת ה' היוצאת בחימה. הלהט הבוער של המלאכים מוליד שארית של כעס עז.

והוא פסולת שלהם כי בכל עולם ועולם יש בחינת טוב ורע ואין ר"ל [רוצה לומר] רע ממש ח"ו [חס ושלום] וזהו הפסולת שלהם, כי בכל עולם ועולם יש בחינת טוב ורע, ואין הכוונה לרע ממש, חס ושלום,

החימה הזאת היא ה"פסולת" של המלאכים. בכל עולם יש בחינה של טוב ורע, אך בעולמות העליונים אין הכוונה לרע ממש, חס ושלום.

אלא רע מלשון כעס וחימה והוא ענין חו"ג [חסד וגבורה] שבכל העולמות (וע' בלק"ת [בלקוטי תורה (להאריז"ל)]) בפ' בראשית בענין פי' עה"ד [עץ הדעת] טו"ר [טוב ורע]) וכן הענין באדם שהוא עולם קטן¹⁵¹ יש בו ג"כ בחינות אלו

אלא "רע" במשמעות של כעס וחימה, וזהו עניין חסד וגבורה שבכל העולמות (וראו בלקוטי תורה של האריז"ל בפרשת בראשית, בעניין פירוש עץ הדעת טוב ורע). וכן הוא גם באדם, שהוא עולם קטן, שיש בו גם בחינות אלו,

"רע" כאן פירושו כעס וחימה, צד הגבורה — חסד וגבורה כפי שהם קיימים בכל העולמות. הוא מפנה ללקוטי תורה של האריז"ל על עץ הדעת טוב ורע, ומציין שגם באדם, המכונה "עולם קטן", יש בחינות אלו.

וצריך לעורר הגבורות שבו על עצמו דהיינו על הרע שבו שהוא מסטרא דס"מ [דסמאל] ונוקביה שהם הם הרשעים. וכמ"ש על ראש רשעים יחול^{152, 155, 154, 153}.

וצריך לעורר את הגבורות שבו נגד עצמו, כלומר נגד הרע שבו, שהוא מצד סמא"ל ונוקביה, והם הם הרשעים. וכמו שנאמר: "על ראש רשעים יחול".

על האדם להפנות את הגבורות שבתוכו, את כוח הכעס שלו, נגד עצמו — כלומר נגד הרע שבו, שמקורו בסמא"ל ונוקביה, כוחות הטומאה המכונים "הרשעים". עליהם תחול סערת החימה, "על ראש רשעים יחול".

קטע 5 • 14-16

הצרעה: כעס קדוש נגד הרע שבאדם

14 וכמאמרז"ל [וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה] לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע.¹⁵⁶ ופי' לעולם כי הרי

תמיד יש לו בחי' הרוגז

וכפי שאמרו חז"ל: "לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע". פירוש "לעולם" הוא שתמיד יש בו בחינת רוגז,

הגמרא מלמדת: "לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע". אדמו"ר הזקן מסביר את המילה "לעולם": יכולת הכעס קיימת באדם תמיד.

שהוא מצד הגבורה שאין לך אדם שאינו כלול מטוב ורע והרע היינו הרוגז והחימה והכל הוא מסטרא

דרע

והיא באה מצד הגבורה, שהרי אין אדם שאינו כלול מטוב ומרע; הרע שבו הוא הרוגז והחימה, וכל אלה באים מצד הרע,

הכעס בא מצד הגבורה. כל אדם מורכב מטוב ומרע, וה"רע" שבו הוא הכעס והחימה, שמקורם כולו בצד הרע.

וכמאמר רז"ל [רבותינו זכרונם לברכה] רע לשמים ורע לבריות¹⁵⁷ והרוגז והכעס ישפוך על הרע שבו שיקצוף

מאד ויחרה אפו

וכפי שאמרו חז"ל: "רע לשמים ורע לבריות". את הכעס והחימה עליו לשפוך על הרע שבתוכו, כך שיכעס מאוד ויחרה אפו:

הגמרא מתארת אדם רשע באמת כ"רע לשמים ורע לבריות". את הכעס שעלול לגרום לאדם להיות רע כלפי הזולת, עליו להפנות אל הרע שבתוכו, עד שיזעם עליו.

למה הוא כך והתעוררות בחי' הגבורה הנ"ל הוא מזיעתן של חיות¹⁵⁸ שהוא ההתלהבות בפי' ראשונה

של קי"ש [קריאת שמע] ויש בה בחינת גבורות גי"כ

מדוע הוא כזה? התעוררות בחינת הגבורה האמורה באה מ"זיעתן של חיות", שהיא ההתלהבות שבפרשה הראשונה של קריאת שמע, ויש בה גם בחינת גבורות.

עליו לכעוס על עצמו ולשאול: מדוע אני כזה? התעוררות הגבורה היא "זיעתן של חיות" שזכרה לעיל: ההתלהבות שבפרשה הראשונה של קריאת שמע, שיש בה עצמה גבורות, כשם שהתלהבותם של המלאכים מביאה לידי "זיעה".

לכן צריך הוא לשפוך חמתו וירגז על יצרו הרע ביתר שאת כאשר יעמיק בשכלו ענין ההתבוננות באמונת ה' אחד

לכן עליו לשפוך את חמתו ולהרגיז את יצרו הרע בעוצמה רבה יותר, כאשר הוא מעמיק בשכלו בהתבוננות באמונה שה' אחד,

ככל שהוא מעמיק בהתבוננות באחדות ה', כך עליו לזעום ביתר שאת על יצרו הרע. הכעס מתעורר מתוך ההתבוננות עצמה.

ושישראל עלו במחשבה ושלכן רוצה לדבק מחשבתו להתכלל באחד אז יעשן אפו מדוע לא היה כזאת בכל עת ואפילו שלא בשעת התפלה.

ושישראל עלו במחשבה, ולכן הוא רוצה לדבוק במחשבתו ולהיכלל באחד; אז יעשן אפו: מדוע לא היה כך בכל עת, ואפילו שלא בשעת התפילה?

כאשר הוא מבין שישראל עלו במחשבתו של ה', והוא משתוקק למזג את מחשבתו עם האחד, אפו "יעשן" עליו עצמו. הוא שואל מדוע לא היה כך בכל רגע, גם מחוץ לשעת התפילה.

15 וזהו ענין פי' שניה שבק"ש [שבקריאת שמע] וחרה אף¹⁵⁹ כו' שנמשך מהתלהבות הפרשה ראשונה ולכן כתיב התם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים¹⁶⁰

וזה עניינה של הפרשה השנייה של קריאת שמע, "וחרה אף" וכו': היא נמשכת מהתלהבות של הפרשה הראשונה. לכן נאמר שם: "וסרתם ועבדתם אלהים אחרים".

הפרשה השנייה של קריאת שמע מזהירה: "וחרה אף". אדמו"ר הזקן אומר שפרשה זו נובעת מהתלהבות של הפרשה הראשונה, ולכן היא מדברת על סטייה מן הדרך ועבודה לאלהים אחרים, כפי שמוסבר בהמשך.

כי באמת שלא בשעת התפלה אינו כעוברי רצונו וכפורק עול ח"ו [חס ושלום]¹⁶¹ אף בשעה שאינו עובד ה' כלל משא"כ בשעת

כי באמת, שלא בשעת התפילה, מי שאינו עוסק בעבודת ה' אינו נחשב כמי שעובר על רצונו או כמי שפורק עול, חלילה. לא כך בשעת

מחוץ לזמן התפילה, אדם שפשוט אינו עוסק בעבודת ה' אינו נחשב כמי שעובר על רצונו או פורק את עולו. זמן קריאת שמע, המתואר בהמשך, שונה.

ק"ש [קריאת שמע] בהתלהב לבו ידמה בעיניו מה שהיה רחוק מה' כל היום כאלו פורק עול ח"ו [חס ושלום] ממש וכמ"ש פן יפתה לבבכם מיחודו ואחדותו

קריאת שמע: כאשר לבו בוער, נדמה לו שהתרחקותו מה' במשך כל היום היא כאילו פרק את העול ממש, חלילה; כפי שנאמר: "פן יפתה לבבכם" [ויתרחק] מייחודו ואחדותו;

בשעת קריאת שמע, כאשר לבו בוער, התרחקותו מה' במשך היום נראית לו כאילו פרק את העול ממש. הוא מבין את הפסוק "פן יפתה לבבכם" כאזהרה מפני הימשכות הרחק מייחודו ואחדותו של ה'.

והרי זה כאלו וסרתם ועבדתם והיטב יחרה לו¹⁶² ובזה הוא מקרר הכעס והחימה שברע גמור ולא יהיה רע לאחרים כלל.^{170, 169, 168, 167, 166, 165, 164, 163}

והרי זה כאילו "וסרתם ועבדתם". והוא יכעס מאוד; ובכך הוא מצנן את הכעס והחימה שברע הגמור, ולא יהיה רע לאחרים כלל.

כאשר הוא רואה זאת כך, התרחקותו היא כמו "וסרתם ועבדתם אלהים אחרים", והוא כועס מאוד על עצמו. כעס זה, המופנה כלפי הרע שבתוכו, מצנן את החום והחימה של הרע עצמו, כך שלא יזיק לאחרים כלל.

16 וזהו ענין הצרעה שמסרס את הרע פיי שמקררו להיות כמו סריס שאין בו חמימות ולכן אינו מוליד¹⁷¹ וזה עניין הצרעה, המסרסת את הרע: כלומר, היא מקררת אותו, עד שהוא נעשה כמו סריס שאין בו חום, ולכן אינו מוליד.

זהו עניינה של הצרעה, ש"מסרסת" את הרע: הכעס שבקדושה מקרר את היצר הרע, עד שהוא נעשה כמו סריס, שאין בו חום. בלי החום הזה הוא כבר אינו יכול להוליד דבר.

וגם מסמא את העינים פיי שלא יביט על אחרים לא במילי דעלמא ולא בעבודתם בעין רעה וקנאה שמצד הרע

היא גם מסמאת את העיניים: כלומר, האדם אינו מביט באחרים, לא בענייני העולם ולא בעבודתם [את ה'], בעין רעה ובקנאה, שמקורן בצד הרע.

הצרעה גם "מסמאת את העיניים": האדם חדל להביט באחרים, הן בענייני העולם והן בעבודתם את ה', בעין רעה ובקנאה שמקורן בצד הרע.

כי אין הברכה שורה¹⁷² אלא על דבר הסמוי מן העין¹⁷³ וכן ברכת ה' היא המשכת אלהות אינה שורה כ"א בעין טובה:

כי אין הברכה שורה אלא על דבר הסמוי מן העין, וכך גם ברכת ה', שהיא המשכת אלקות, שורה רק בעין טובה.

חז"ל מלמדים שהברכה שורה רק על דבר הסמוי מן העין. כך גם ברכת ה', המשכת האלקות, שורה רק במקום שיש בו עין טובה; סילוק העין הרעה מפנה מקום לברכה.

קטע 6 • 171-18

המרגלים, שבע האומות וארץ מושבותיכם

17 ד ובזה יובן ענין המרגלים שלא רצו ליכנס לארץ כנען שהוא ענין ההשפלה למטה במצות מעשיות

שהם ענינים הגשמיים באמונת יחודו בתחתונים כי אמרו ארץ אוכלת יושביה היא.¹⁷⁴

4. בכך יובן ענינם של המרגלים. הם לא רצו להיכנס לארץ כנען, כלומר, לרדת אל המעשה — אל המצוות המעשיות, שהן ענינים גשמיים, מתוך אמונה באחדותו של ה' בתחתונים; שהרי אמרו: "ארץ אוכלת יושביה היא".

החלק הרביעי עוסק במרגלים. ארץ כנען מסמלת ירידה אל המצוות הגשמיות, מתוך אמונה שאחדותו של ה' מצויה גם בתחתונים; המרגלים לא רצו בכך, ואמרו שהארץ "אוכלת את יושביה".

פיי' יושביה אין תופסין מקום לעצמן כלל ומבטלין עצמן ליחודו ית' שבתחתונים להיות אין עוד כו' כי היו דור דעה כו' ושרש נשמתם למעלה מעלה.¹⁷⁵

כלומר, יושביה אינם תופסים לעצמם מקום כלל, אלא מבטלים את עצמם לאחדותו ית' שבתחתונים, עד ש"אין עוד" וכו'. שכן הם היו דור דעה וכו', ושרש נשמותיהם היה למעלה מעלה.

אדמו"ר הזקן מפרש את דבריהם כקביעה רוחנית: מי שיושב בארץ כזאת אינו תופס לעצמו מקום, והוא בטל לחלוטין לאחדות ה' שבתחתונים. המרגלים, שהיו "דור דעה", היו בעלי נשמות ששורשן היה גבוה מאוד, ולא רצו לרדת לביטול כזה בתוך המעשים הגשמיים.

18 וגם החתי והיבوسی והאמורי יושב בהר¹⁷⁶ שהם הם השבעה אומות עובדי כוכבים שבאמת היו דרים בה

בעת ההיא ושרשם משבע מדות דעולם התהו

וכן "החתי והיבوسی והאמורי יושב בהר": אלה הן ממש שבעת העמים עובדי האלילים, שאכן ישבו בארץ באותה עת; שורשם בשבע מדות של עולם התהו,

המרגלים דיווחו ש"החתי והיבوسی והאמורי יושב בהר". אלה הם שבעת העמים שישבו בפועל בארץ, ושרשם הרוחני הוא בשבע המדות של עולם התהו, שמדותיו העזות והבלתי-מאוזנות נשברו.

והם שרש השבע מדות רעות אשר צריך ליזהר מאד שלא ליפול בהמדות ההם ח"ו [חס ושלום] כי רגליה יורדות מות¹⁷⁷ כו' וכמ"ש שבעה גוים גדולים ועצומים כו'.

והם שורש שבע המדות הרעות, שיש להיזהר מאוד שלא ליפול בהן, חס ושלום, כי "רגליה יורדות מות" וכו'; וכמו שכתוב: "שבעה גוים גדולים ועצומים" וכו'.

ממדות התהו נובעות שבע המדות הרעות שבאדם, ועליו להיזהר מאוד שלא ליפול בהן, שהרי "רגליה יורדות מות". משום כך מתוארים שבעת העמים כ"גדולים ועצומים".

אך באמת אמר ועצומים ממך ממך דוקא פי' שאתה מגדלם כמ"ש ירמיהו ואתם למדתם אותם¹⁷⁸ עליכם אלופים לראש

אך באמת נאמר "ועצומים ממך" — "ממך" דווקא; כלומר, אתה הוא שמגדיל אותם, כפי שאומר ירמיהו: "ואתם למדתם אותם עליכם אלופים לראש".

אלא שהפסוק אומר שהם "עצומים ממך", והאדמו"ר הזקן מדגיש את המילה "ממך": כוחם בא ממך, משום שאתה מגדיל אותם. ירמיהו אומר זאת אף הוא: "ואתם למדתם אותם עליכם אלופים".

כי מה שנחשבו לאלופי' [לאלופים] ודבר גדול הוא מחמתכם שאתם מחשיבים אותם ליש וגדול הוא בעיניכם.

הרי שהם נחשבים לאלופים ולדבר גדול בגללכם: אתם מחשיבים אותם ליש, והם גדולים בעיניכם.

המדות הרעות נראות חזקות רק מפני שהאדם מתייחס אליהן כאל דבר ממשי וחשוב. גדולתן קיימת בעיניו שלו.

אבל באמת צריך להקטין אותם בעיניו וכמ"ש כלב סר צלם מעליהם¹⁷⁹ וה' אתנו פי' שהו"י נמשך אתנו במקרא משנה כו' וכלים מכלים שונים כנ"ל

אבל באמת צריך להקטין אותם בעיניו, וכמו שאמר כלב: "סר צלם מעליהם וה' אתנו". פירוש הדבר, שהו"י נמשך עמנו בלימוד מקרא, משנה וכו', וב"כלים מכלים שונים", כנזכר לעיל.

באמת צריך להקטין אותם בעיניו, כפי שאמר כלב: "סר צלם מעליהם וה' אתנו". "ה' אתנו" פירושו שהקב"ה נמשך אל תוך התורה שאנו לומדים — מקרא, משנה ושאר חלקי התורה, שהם "כלים מכלים שונים" שתוארו לעיל.

(וענין שילוח המרגלים היה ע"ד שמברכים על המצות עובר לעשייתן והיינו שקודם העלאת מ"נ [מיין נוקבין] שהוא העלאת הדבר הגשמי שבו נעשית המצוה כמו האתרוג דנוגה צריך תחלה להיות המשכת מ"ד [מיין דוכרין] מלמעלה המעורר העלאת מ"נ [מיין נוקבין] כו')

(עניין שליחת המרגלים היה על דרך הברכה על המצוות לפני עשייתן. כלומר, לפני העלאת מיין נוקבין, שהיא העלאת הדבר הגשמי שבו נעשית המצוה, כגון האתרוג, שהוא מנוגה, צריך תחילה להיות המשכת מיין דוכרין מלמעלה, המעוררת את העלאת מיין נוקבין וכו').

הסוגריים מסבירים מדוע נשלחו המרגלים מלכתחילה. כשם שמברכים לפני קיום מצוה, כך לפני מיין נוקבין — העלאת החפץ הגשמי של המצוה, כגון אתרוג ששייך לנוגה, התחום המעורב שאפשר להעלותו — צריכה לבוא תחילה מיין דוכרין, המשכה מלמעלה שמעוררת העלאה זו.

ועדי' קודם שנכנסו כל ישראל לארץ שלח מרבע' [משה רבינו עליו השלום] איש אחד¹⁸⁰ שנשמתם נמשכו מבחינת אחד כולם אנשים¹⁸¹ שהיו מבחי' עלמא דדכורא והוא ענין מ"ד [מיין דוכרין] לעורר המ"ן [המ"ן נוקבין] כו',

וכך, לפני שנכנסו כל ישראל לארץ, שלח משה רבנו, עליו השלום, "איש אחד", שנשמותיהם נמשכו מבחינת "אחד"; "כולם אנשים", שהיו מבחינת העולם הזכרי (עלמא דדכורא). זהו ענין מיין דכורין, לעורר את מיין נוקבין וכו'.

בדומה לכך, לפני כניסת ישראל לארץ שלח משה איש אחד מכל שבט — אנשים שנשמותיהם באו מבחינת "אחד" ומבחינת "העולם הזכרי", התחום המשפיע ולא המקבל. שליחותם נועדה להיות מיין דכורין שיעורר את העלאת הארץ.

אך עדי' כשצריכים להגביה איזה דבר שהוא ענין המ"ן [המ"ן נוקבין] צריך להשפיל א"ע [את עצמו] למטה כדי להגביהו והם לא היה בהם שפלות זו להשפיל א"ע [את עצמו] למטה.

אך על דרך משל, כשצריכים להגביה דבר כלשהו, שהוא ענין מיין נוקבין, צריך להשפיל את עצמו למטה כדי להגביהו; ואילו הם לא היו בעלי שפלות זו, להשפיל את עצמם למטה.

כדי להעלות דבר, שהיא עבודת מיין נוקבין, צריך להתכופף אליו. למרגלים חסרה שפלות זו: הם לא היו מוכנים להשפיל את עצמם.

אבל באמת ע"י השפלה והכנעה זו אזי אח"כ אותו הדבר שמגביה נושא את נושאו ומגביה אותו למעלה מעלה ויובן ממ"ש במ"א ע"פ¹⁸² הרע"מ [הרע"א מהימנא] פ' תשא בענין אבנא למשקל בה דא יו"ד (כו') וזהו ענין מנחה ונסכים.

אבל לאמיתו של דבר, דווקא בעקבות ההנמכה וההכנעה הזאת, הדבר שהוא מרים נושא לאחר מכן את נושאו ומעלה אותו גבוה-גבוה. הדבר יובן ממה שמבואר במקום אחר על רע"א מהימנא, פרשת תשא, בענין "אבן לשקול בה — זו יו"ד" וכו'). וזהו ענינם של המנחה והנסכים.

דווקא כשאדם מתכופף ונכנע, הדבר שהוא מרים נעשה לבסוף למי שמרים אותו, כפי שהארון "נשא את נושאו". הכוונה להסברו על רע"א מהימנא בפרשת תשא, "אבן לשקול בה — זו יו"ד"; ולאחר מכן הוא חוזר לנושא העיקרי: זהו ענינם של המנחה והנסכים.

שהמנחה היא מבחינת צומח (והצומח הוא מיסוד המים היפך החי שהוא בחי' אש) וכל קרבן מנחתך במלח תמלח¹⁸³

המנחה היא מבחינת הצומח (והצומח שייך ליסוד המים, בניגוד לבעל החיים, שהוא מבחינת האש); ו"כל קרבן מנחתך במלח תמלח",

המנחה באה מעולם הצומח, השייך ליסוד המים, בניגוד לקרבן מן החי, השייך לאש. כל מנחה הייתה טעונה מליחה.

שהוא בחינת דומם וכך ענין התפילין ושאר המצות מעשיות ירדו ונשתלשו בבחי' דומם כגון התפילין שבפסוק ואהבת שבק"ש [שבקריאת שמע].

שהוא מבחינת הדומם. וכך גם ענינם של התפילין ושאר המצות המעשיות: הן ירדו ונשתלשו בהדרגה עד לבחינת הדומם, כמו התפילין שבפסוק "ואהבת" שבקריאת שמע.

המלח שייד לעולם הדומם. כך גם התפילין ושאר המצות המעשיות ירדו עד לבחינת הדומם: התפילין של קריאת שמע עשויות קלף ודיו.

וכן קדש לי כל בכור¹⁸⁴ שהוא בחינת חכמה עילאה נתגשם על הקלף ואותיות בדיו שהם ענינים גשמיים

וכך גם "קדש לי כל בכור", שהוא מבחינת החכמה העליונה, נעשה לדבר גשמי על הקלף, באותיות של דיו — דברים גשמיים;

לדוגמה, פרשת "קדש לי כל בכור", אחת הפרשיות שבתפילין, מבטאת את החכמה העליונה, הראשונה מבין הספירות, ואף על פי כן היא מתגשמת באותיות דיו על קלף.

רק שצריך להסיר הרע שבהם כמ"ש ובערת הרע מקרבך ואז נקרא ארץ מושבותיכם כמ"ש וישב ה' מלך לעולם.¹⁸⁵

אלא שיש לסלק מהם את הרע, כמו שנאמר: "ובערת הרע מקרבך". ואז היא נקראת "ארץ מושבותיכם", כמו שנאמר: "והוי' יושב מלך לעולם".

יש לסלק את הרע שבדברים הגשמיים, כפי שמצווה התורה: "ובערת הרע מקרבך". אז נקראת הארץ "ארץ מושבותיכם", כפי שנאמר בתהילים: "הוי' יושב מלך לעולם".

פי' ישיבה הוא מלשון הורדה¹⁸⁶ והשפלה שהיושב מוריד ומשפיל עצמו ממקום עמידתו להיות לו דירה בתחתונים וכמארז"ל [וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה] משחרב בהמ"ק [בית המקדש] אין לו להקב"ה¹⁸⁷ בעולמו

פירוש הדבר: "ישיבה" היא לשון של הורדה והנמכה, שכן מי שיושב מוריד ומנמיך את עצמו ממקום עמידתו, כדי שתהיה לו דירה בתחתונים. וכמאמר חז"ל: "משחרב בית המקדש אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו"

"ישיבה" פירושה ירידה: מי שיושב מנמיך את עצמו מגובה עמידתו. "ישיבתו" של ה' היא ירידתו כביכול, כדי שתהיה לו דירה בתחתונים; והגמרא מלמדת שמאז שחרב בית המקדש יש לה' בעולמו רק ארבע אמות של הלכה.

אלא די אמות של הלכה ובבהמ"ק [ובבית המקדש] כתיב כי האמנם ישב אלקים על הארץ^{188, 189} (מ"א [מלכים א] סי' ח' כ"ז) וכמ"ש מזה ברבות תרומה פל"ד קנ"ב א'.

"אלא ארבע אמות של הלכה". ועל בית המקדש נאמר: "האמנם ישב אלקים על הארץ?" (Kings, chapter 8, 1) [verse] 27. וכפי שמבואר בעניין זה במדרש רבה, Terumah, chapter 34, 152a,

בית המקדש היה כביכול "ישיבתו" של ה' על הארץ, כפי ששאל שלמה בפליאה: "האמנם ישב אלקים על הארץ?" אותו פליאה מתוארת במדרש על תרומה: כיצד ישכון במשכן או בבית המקדש מי שכבודו ממלא את כל העולמות.

ובפי' נשא פייב¹⁹⁰ קרוב לר"פ. ועד"ז מעין זה הוא בעסק התורה כמ"ש ברבות פי' שמות פרשה הי' ע"פ בשבתו עם זקני ארץ^{191, 192} ובפי' שמיני ס"פ י"א

ובפרשת נשא, פרק 12, סמוך לתחילת הפרק. וכעין זה יש גם בעיסוק בתורה, כפי שנאמר במדרש רבה, פרשת שמות, פרק 5, על הפסוק "בשבתו עם זקני ארץ", ובפרשת שמיני, בסוף פרק 11.

במדרש על נשא מופיע עניין מקביל. דבר דומה קיים בלימוד התורה: על הפסוק "בשבתו עם זקני ארץ" מתאר המדרש את נוכחותו של הי', כביכול, בין דייני הסנהדרין.

אך היינו ע"י שמתחלה נודע בשערים בעלה^{193, 194} ע"י שיעמיק ויתבונן בגדולת א"ס ב"ה כפי עומק מחשבתו לכל חד לפום שיעורא דיליה

אבל הדבר נעשה תחילה בכך ש"בעלה נודע בשערים": האדם מעמיק ומתבונן בגדולתו של אין סוף, ברוך הוא, לפי עומק מחשבתו — "כל אחד לפי מידתו",

אלא ש"ישיבה" זו מתאפשרת רק לאחר שתחילה "בעלה נודע בשערים": כל אדם מתבונן בגדולתו של אין סוף ככל יכולתו. הוזהר מפרש "שערים" מלשון מידה: כל אחד לפי מידתו.

כמו דמשער בלבו כמ"ש בזח"א [בזהר חלק א] וירא דק"ג ע"א וכמשנ"ת [וכמו שנתבאר] לעיל ר"פ במדבר¹⁹⁵ והיינו כי ישיבה ודירה זו עושין ישראל ככוונתם בתפלתם כו'

"כפי שהוא משער בלבו", ככתוב בזהר חלק א, וירא, דף קג ע"א, וכפי שהתבאר לעיל בתחילת פרשת במדבר. כלומר, ישראל יוצרים את הישיבה והדירה הזאת באמצעות הכוונה שבתפלתם וכו',

כלומר, "כפי שהוא משער בלבו", כפי שמסביר הוזהר וכפי שפיתח אדמו"ר הזקן בתחילת פרשת במדבר. ישראל יוצרים את הישיבה והדירה של הי' למטה באמצעות הכוונה שבתפלתם.

דרוח אייתי רוח ואמשיך רוח (ועמ"ש סד"ה בשעה שהקדימו¹⁹⁶ ישראל נעשה¹⁹⁷ בענין פי' גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו)¹⁹⁸

שכן "רוח מביאה רוח וממשיכה רוח" (וראה מה שכתוב בסוף המאמר הפותח "בשעה שהקדימו ישראל נעשה", בעניין פירוש "גיבורי כוח עושי דברו, לשמוע בקול דברו").

כי "רוח מביאה רוח וממשיכה רוח": רוח ההתמסרות של האדם בתפילה ממשיכה למטה את נוכחות הי'. כאן הוא מפנה למאמר על כך שישראל הקדימו "נעשה" ל"נשמע", המסביר את הפסוק "גיבורי כוח עושי דברו".

ולכן נקרא ארץ מושבותיכם דייקא שאתם מיישבים אותה וכמארז"ל [וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה] א"ת [אל תקרי] בניך אלא בוניך ע"י ההלכות המלוכשים בדברים תחתונים

ולכן היא נקראת דווקא "ארץ מושבותיכם" — אתם מיישבים אותה. וכמאמר חז"ל: "אל תקרי בניך אלא בוניך"; באמצעות ההלכות המלוכשות בדברים תחתונים,

משום כך התורה אומרת "ארץ מושבותיכם": אתם שמיישבים אותה ועושים אותה דירה לה'. כפי שחז"ל דורשים "בניך" כ"בוניך", ישראל בונים את הדירה הזאת באמצעות ההלכות, המלוכשות בדברים גשמיים ונחותים.

כמו דומם וצומח שבנסכים וד"ל [ודי למבין] (ועמ"ש ע"פ וישב יעקב כו' בארץ כנען¹⁹⁹ וזהו כענין ארץ מושבותיכם המבואר כאן שאתם מיישבים אותה וע"י [ועיין] בזהר בפ' בהר) (דק"ח ע"א) הה"ד [הדא הוא דכתיב]

כגון דומם וצומח שבנסכים; והדברים מובנים למי שמבין. (וראה מה שכתוב על הפסוק "וישב יעקב" וכו', "בארץ כנען"; וזה דומה לענין "ארץ מושבותיכם" המבואר כאן, שאתם מיישבים אותה. וראה בזהר בפרשת בהר) (דף קח ע"א): זהו שכתוב,

הדברים הנחותים הללו הם כמו הדומם והצומח שבנסכים, ואת השאר מניחים לקורא להבין. בסוגריים הוא מפנה למאמר על "וישב יעקב... בארץ כנען", העוסק באותו רעיון של יישוב הארץ, וכן לזהר בפרשת בהר.

כי תבאו וגו' ושבתה הארץ²⁰⁰ נייחא ודאי²⁰¹ ועמ"ש סדי"ה המגביהי לשבת²⁰² ועיין ברבות בשלח ר"פ כ"ג ע"פ נכון כסאך מאז²⁰³ בענין המשל אגוסטוס יושב²⁰⁴ כו'

"כי תבואו" וכו', "ושבתה הארץ" — מנוחה של ממש. וראה מה שכתוב בסוף המאמר הפותח "המגביהי לשבת"; וראה מדרש רבה, בשלח, בתחילת פרק כג, על הפסוק "נכון כסאך מאז", בענין המשל "אגוסטוס יושב" וכו';

הזהר מפרש את הפסוק "כי תבואו אל הארץ... ושבתה הארץ" כמתאר מנוחה של ממש. הוא מפנה גם למאמר על "המגביהי לשבת" ולמדרש על "נכון כסאך מאז", שבו מובא משל המבחין בין מלך העומד לבין אגוסטוס היושב.

ע"ש וזהו ועתיק יומין יתיב.²⁰⁵ ועמ"ש ע"פ תבנה ותכונן עיר סיחון.²⁰⁶ וע"פ וכל בניך²⁰⁷ כו' בענין בוניך.

עיין שם. וזהו [פירוש] "ועתיק יומין יתיב". וראה מה שכתוב על הפסוק "תבנה ותכונן עיר סיחון", ועל הפסוק "וכל בניך" וכו', בענין "בוניך".

במדרש, כיסאו של ה' מתיישב והוא "יושב" לאחר שישאל אומרים שירה על הים; זהו, אומר אדמו"ר הזקן, פירוש החזון של דניאל: "ועתיק יומין יתיב". הוא מפנה גם לביאורים על "תבנה ותכונן עיר סיחון" ועל "וכל בניך", הנדרש כ"בוניך".

ועיין בזה"ג [בזהר חלק ג] דקמ"א ע"ב ע"פ כתפארת אדם לשבת בית^{208, 209} ועמ"ש מענין בית וחצר הפנימית בד"ה וארשתיך לי:²¹⁰

וראה בזהר חלק ג, דף קמא ע"ב, על הפסוק "כתפארת אדם לשבת בית"; וראה מה שכתוב בענין הבית והחצר הפנימית במאמר הפותח "וארשתיך לי".

לבסוף הוא מפנה לזהר על "כתפארת אדם לשבת בית", ולמאמר על "וארשתיך לי" העוסק בבית ובחצר הפנימית, סמלים לדירתו של ה'.

קטע 7 • 191

סיכום

19 קיצור. ענין השרפים הם מבחי יסוד האש האלקי וכמ"כ [וכמו כן] יש בחינה זו בנפש האלקית רק שהוא כלולה מד"י [מד' יסודות].

סיכום. עניינם של השרפים: הם באים מבחינת יסוד האש האלקי. בחינה זו קיימת גם בנפש האלקית, אלא שהיא כלולה מארבעת היסודות.

המאמר מסתיים בסיכום. השרפים באים מיסוד האש האלקי; בנפש האלקית מצויה אותה אש, אך באדם היא משולבת בכל ארבעת היסודות.

וכתיב והוי' יגיה חשכי.²¹¹ והיינו ע"י ק"ש [קריאת שמע] בהתבוננות באמרו הוי' אלקינו²¹² ועי"ז יבא לבחינת ואהבת.²¹³

ונאמר: "והוי' יגיה חשכי". כלומר, באמצעות קריאת שמע, מתוך התבוננות באמירת "הוי' אלקינו"; ועל ידי כך יבוא לבחינת "ואהבת".

הפסוק "והוי' יגיה חשכי" מתקיים באמצעות קריאת שמע, על ידי התבוננות ב"הוי' אלקינו". התבוננות זו מביאה את האדם ל"ואהבת" — לאהבת ה'.

וזהו אש אוכלה. ועכ"ז [ועם כל זה] להגביר רק יסוד האש האלקי אין די כ"א שצ"ל אח"כ המשכה ע"י מצות וזהו הוקשה כל התורה לתפילין²¹⁴ וזהו את היד הגדולה²¹⁵ כו'

וזהו "אש אוכלה". ואף על פי כן, אין די בחיזוק יסוד האש האלקי בלבד; לאחר מכן צריכה להיות המשכה באמצעות המצוות. וזהו [הפירוש של] "כל התורה הוקשה לתפילין", וזהו "היד הגדולה" וכו'.

אהבה זו היא "אש אוכלה" — האש האלקית מכלה את האש הטבעית. אך התלהבות לבדה אינה מספיקה: יש להמשיך אחריה אלקות באמצעות המצוות. זהו עניינם של "כל התורה הוקשה לתפילין" ושל "היד הגדולה".

אך בהשוב צריך ליזהר שלא יפול והיינו על ידי לעולם ירגיזו.²¹⁶ וזהו ענין מנחה ונסכים. ארץ מושבותיכם:²¹⁷

אך בשוב יש להיזהר שלא ליפול, והדבר נעשה באמצעות "לעולם ירגיזו". וזהו עניינם של מנחה ונסכים. "ארץ מושבותיכם".

ב"שוב" — הירידה מן ההתלהבות בחזרה לעשייה הגשמית — יש להישמר מנפילה, באמצעות כך שמעוררים את היצר הטוב נגד היצר הרע. זהו עניינם של מנחה ונסכים ושל "ארץ מושבותיכם".

בעבודה

יש לקרוא את שמע מתוך התבוננות אמיתית באחדות ה' ובשורש הנשמה בו, כדי שאש הלב לה' תגבר על חום התשוקה לענייני העולם. אך אין להסתפק בהתלהבות הזאת: יש להמשיכה אל התפילין, לימוד התורה והמצוות המעשיות, ואף לעסק ביושר ולצדקה, תוך הכנעת האדם לרצון ה'. בירידה זו יש להישמר מנפילה באמצעות הפניית הכעס נגד היצר הרע של האדם עצמו, ולא נגד הזולת: בקריאת שמע יש להתייחס ליום שעבר בריחוק מה' כאילו הסירו מעליו את עול מלכותו, ולא לחשוב שהמידות הרעות הן דבר גדול, שכן "הוי עמנו" בתורה.

שאלות לשיחה

1. מדוע ההתלהבות שבקריאת שמע נמשלת לעולה, ומהי "אש אוכלת אש" שבאדם?
2. מדוע הביטול במצוות גשמיות נעלה מהתלהבות האהבה, המכונה רק "כנפיים"?
3. כיצד יכולה "היד הגדולה", אור אין סוף הבלתי מוגבל, להימצא בדינים הנוגעים לחקלאות, למועדים או לעסקים?
4. מדוע, לפי המאמר, סירבו המרגלים, "דור דעה", להיכנס לכנען, ומה הדבר מלמד על חוויה רוחנית נעלית?
5. מה פירוש הדבר לעורר את היצר הטוב שיוזעם על היצר הרע, וכיצד הכעס הזה גורם לאדם להיות טוב יותר כלפי הזולת?

הערות

פסקה 1

1 בפי נסכים

ההערה מתארכת את המאמר לשנת תקנ"ז (1796-97), ומפנה לרשימת המאמרים שבסוף מאמרים קצרים.

הערות קה"ת

המאמר משנת תקנ"ז — ראה ברשימת המאמרים שבסוף מאמרים קצרים ע' תריח הערה 91. בדרך מצותיך צג, ב מציין "תורה ברכים בפי שלח בפי נסכים כי תבאו אל ארץ מושבותיכם שם נתי הטעם ענין הקרבנות ובנסכים". ממאמרי אדה"א במדבר-ג ע' אקפח. מיוסד על מאמר זה. אוה"ת כרך-1 ע' איתשצב ובשינויים והגהות אחרות שם ע' איתתב. קצורים ע' איתתג. ראה גם ד"ה זה ש"פ שלח תשמ"ג. ד"ה להבין ענין הנסכים תשמ"ז.

2

"דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם: כבואכם אל הארץ אשר אני נותן לכם." מילים אלה פותחות את פרשת התורה העוסקת בנסכים ואת המאמר.

Numbers 15:2 במדבר ט"ו:2

דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם כי תבאו אל ארץ מושבותיכם אשר אני נתן לכם:

Speak unto the children of Israel, and say unto them: When ye are come into the land of your habitations, which I give unto you

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

3 ועשיתם אשה להי עולה

"ועשיתם אשה להי, עולה או זבח". אלה הקרבנות שהנסכים נלווים אליהם.

Numbers 15:3 במדבר ט"ו:3

ועשיתם אשה להי עולה או זבח לפלא נדר או בנדבה או במעדיכם לעשות ריח ניחח להי מזיבה או מזיבה:

and will make an offering by fire unto the L-RD, a burnt-offering, or a sacrifice, in fulfilment of a vow clearly uttered, or as a freewill-offering, or in your appointed seasons, to make a sweet savour unto the L-RD, of the herd, or of the flock;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

4 מבכל התורה שנק' ארץ כנען

על המילים "שנקראת ארץ כנען", ההערה מבקשת להשוות לתורה אור כו, ג, שם נשאל: "ומה שבח יחוס הוא זה?"

הערות קה"ת

להעיר מתור"א כו, ג "ומה הוא היחוס שבח אי בזה".

5 הגדלתי מעשי

"הגדלתי מעשי, בניתי לי בתים, נטעתי לי כרמים". זהו הפסוק בקהלת שעליו דורש המדרש המצוטט כאן.

Ecclesiastes 2:4 קהלת ב':4

הגדלתי מעשי בניתי לי בתים נטעתי לי כרמים:

I made me great works; I builded me houses; I planted me vineyards

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

6

"לך אכול בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך, כי כבר רצה האלקים את מעשיך". המדרש דורש זאת על הנסכים ועל הכניסה לארץ.

Ecclesiastes 9:7 קהלת ט':7

לך אכול בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך כי כבר רצה האלקים את מעשיך:

Go thy way, eat thy bread with joy, And drink thy wine with a merry heart; For G-d hath already accepted thy works

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

7

אחת הדרשות במדרש: "אכול בשמחה לחמך" היא פרשת חלה, "שתה בלב טוב יינך" היא פרשת נסכים, ו"כי כבר רצה האלקים את מעשיך" הוא הבאת ישראל לארץ, כפי שנאמר: "כבואכם אל הארץ".

Kohelet Rabbah 9:7:1 קוהלת רבה ט"ז:א

לך אכול בשמחה לחמך, אמר רבי הונא בריה דרבי אחא בשעה שהתינוקות נפטרו מבית רבן, בת קול יוצאת ואומרת להם: לך אכול בשמחה לחמך, נתקבל הקל פיהם לפני כריח ניחוח. ובשעה שישארו נפטרו מבתי כנסיות ומבתי מדרשות, בת קול יוצאת ואומרת: לך אכול בשמחה לחמך, כבר נשמעה תפלתכם לפני כריח ניחוח. דבר אחר, לך אכול בשמחה לחמך, זו פרשת חלה. ושתה בלב טוב יינך, זו פרשת נסכים. כי כבר רצה האלקים את ...

Go, eat your bread joyfully, and drink your wine goodheartedly, as G-d has already accepted your actions" (Ecclesiastes 9:7). "Go, eat your bread joyfully." Rabbi Huna son of Rabbi Aha said: When the children take their leave from school, a Divine Voice emerges and says to them: "Go, eat your bread joyfully," - your breath has been accepted before Me as a pleasing aroma. When Jews take their leave of synagogues and study halls, a Divine Voice emerges and says to them: ... "Go, eat your bread joyfully" - your prayer

Midrash Rabbah -- TE (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

8 ארץ מלשון רצון

ההערה אומרת שפירוש "ארץ" כ"רצון", על פי בראשית רבה, מבואר באור התורה על בראשית.

הערות קה"ת

בראשית רבה פרשה ה. נתבאר באוה"ת בראשית-ב דף תפא, ב.

9 ארץ מלשון רצון

"למה נקרא שמה ארץ? שרצתה לעשות רצון קונה". קה"ת מביא מדרש זה כמקור לדרשה שלפיה "ארץ" היא מלשון "רצון".

Bereshit Rabbah 5:8 בראשית רבה ה':ח

ויקרא אלקים ליבשה ארץ - למה נקרא שמה ארץ שרצתה לעשות רצון קונה רבי נתן בשם ר' אחא ור' ברכיה בשם רבי יצחק אמר אני אל שדי אני שאמרתי לשמים וארץ די שאלמלא כן היו מותחים והולכין עד עכשיו ולמקוה המים קרא ימים א"ר יוסי ב"ר חלפתא והלא ים אחד הוא ומה ת"ל ימים אלא אינו דומה טעם דג העולה מעכו לעולה מצידון ולעולה מאספמיא:

G-d called the dry land Earth, and the gathering of the waters He called Seas, and G-d saw that it was good" (Genesis

15 אש מן השמים ע"ג המזבח

בחנוכת המשכן "ותצא אש מלפני ה' ותאכל על המזבח את העולה ואת החלבים". קה"ת מביא פסוק זה כמקור לאש שירדה על המזבח.

Leviticus 9:24 ויקרא ט:כ"ד

ותצא אש מלפני ה' ותאכל עליהמזבח אתהעלה ואתהחלבים ויקרא כלהעם וירנו ויפלו עלפניהם:

And there came forth fire from before the L-RD, and consumed upon the altar the burnt-offering and the fat; and when all the people saw it, they shouted, and fell on their faces.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה ויקרא ט, כד.

16 הערת קה"ת מפנה ל-II Chronicles 7:7 למילים האלה.

II Chronicles 7:7 דברי הימים ב ז:ז

ויקדש שלמה אתהתוך החצר אשר לפני ביתה כייעשה שם העלות ואת חלבי השלמים כימזבח הנחשת אשר עשה שלמה לא יכול להכיל אתהעלה ואתהמנחה ואתהחלבים:

Moreover Solomon hallowed the middle of the court that was before the house of the L-RD; for there he offered the burnt-offerings, and the fat of the peace-offerings; because the brazen altar which Solomon had made was not able to receive the burnt-offering, and the meal-offering, and the fat

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

17 כי הנה האדם הוא מורכב מדי יסודות

בסוף עמודה 5 נפתח המאמר "והיה מספר בני ישראל" במילים "האדם הוא עולם קטן", כדברי אבות דרבי נתן; וכשם שבעולם יש ארבעה יסודות — אש, רוח, מים ועפר — כך גם בנפש האדם. ההערה אומרת שהמקורות לארבעת היסודות מצוינים שם.

הערת קה"ת

מסומן לעיל ה, סע"א מאדר"ג פנ"א ובשם ע"ה שמ"א פ"ג.

18 והיה מספר

"והיה מספר בני ישראל כחול הים". פסוק זה פותח את המאמר הקודם בבמדבר, שבו מוסברים ארבעת היסודות.

Hosea 2:1 הושע ב:א

והיה מספר בניישראל כחול הים אשר לאימד ולא יספר והיה במקום אשריאמר להם לאעמי אתם יאמר להם בני אליהי:

Yet the number of the children of Israel shall be as the sand of the sea, which cannot be measured nor numbered; and it shall come to pass that, instead of that which was said unto them: 'Ye are not My people', it shall be said unto them: 'Ye are the children of the living G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

19 בדיה והי מספר בניי

שם מסביר אדמו"ר הזקן שכשם שהעולם מורכב מארבעה יסודות — אש, רוח, מים ועפר — כך גם נפש האדם. העולם "נתון בלבם": כשאדם מזכר את ארבעת היסודות שבו, הוא מזכר את העולם כולו.

הערת קה"ת

לעיל ה, ב.

1:10). "G-d called the dry land Earth [eretz]." Why was it called eretz? It is because it hastened [ratzeta] to perform the will of its Maker. Rabbi Natan in the name of Rabbi Aha, and Rabbi Berekhya in the name of Rabbi Yitzhak said: "I am G-d Almighty [shadai]" (Genesis 17:1) - I am the One who ... [she] said to the heavens and the earth: Enough [dai]

Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

10 ארץ מלשון רצון

בערך "ארץ" כותב הפרדס שהשינה נקראת "ארץ", "מלשון רצון", משום שהיא מרוצה מהשפע הטוב שקיבלה. זהו המקום ב"ערכי הכינויים" שאליו מפנה הטקסט.

Pardes Rimmonim 23:1:212 פרדס רמונים כ"ג:א:ר"יב

... והוא אותו הצד התחתון שבה שהיא הבחינה האחרונה שבעצמותה שהיא המקבלת מכלם יחד ולכן היא מנא דכלהו. אמנם נקראת ארץ מלשון רצון שכבר נתרצה מהשפע הטוב שקבלה. וכן פי' הרשב"י ע"ה בזהר פ' בראשית (ד"יב) בפסוק ויקרא אלקים ליבשה ארץ וז"ל ומה דהות יבשה אתעבידת ארץ וכו' ארעא רעוא שלים כדקא יאות עכ"ל.

Pardes Rimmonim (Public Domain)

11 וכ"ה בפרדס . ערך ארץ

לצד הערך "ארץ" בפרדס מפנה ההערה לדיון נוסף באור התורה על ויקרא.

הערת קה"ת

ראה גם אוה"ת ויקרא-ב ע' תמב.

12 היום הזה ה' אלהיך מצוה

"היום ה' אלקיך מצווך לעשות את החוקים האלה ואת המשפטים". הפסוק שעליו מבוסס מאמר אחר שהטקסט מצטט.

Deuteronomy 26:16 דברים כ"ו:ט"ז

היום הזה ה' אלקיך מצווך לעשות אתהחוקים האלה ואתהמשפטים ושמרת ועשית אותם בכל לבבך ובכל נפשך:

This day the L-RD thy G-d commandeth thee to do these statutes and ordinances; thou shalt therefore observe and do them with all thy heart, and with all thy soul

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

13 (פי' דברכות) כל הקורא ק"ש

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

יד, סע"ב.

14 הגמרא מביאה שתי אמירות: מי שקורא קריאת שמע בלי תפילין, כאילו מעיד עדות שקר בעצמו; וכאילו הקריב עולה בלי מנחה וזבח בלי נסכים. המאמר מבוסס על האמירה השנייה.

Berakhot 14b:24 ברכות י"ד ב:כ"ד

אמר עולא: כל הקורא קריאת שמע בלא תפילין, כאילו מעיד עדות שקר בעצמו. אמר רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן: כאילו הקריב עולה בלא מנחה, וזבח בלא נסכים.

Ulla said : Whoever reads the Shema' without Tefillin is as' though he spoke false testimony against himself. R. Hiyya b. Abba said in the name of R. Johanan : It is as though he had offered a burnt-offering without a meal-offering (cf. Num. xxviii. 5) and a sacrifice without drink-offerings (ibid. v. 14)

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

20 כנגד די אותיות של שם הוי'

במאמר ההוא מביא אדמו"ר הזקן את עץ חיים, שער 41, פרק 3, לכך שארבעת היסודות מקבילים לארבע אותיות שם הוי'; הוא מוסיף שם שהם גם כנגד ארבעת העולמות אצילות, בריאה, יצירה ועשיה.

הערת קה"ת

בלקו"ת שם מציינ' לע"ה שמ"א פ"ג.

21 ע"פ כי תצא

המאמר על "כי תצא למלחמה" מסביר שהקריבו בהמה כדי שאש תרד מן השמים ותאכל אותה, משום שחיות הנפש הבהמית באה מיסוד האש. ארבעת סוגי הנבראים מקבילים לאש, רוח, מים ועפר, כשהאש היא הנפש הבהמית; והאש שלמטה נכללה באש שלמעלה.

הערת קה"ת

לקמן פי' תצא לד, ג. וראה גם לקמן פנחס עה, סע"ד.

22 שרפים עומדים

בחזון ישעיהו "שרפים עומדים ממעל לו, שש כנפים שש כנפים לאחד". אדמו"ר הזקן מפרש את השם שרפים כ"בוערים" — מלאכים של אש אלקית.

Isaiah 6:2 ישעיהו ו':ב'

שָׂרָפִים עֹמְדִים מִמַּעַל לוֹ שֵׁשׁ כְּנָפִים שֵׁשׁ כְּנָפִים לְאֶחָד בְּשָׂתִים יָכֹסֶה פָּנָיו וּבְשָׂתִים יָכֹסֶה רַגְלָיו וּבְשָׂתִים יַעֲוֹפֶה:

Above Him stood the seraphim; each one had six wings: with twain he covered his face and with twain he covered his feet, and with twain he did fly

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"ו ו, ב.

23 בביאור ע"פ והניף הכהן

הביאור על "והניף הכהן אותם" מלמד ששורש נשמת האדם בעולם התיקון, ואילו הדומם, הצומח והחי מושרשים בתוהו. האדם הוא תבנית שלמה הכוללת את כל עשר הספירות ואת כל הבחינות, ולא מידה אחת בלבד כמו שאר הנבראים; זהו הרקע להנגדה כאן בין המלאכים הפשוטים לבין האדם המורכב.

הערת קה"ת

לעיל פי' אמור לו, ג ואילך.

24 והניף הכהן אותם על לחם הבכורים

"והניף הכהן אותם על לחם הבכורים תנופה לפני ה'". הפסוק שעליו מבוסס ההסבר בפרשת אמור שהטקסט מצטט.

Leviticus 23:20 ויקרא כ"ג:כ'

וְהִנִּיף הַכֹּהֵן אֹתָם עַל לֶחֶם הַבִּכּוּרִים תְּנוּפָה לִפְנֵי ה' עַל־שְׁנֵי כִבְשִׁים קֹדֶשׁ יִהְיוּ לַה' לִכְהֵן:

And the priest shall wave them with the bread of the first-fruits for a wave-offering before the L-RD, with the two lambs; they shall be holy to the L-RD for the priest

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

25 כרשפי אש שלהבת

"רשפיה רשפי אש שלהבתיה". דימוי זה מתאר את הצימאון הלוהט של הנפש האלקית לה.

Song of Songs 8:6 שיר השירים ח':ו'

שִׁימְנֵי כַּחֲתָם עַל־לִבִּי כַּחֲתָם עַל־רוּעִי כִּי־עֲזָה כְּמוֹת אֶהְיֶה קֶשֶׁה כְּשֹׁאֵל קִנְאָה וְרִשְׁפִּיהָ רִשְׁפֵּי אֵשׁ שְׁלֵהֲבֶתֶיהָ:

Set me as a seal upon thy heart, As a seal upon thine arm;
For love is strong as death, Jealousy is cruel as the grave;
The flashes thereof are flashes of fire, A very flame of the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

26 "יונתי בחגי הסלע, בסתר המדרגה". הפסוק שעליו מבוסס מאמר שהטקסט מצטט.

Song of Songs 2:14 שיר השירים ב':י"ד

יוֹנְתִי בְּחִגֵּי הַסֵּלַע בְּסֹתֵר הַמְּדִרְגָּה הָרְאִינִי אֶת־מְרָאֶיךָ הַשְּׁמִיעֵנִי אֶת־קוֹלְךָ כִּי־קוֹלְךָ עֶרֶב וּמְרָאֶיךָ נְאוּה:

O my dove, that art in the clefts of the rock, in the covert of the cliff, Let me see thy countenance, let me hear thy voice;
'For sweet is thy voice, and thy countenance is comely

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

27 יסוד א' פשוט

הגהה ארוכה שם על "יסוד אחד פשוט" מביאה את פירוש המשנה לרמב"ם בעניין היסוד האחד ובעניין היות האדם מורכב מארבעת היסודות.

הערת קה"ת

באוה"ת במדבר כרך-ו ע' איתשצג הג"ה ארוכה בשם פי' המשניות להרמב"ם בענין יסוד א' והאדם מדי' יסודות.

28 "השמים כסאי והארץ הדום רגליי". זהו הפסוק שעליו מבוסס המאמר המצוטט בטקסט.

Isaiah 66:1 ישעיהו ס"ו:א'

כֹּה אָמַר ה' הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ הָדָם רַגְלֵי אֵי־זֶה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּלִי וְאֵי־זֶה מְקוֹם מְנוּחָתִי:

Thus saith the L-RD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto
?Me? And where is the place that may be My resting-place

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

29 הערת קה"ת מפנה לLeviticus 23:37 למילים האלה.

Leviticus 23:37 ויקרא כ"ג:ל"ז

אֵלֶּה מוֹעֲדֵי ה' אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ לְהַקְרִיב אֹשֶׁה לַה' עֹלָה וּמִנְחָה זָבַח וּנְסֻכִּים דְּבָרֵייוֹם בְּיוֹמוֹ:

These are the appointed seasons of the L-RD, which ye shall proclaim to be holy convocations, to bring an offering made by fire unto the L-RD, a burnt-offering, and a meal-offering,
;a sacrifice, and drink-offerings, each on its own day

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

30 האזינו השמים

"האזינו השמים ואדברה, ותשמע הארץ אמרי פי". הפסוק שעליו מבוסס מאמר אחר שמצוטט בטקסט.

Deuteronomy 32:1 דברים ל"ב:א'

הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאִדְבַּרְהָ וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אִמְרֵי־פִי:

Give ear, ye heavens, and I will speak; And let the earth hear
the words of my mouth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

31 אע"ג דאיהו לא חזי

דניאל ראה חזון, ואילו האנשים שהיו איתו לא ראו, ובכל זאת אחז בהם פחד גדול; הגמרא מסבירה: "אף על פי שהם לא ראו, המזל שלהם ראה". אדמו"ר הזקן מפרש שהמזל הוא שורש הנשמה למעלה.

Megillah 3a:14 מגילה ג' א"י

אמר רבינא: שמע מינה: האי מאן דמבעית, אף על גב דאיהו לא חזי, מזליה חזי. מאי תקנתיה? ליקרי קריאת שמע. ואי קאים במקום הטנופת — לינשוף מדוכתיה ארבע גרמדי. ואי לא — לימא הכי: "עיקא דברי טבחי שמינא מינאי".

Ravina said: We learn from this that if a man is seized with fright though he sees nothing, [the reason is that] his star sees. What is his remedy? He should recite the Shema. If he is in a place which is foul, he should move away from it four cubits. If he cannot do this, he should say this formula: "The goat at the butcher's is fatter than I am".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Daf Shevui (CCO)

הערת קה"ת

מגילה ג, א.

32 יזל מים

ברכת בלעם: "מים יזרמו מדליו". אדמו"ר הזקן גזור את המילה "מזל" מן "יזל" — יזרם.

Numbers 24:7 במדבר כ"ד:

יזל־מים מדליו וזרעו במים רבים וזרם מאנג מלכו ותנשא מלכותו:

Water shall flow from his branches, And his seed shall be in many waters; And his king shall be higher than Agag, And his kingdom shall be exalted

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במדבר כד, ז.

33 ישראל עלו במחשבה

שישה דברים קדמו לבריאת העולם: חלקם נבראו, ואילו אחרים, ובהם האבות וישראל, "עלו במחשבה" להיברא. אדמו"ר הזקן מפרש זאת כשורש הנשמות במחשבתו של ה', למעלה מדיבורו.

Bereshit Rabbah 1:4 בראשית רבה א':ד

... "ה' קנני ראשית דרכו" כסא הכבוד מנין דכתיב (תהלים צג, ב): "נכון כסאך מאז וגו'". האבות וישראל ובית המקדש ושמו של משיח, עלו במחשבה להבראות האבות מנין שנאמר (הושע ט, י): "כענבים במדבר וגו'". ישראל מנין שנאמר (תהלים עד, ב): "זכור עדתך קנית קדם" בית המקדש מנין שנאמר (ירמיה יז, יב): "כסא כבוד מרום מראשון וגו'". שמו של משיח מנין שנאמר (תהלים עב, יז): "יהי שמו לעולם וגו'". [לפני שמש ינון שמו] "רבי אהבה רבבי זעירא אמר אף התשובה שנאמר (שם צ, ב) "בטרם הרים ילדו" ואותה השעה (שם,

...

In the beginning, G-d created" - six items preceded the "creation of the world; some of them were [actually] created, and some of them G-d contemplated creating, [though He did not actually do so]. The Torah and the Throne of Glory

were created. Torah, from where is it derived? As it is stated: "The L-rd made me at the beginning of His way" (Proverbs 8:22). The Throne of Glory, from where is it derived? "Your throne stands firm from earliest time, [You are from ... ,eternity]" (Psalms 93:2). The patriarchs, Israel

Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

הערת קה"ת

ב"ר א, ה. נסמן לעיל פי' צו טז, ג ולקמן פי' מוטות פג, ג. באוה"ת במדבר-ו ע' איתשצה מפרש: "ר"ל דלפיכך הנשמות שבכל עולם הם במעלה יתירה על המלאכים שבעולמות (ההם)": פי'.

34 כי הנפש מלאה אותיות

בפרשת נשא מסביר אדמו"ר הזקן שכל הדברים נבראו באמצעות אותיות עשרת המאמרות, וגם נפש האדם מלאה אותיות, שכן ה' "נפח באפיו נשמת חיים" כנשיפת פיו.

הערת קה"ת

נסמן לעיל פי' נשא כו, ב.

35 כי לא מחשבותי מחשבותיכם

"כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי, נאום הוי"ו. אדמו"ר הזקן מצטט פסוק זה כדי לסייג את ההקבלה למחשבת האדם.

Isaiah 55:8 ישעיהו נ"ה:ח

כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי נאם ה'

For My thoughts are not your thoughts, Neither are your ways My ways, saith the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישעיי נה, ח.

36 אפס קצהו

בלק אומר לבלעם: "אפס קצהו תראה וכולו לא תראה". הביטוי מתאר את המעט שביכולתנו להשיג ממחשבתו של ה'.

Numbers 23:13 במדבר כ"ג:יג

ויאמר אליו בלק לכה־נא אתי אל־מקום אחר אשר תראנו משם אפס קצהו תראו וכלו לא תראו וקבנו־לי משם:

And Balak said unto him: 'Come, I pray thee, with me unto another place, from whence thou mayest see them; thou shalt see but the utmost part of them, and shalt not see them'.all; and curse me them from thence

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

37 ושמץ מנהו תקח אזנינו

"דבר יגונב אלי, ותקח אזני שמץ מנהו". הביטוי מתאר את הרושם הקלוש של חבנה שההקבלה מאפשרת.

Job 4:12 איוב ד':יב

ואלי דבר יגנב ותקח אזני שמץ מנהו:

Now a word was secretly brought to me, And mine ear received a whisper thereof.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

38 ע"פ אני ישנה ולכי ער

בשלב זה מופיעה באור התורה הגהה ארוכה, המפנה לתורה אור, למאמר הפותח במילים "זכור".

הערת קה"ת

באוה"ת שם ע' איתרצה יש כאן הג"ה ארוכה ומציין לתו"א בד"ה זכור.

39 אני ישנה ולבי ער

"אני ישנה ולבי ער, קול דודי דופק". על פסוק זה מבוסס מאמר שהטקסט מצטט.

Song of Songs 5:2 שיר השירים ה:ב

אָנִי יְשָׁנָה וְלִבִּי עֵר קוֹל דּוֹדִי דּוֹפֵק פֶּתַח־לִי אֶחָתִי רָעִיתִי יוֹנְתִי תַמָּתִי שְׂרָאשִׁי נִמְלֵא־טָל קְצוֹתַי רְסִיסֵי לֵילָה:

I sleep, but my heart waketh; Hark! my beloved knocketh: 'Open to me, my sister, my love, my dove, my undefiled; For my head is filled with dew, My locks with the drops of the night.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

40 להסיר החמימות שבלבו

קונטרס העבודה מציין שהסרת החמימות שבלב לתענוגי העולם היא העניין המתואר בתנאי, פרק 43: שלא תהיה מלובשת בשום דבר של תענוג.

הערת קה"ת

בקונטרס העבודה ע' 26 מציין שזהו כמו שכתוב בתנאי פמ"ג: שלא תתלבש בשום דבר הנאה.

41 ולהיות גובר . . להכליל באחדותו ית'

ההגהה מסבירה מדוע הנשמה יכולה לשלוט בנפש הבהמית: שורש הנשמה הוא במחשבה העליונה, ואילו שורש ומקור הנפש הבהמית נוצרו, דרך שלבים רבים של השתלשלות, מבחינת הדיבור.

הערת קה"ת

באזה"ת במדבר כרך-ו ע' א'תשצה יש הגי"ה: (כי לפי ששרש הנשמה ממחשבה עילאה לכך יש לה שליטה על נה"ב ששרשה ומקור התהוותה ע"י רבוי השתלשלות מבחי" הדבור כו)

42 ונקדשתי בתוך

"ונקדשתי בתוך בני ישראל, אני הוי' מקדשכם". על פסוק זה מבוסס המאמר בפרשת אמור שהטקסט מצטט.

Leviticus 22:32 ויקרא כ"ב:ל"ב

וְלֹא תִחַלְלוּ אֶת־שְׁמִי קֹדֶשׁ וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה' מְקַדְּשְׁכֶם: And ye shall not profane My holy name; but I will be hal- lowed among the children of Israel: I am the L-RD who hal- low you

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

43 שבכל עת שמגביר כח יסוד האש

בפרשת ואתחנן מסביר אדמו"ר הזקן שהעולם מסתיר את אור ה', ולכן תחילה יש להכניע את החושך ואחר כך להפוך אותו לאור: יש להפוך את יסוד האש הטבעי שנפגש הטבעית, החושקת בכל תאוה, מן החושך של העולם הגשמי הזה לרצון להידבק בה.

הערת קה"ת

ראה לקמן פי' ואתחנן ב, ג, חוקת נו, ב.

44 אש אוכלה אש

בין שישה סוגי אש מונה הגמרא "אש אוכלת אש" — אש השכינה. אדמו"ר הזקן מיישם זאת על האש האלקית המכלה את האש הטבעית.

Yoma 21b:5-6 יומא כ"א ב:ה-ו'

פִּי קָא אַמְרִינוּ — בְּדִהְיִיט. דְּתַנְיָא: "וְנִתְּנוּ בְּנֵי אֱהֲרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ", אֶף עַל פִּי שְׂאֵשׁ יוֹרֶדֶת מִן הַשָּׁמַיִם, מִצְּנֶה לְהֵבֵא מִן הַהָדִיט. רְבוּצָה כְּאֵרִי. וְהַתְּנִיָּא, אֲמַר רַבִּי חֲנִינָא סָגַן הַכֹּהֲנִים: אֲנִי רְאִיתִיהּ, וְרְבוּצָה כְּלָב! לֹא קִשְׂיָא: קָאן — בְּמִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן, קָאן — בְּמִקְדָּשׁ שֵׁנִי.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

יומא כא, ב.

45 כמ"ש בוח"א וירא דק"ג ע"א

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה לעיל פי' במדבר א, א. ולקמן פי' מטות פה, ב.

פסקה 4

46 כי אתה תאיר נרי הי'

בשירת דוד שבספר שמואל הפסוק הוא: "כי אתה נרי הוי', והוי' יגיה חשכיי". קה"ת מציין כאן את המקור ומעיר שהמילה "תאיר" אינה מופיעה שם.

II Samuel 22:29 שמואל ב כ"ב:כ"ט

הערת קה"ת

שי"ב כב, כט ושם כתיב [תי' תאיר לי'] נרי הוי', יעו"ש. [כ].

47 "כי אתה תאיר נרי, הוי' אלקי יגיה חשכיי". אדמו"ר הזקן מפרש זאת כהדלקה מחודשת של האש האלקית שנשמה על ידי הי'.

Psalms 18:29 תהילים י"ח:כ"ט

כִּי־אַתָּה תֵּאִיר נְרִי ה' אֱלֹקֵי יִגִּיָּה חֹשֶׁךְִי:

For Thou dost light my lamp; the L-RD my G-d doth lighten my darkness.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

48 להשלים חסרונו

בנקודה זו מופיעה באור התורה הערה על בינה, הנקראת "צור".

הערת קה"ת

באזה"ת במדבר-ו ע' א'תשצו יש כאן הגי"ה בענין בינה שנק' צור.

49 כי אשב בחשך הי' אור לי

"אל תשמחי אויבתי לי, כי נפלתי קמתי, כי אשב בחושך הוי' אור לי". אורו של הי' מאיר בתוך חשכתו של מי שנכשל.

Micah 7:8 מיכה ז:ח'

אַל־תִּשְׁמַחֵנִי אֹיְבִיתִי לִי כִּי נָפַלְתִּי קָמְתִּי כִּי־אֲשֹׁב בַּחֹשֶׁךְ ה' אֹר לִי:

Rejoice not against me, O mine enemy; Though I am fallen, I shall arise; Though I sit in darkness, the L-RD is a light unto me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מיכה ז, ח.

50 רני ושמחי בת

"רני ושמחי בת ציון, כי הנני בא ושכנתי בתוכך". זהו הפסוק שעליו מבוסס המאמר בפרשת מקץ שהטקסט מצטט.

Zechariah 2:14 זכריה ב':י"ד

רְנִי וְשִׂמְחִי בַת־צִיּוֹן כִּי הִנְנִי־בָא וְשֹׁכְנָתִי בְּתוֹכְךָ נְאֻם־ה'

Sing and rejoice, O daughter of Zion; for, lo, I come, and I' .will dwell in the midst of thee, saith the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

41 "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם". זהו הפסוק שעליו מבוסס מאמר

נוסף שהטקסט מצטט.

Leviticus 16:30 ויקרא ט"ז:ל

כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה יִכָּפֵר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכָּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ:

For on this day shall atonement be made for you, to cleanse you; from all your sins shall ye be clean before the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

52 ושמתיך בנקרת הצור

"ושמתיך בנקרת הצור, ושכותי כפי עליך עד עבריי". זהו הקטע באותו מאמר שאליו מתייחס הטקסט.

Exodus 33:22 שמות ל"ג:כ"ב

וְהָיָה כַּעֲבֹר כְּבֹדִי וְשִׁמְתִּיךָ בְּנִקְרַת הַצּוֹר וְשָׁכַנְתִּי כְּפִי עָלֶיךָ עַד־עֲבָרַי:

And it shall come to pass, while My glory passeth by, that I will put thee in a cleft of the rock, and will cover thee with My hand until I have passed by

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

53 שנותינו שבעים שנה

"ימי שנותינו בהם שבעים שנה, ואם בגבורות שמונים שנה". זהו משך החיים שבמהלכו האש הטבעית מתרוממת בהדרגה.

Psalms 90:10 תהילים צ"י

יְמֵי־שְׁנוֹתֵינוּ בָּהֶם שְׁבַעִים שָׁנָה וְאִם בְּגִבּוֹרֹת שְׁמוֹנִים שָׁנָה וְרַחֲמָם עִמָּל וְאָנוּן כִּי־גָז חַיִּשׁ וְנִעְפָּה:

The days of our years are threescore years and ten, Or even by reason of strength fourscore years; Yet is their pride but travail and vanity; For it is speedily gone, and we fly away

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה תהלים צ, י.

54 הערת קה"ת מפנה לEcclesiastes 8:15 למילים האלה.

Ecclesiastes 8:15 קהלת ח':ט"ו

וְשִׁבַּחְתִּי אֲנִי אֶת־הַשִּׂמְחָה אֲשֶׁר אֵין־טוֹב לָאָדָם תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ כִּי אִם־ לָאֵכָל וְלִשְׂתוֹת וְלִשְׂמוֹחַ וְהוּא יִלְוֶנוּ בְּעֵמְלוֹ יְמֵי חַיָּו אֲשֶׁר־נִתְּנוּ לוֹ הָאֱלֹקִים תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ:

So I commended mirth, that a man hath no better thing under the sun, than to eat, and to drink, and to be merry, and that this should accompany him in his labour all the days of his life which G-d hath given him under the sun

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

55 וענין הק"ש

ההערה מפנה לאור התורה על פרשת ראה לביאור תוכנה של קריאת שמע.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת פי ראה ע' תשפב.

56 הווי שהוא היה הוה ויהי

עץ חיים מסביר שהשם הגדול בן ארבע האותיות, הווי, נקרא כך משום שהוא מציין את הווייתו הנצחית של ה' — "היה, הוה ויהיה" — לפני

הבריאה, כל עוד הבריאה קיימת ולאחריה. קה"ת מציין כאן את המקור לביטוי "היה, הוה ויהיה".

Sefer Etz Chaim 1:1 עץ חיים א:א

57 אני ה' לא שניתי

"כי אני הווי לא שניתי, ואתם בני יעקב לא כליתם". ה' זהה לפני הבריאה ולאחריה.

Malachi 3:6 מלאכי ג:ו

כִּי אֲנִי ה' לֹא שִׁנִּיתִי וְאַתֶּם בְּנֵי־יַעֲקֹב לֹא כָלִיתֶם:

For I the L-RD change not; and ye, O sons of Jacob, are not consumed

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מלאכי ג, ו.

58 אתה הוא עד שלא נבה"ע

ההערה מביאה את תפילות הבוקר כמקור למילים "אתה הוא עד שלא נברא העולם", ומפנה גם לשל"ה, 33.

הערת קה"ת

תפלת השחר. של"ה ג, ב.

59 כולא קמי' כלא חשיב

לשון הווה: "כולא קמיה כלא חשיב" — הכול נחשב לפניו כאין. אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי להסביר מדוע הבריאה אינה מחוללת שינוי בה'.

Zohar I, 11b זח"א יא, ב

הערת קה"ת

זח"א יא, ב.

60 ואת אילי הארץ לקח

במשל יחזקאל, מלך בבל כרת ברית עם אחד מזרע המלוכה "ויקח את אילי הארץ". אדמו"ר הזקן גוזר ממילה זו, "אילי", את המילה "אלקיני", מלשון חזק.

Ezekiel 17:13 יחזקאל י"ז:י"ג

וַיִּקַּח מִזֶּרַע הַמְּלוּכָה וַיִּכְרֹת אֹתוֹ בְּרִית וַיָּבֵא אֹתוֹ בְּאֶלֶה וְאֶת־אֵילֵי הָאָרֶץ לְקַח:

and he took of the seed royal, and made a covenant with him, and brought him under an oath, and the mighty of the land he took away

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

61 בפי פנחס בד"ה קדש ישראל

שם מסביר אדמו"ר הזקן, כשם שהארץ מגלה מדי יום את כוח הצמיחה שבה, כך "הארץ העליונה" מגלה את הכוח להוות יש מאין, ומלאכים חדשים מתהווים בכל יום. המלאכים הנקראים "בני אילים" הם מלאכים מעולם העשיה, ו"אילים" פירושו כוחות, כמו "אילי הארץ" — אותה משמעות שמעניק המאמר למילה "אלקיני".

הערת קה"ת

לקמן עט, ג.

62 קדש ישראל

"קודש ישראל להווי ראשית תבואתה". הפסוק שעליו מבוסס המאמר בפרשת פינחס, שאליו מתייחס כאן הטקסט.

Jeremiah 2:3 ירמיהו ב:ג

קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לַה' רִאשִׁית תְּבוּאָתָהּ כָּל־אֲבָלָיו יִאֲשְׁמוּ רָעָה תִּבְאֵ אֲלֵיהֶם נְאֻם־ה'

68 כי ה' הוא האלקים

"דע היום והשב אל לבבך כי הו' הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת, אין עוד". שם אלקים המסתיר הוא עצמו הו'.

Deuteronomy 4:39 דברים ד':ל"ט

וְדַעְתָּ הַיּוֹם וְהִשְׁבַּתְתָּ אֶל־לִבְכָּךְ כִּי ה' הוּא הָאֱלֹקִים בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל־הָאָרֶץ מִתַּחַת אֵין עוֹד:

know this day, and lay it to thy heart, that the L-RD, He is G-d in heaven above and upon the earth beneath; there is none else

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ד, לט.

69 וכהדין קמצא דלבושי

המדרש משווה את המלאך הלבוש בפשתן ל"חגב הזה, שלבושו ממנו ובתוכו". אדמו"ר הזקן משתמש בדימוי כדי לתאר את ההסתר של אלקים, הנובע מהו' עצמה.

Bereshit Rabbah 21:5 בראשית רבה כ"א:ה'

... שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד. רבנן אמרי: כגבריאל, שנאמר (דניאל י'): והנה איש אחד לבוש הבדים, כהדין קמצא, דלבושיה מיניה וביה. ריש לקיש אמר: כיונה. מה זה בורח משליחותו של מקום, שנאמר (יונה ב'): ויקם יונה לברוח תרשישה מלפני ה', אף זה בורח מלקיים צווי המקום. מה זה לא לן בכבודו, אף זה לא לן כבודו עמו. רבי ברכיה בשם רבי חנינא אמר: כאליהו. מה זה לא טעם טעם מות, אף זה לא היה ראוי לטעום טעם מות. היא דעתיה דרבי ברכיה בשם רבי חנין דאמר: כל זמן שהיה ...

Rabbi Papus expounded: "Behold, the man has become as one of us" – like one of the ministering angels. Rabbi Akiva said to him: Enough, Papus. He said to him: How then do you explain: "Behold, the man has become as one of us"? He said to him: That the Holy One blessed be He gave him two paths, the path of life and the path of death, and he selected for himself another path. is interpreted as "from him." He ... chose "one" path, by himself. Rabbi Yehuda bar Simon

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

הערת קה"ת

ב"ר כא, ה.

70 ביו"ד נברא העוה"ב

הגמרא מלמדת שהעולם הזה נברא באות ה' והעולם הבא באות יו"ד. היו"ד הקטנה מראה עד כמה מעטה ההארה היוצרת.

Menachot 29b:13-14 מנחות כ"ט ב':י"ג-י"ד

מפני מה נברא העולם הבא ביו"ד מפני שצדיקים שבו מועטים ומפני מה כפוף ראשו מפני שצדיקים שבו כפוף ראשיהם מפני מעשיהן שאינן דומין זה לזה אמר רב יוסף הני תרתי מילי אמר רב בספרים ותניא תיובתיה חדא הא דאמר רב ס"ת שיש בו שתי טעיות בכל דף ודף יתקן

שלש יגנו

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

הערת קה"ת

מנחות כט, ב.

Israel is the L-RD'S hallowed portion, His first-fruits of the increase; all that devour him shall be held guilty, evil shall .come upon them, saith the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

63 בשכמליו

כאשר בני יעקב הכריזו: "שמע ישראל הו' אלקינו הו' אחד", הוא השיב: "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד". אדמו"ר הזקן מצטט את המילים המתארות את מלכות ה' על הבריאה.

Pesachim 56a פסחים נ"ו א

הערת קה"ת

פסחים נו, א.

64 מלכותו בכל משלה

"הו' בשמים הכין כסאו ומלכותו בכל משלה". חיותם של כל הנבראים נובעת ממלכות ה'.

Psalms 103:19 תהילים ק"ג:י"ט

ה' בְּשָׁמַיִם הִכִּין כִּסְאוֹ וּמַלְכוּתוֹ בְּכָל מְשָׁלָה:

The L-RD hath established His throne in the heavens; And His kingdom ruleth over all

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קג, יח.

65 "הו' בשמים הכין כסאו ומלכותו בכל משלה". חיותם של כל הנבראים נובעת ממלכות ה'.

Psalms 103:19 תהילים ק"ג:י"ט

ה' בְּשָׁמַיִם הִכִּין כִּסְאוֹ וּמַלְכוּתוֹ בְּכָל מְשָׁלָה:

The L-RD hath established His throne in the heavens; And His kingdom ruleth over all

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

66 מלכותך מלכות כ"ע

"מלכותך מלכות כל עולמים וממשלתך בכל דור ודור". גם העולמות העליונים מקבלים את חיותם ממלכותו.

Psalms 145:13 תהילים קמ"ה:י"ג

מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל־עֲלָמִים וּמִמְשַׁלְתְּךָ בְּכָל־דּוֹר וָדּוֹר:

Thy kingdom is a kingdom for all ages, And Thy dominion endureth throughout all generations

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קמה, יג.

67 כי ממך הכל

דברי דוד כאשר העם נתן לצורך בית המקדש: "כי ממך הכל ומידך נתנו לך". אין דבר שקיים בנפרד מה'.

I Chronicles 29:14 דברי הימים א כ"ט:י"ד

וְכִי מִי אֲנִי וּמִי עַמִּי כִּי־נִעְצָר כַּחַ לְהַתְנַדֵּב כְּזֹאת כִּי־מִמֶּךָ הַכֹּל וּמִיָּדְךָ נִתְּנוּ לָךְ:

But who am I, and what is my people, that we should be able to offer so willingly after this sort? for all things come of Thee, and of Thine own have we given Thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דה"א כט, יד.

71 הודו על ארץ ושמים

"הללו את שם הוי', כי נשגב שמו לבדו, הודו על ארץ ושמים". כבודו של ה' נעלה מכל העולמות.

Psalms 148:13 תהילים קמ"ח:י"ג

יְהַלְלוּ אֶת־שֵׁם ה' כִּי־נִשְׁגָּב שְׁמוֹ לְבַדּוֹ הוֹדוּ עַל־אֶרֶץ וְשָׁמַיִם:

Let them praise the name of the L-RD, For His name alone is exalted; His glory is above the earth and heaven

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קמח, יג.

72 עם קרובו

"וירם קרן לעמו... לבני ישראל עם קרובו". ישראל קרובים לה', שכבודו נעלה על הארץ והשמים.

Psalms 148:14 תהילים קמ"ח:י"ד

וַיָּרֶם קֶרֶן לְעַמּוֹ תְּהַלֵּה לְכָל־חֲסִידָיו לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל עִם קְרֹבּוֹ הַלְלוּ־קָה:

And He hath lifted up a horn for His people, A praise for all His saints, Even for the children of Israel, a people near unto Him. Hallelujah

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

73

על הפסוק "ה' עשה את האדם ישר" אומר המדרש שהאדם היה ישר, ומביא את הפסוק "הן האדם היה כאחד ממנו" — כאחד ממלאכי השרת. אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי לקשר בין "ישר" לבין הפסוק הזה.

Kohelet Rabbah 7:29:1 קוהלת רבה ז':כ"ט:א'

לְבַד רָאָה זֶה מִצְאָתִי אֲשֶׁר עָשָׂה הָאֱלֹקִים אֶת הָאָדָם יֵשֶׁר, יֵשֶׁר הָיָה, שְׁנָאָמַר: אֲשֶׁר עָשָׂה הָאֱלֹקִים אֶת הָאָדָם יֵשֶׁר, וְכַתִּיב (בראשית ג', כב): הֵן הָאָדָם הָיָה כְּאֶחָד מִמֶּנּוּ, כְּאֶחָד מִמְּלָאכֵי הַשָּׁרֵת, וְכִיּוֹן שֶׁנַּעֲשׂוּ שְׁנַיִם, וְהִמָּה בְקֶשׁוֹ חֲשֹׁבֹנוֹת רַבִּים.

But, see, this I have found: G-d made man upright, but they“ have sought many schemes” (Ecclesiastes 7:29). “But, see, this I have found: G-d made man upright” - he was upright, as it is stated: “G-d made man upright,” and it is written: “Behold, man has become like one of us” (Genesis 3:22) - like one of the ministering angels. When they became two, “but they have sought many schemes

Midrash Rabbah -- TE (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

74 אשר עשה האלקים את האדם ישר

"לבד ראה זה מצאתי, אשר עשה האלקים את האדם ישר, והמה בקשו חשבונות רבים". אדמו"ר הזקן מפרש את "ישר" כקבלת כוחו של ה' ישירות.

Ecclesiastes 7:29 קהלת ז':כ"ט

לְבַד רָאָה־זֶה מִצְאָתִי אֲשֶׁר עָשָׂה הָאֱלֹקִים אֶת־הָאָדָם יֵשֶׁר וְהִמָּה בְקֶשׁוֹ חֲשֹׁבֹנוֹת רַבִּים:

Behold, this only have I found, that G-d made man upright; but they have sought out many inventions

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

75 לעשות הישר בעיני ה'

"והיה אם שמוע תשמע בקול הוי' אלקיך... לעשות הישר בעיני הוי'

אלקיך". זהו הפסוק מן המאמר שהטקסט מצטט.

Deuteronomy 13:19 דברים י"ג:י"ט

כִּי תִשְׁמָע בְּקוֹל ה' אֱלֹקֶיךָ לְשֹׁמֵר אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם לַעֲשׂוֹת הַיֵּשֶׁר בְּעֵינֵי ה' אֱלֹקֶיךָ:

when thou shalt hearken to the voice of the L-RD thy G-d, to keep all His commandments which I command thee this day, to do that which is right in the eyes of the L-RD thy G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

76 וכמ"ש במדרש קהלת

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ז, ג.

77 "ויאמר הוי' אלקים: הן האדם היה כאחד ממנו, לדעת טוב ורע". הפסקה הבאה מסבירה את הפסוק הזה.

Genesis 3:22 בראשית ג':כ"ב

וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹקִים הֵן הָאָדָם הָיָה כְּאֶחָד מִמֶּנּוּ לְדַעַת טוֹב וָרָע וְעַתָּה פָּזַל שֶׁלַח יָדוֹ וְלָקַח גַּם מִעֵץ הַחַיִּים וְאָכַל וַחֲיִי לְעֹלָם:

And the L-RD G-d said: 'Behold, the man is become as one of us, to know good and evil; and now, lest he put forth his hand, and take also of the tree of life, and eat, and live for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

78 הי הוה ויהי

ההערה מפנה למאמר "שיר המעלות ממעמקים", בהמשך לקוטי תורה, בסוף חלקו הראשון, בעניין "היה, הוה ויהיה".

הערת קה"ת

ועל"ק בד"ה ש"ה ממעמקים [ר"ה סב, ד] סופ"א. [כ]. ראה שו"ע אדה"ז או"ח סי' ה. עץ חיים שער דרוש עיגולים ויושר ענף א'. באוה"ת במדבר-ו ע' אתשצו מבאר כאן ענין שהזמן הוא נברא ומחודש.

79 פקודי ה' ישרים

"פקודי הוי' ישרים, משמחי לב". זהו הפסוק שעליו בנוי המאמר, כפי שצוין במקום אחר.

Psalms 19:9 תהילים י"ט:ט'

פְּקוּדֵי ה' יִשְׁרִים מְשַׁמְחִים־לֵב מִצְוֹת ה' בְּרָה מְאִירַת עֵינַיִם:

The precepts of the L-RD are right, rejoicing the heart; the commandment of the L-RD is pure, enlightening the eyes

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 5

80 "ויאמר הוי' אלקים: הן האדם היה כאחד ממנו לדעת טוב ורע". זהו הפסוק שהמדרש מפרש.

Genesis 3:22 בראשית ג':כ"ב

וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹקִים הֵן הָאָדָם הָיָה כְּאֶחָד מִמֶּנּוּ לְדַעַת טוֹב וָרָע וְעַתָּה פָּזַל שֶׁלַח יָדוֹ וְלָקַח גַּם מִעֵץ הַחַיִּים וְאָכַל וַחֲיִי לְעֹלָם:

And the L-RD G-d said: 'Behold, the man is become as one of us, to know good and evil; and now, lest he put forth his hand, and take also of the tree of life, and eat, and live for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

85 מי כמוך באלים

"מי כמוך באלים הוי", מי כמוך נאדר בקודש". מתוך שירת הים; אדמו"ר הזקן מפרש ש"אלים" פירושו כוחות, והוי נעלה מהם.

Exodus 15:11 שמות ט"ו:יא

הערת קה"ת

שמות טו, יא.

86 אשריך ישראל מי כמוך

בתחילת האידרא רבא, לאחר הדברים על עתיק יומין, הוזהר מצטט את "אשריך ישראל, מי כמוך" יחד עם "מי כמוך באלים הוי". זהו הקטע שהטקסט מצטט.

Zohar, Idra Rabba 1:4-3:14 ספר הוזהר, האדרא רבא א'ד-ג'ייד

87 מי כמוך באלים הוי

הקטע בזהר, בפרשת אמור, שהטקסט מצטט למילים "מי כמוך באלים הוי", ומפרש שם שהשם הוי נבדל משאר השמות.

Zohar, Emor 24:104-111 ספר הוזהר, אמור כ"ד-ק"ד-ק"יא

It is like a son who enters the house of his father and mother and eats there whenever he desires. A king, we will say, had a son whom he fondly loved, and to whom he assigned a number of companions. One day he said: It would be a good thing to invite my son's companions and to show my affection and esteem for them. So he invited the companions, but the son did not need an invitation, since he could go ... into his father's house and eat and drink

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

88 אני הוי לא שנית

"כי אני הוי לא שנית". האור המקיף של הוי אינו משתנה עם העולמות.

Malachi 3:6 מלאכי ג'ו'

כי אני הוי לא שנית ואתם בני יעקב לא כליתם:

For I the L-RD change not; and ye, O sons of Jacob, are not consumed.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

89 ע"פ ועתה יגדל נא

ההערה מזהה את הביאור על "ועתה יגדל נא כח אדני" שאליו מפנה הטקסט: מאמר משנת תקכ"ג (1802-03).

הערת קה"ת

סד"מ תקס"ג ע' תקאו ואילך. אוה"ת פ' שלח ע' תפו ואילך. שם ע' תעט.

90 העונה יהא שמיא רבא מברך בכל כחו

התלמוד מלמד שמי שעונה "אמן, יהא שמיא רבא מברך" בכל כחו, נקרא גור דינו הקשה. אדמו"ר הזקן מפרש את "בכל כוחו" כגילוי של מה שנסתר.

Shabbat 119b:5 שבת קי"ט ב'ה'

אמר רבי יהושע בן לוי: כל העונה "אמן יהא שמיא רבא מברך" בכל כחו, קורעין לו גזר דינו, שנאמר: "בפרוע פרוצות בישאל בהתנדב עם ברכו ה'". מאי טעמא "בפרוע פרוצות" — משום ד"ברכו ה'". רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: אפילו יש בו שמץ של עבודה זרה — מוחלין לו. בתיב הקא: "בפרוע פרוצות", ובתיב התם: "כי פרוצ הוא". אמר ריש לקיש: כל העונה "אמן" בכל כחו פותחין לו שערי גן עדן, שנאמר: "פתחו שערים ויבא גוי צדיק ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

81

בין הפירושים למילים "כאחד ממנו", חכם אחד אומר "כחידו של עולם", כפי שנאמר: "שמע ישראל, הוי אלקינו, הוי אחד". אדמו"ר הזקן מפרש שכוחו של האדם בא ישירות מהוי.

Bereshit Rabbah 21:5 בראשית רבה כ"א:ה'

דרש רבי פפוס: הן האדם היה כאחד ממנו, כאחד ממלאכי השרת. אמר לו ר' עקיבא: דייך פפוס! אמר לו: מה אתה מקיים הן האדם היה כאחד ממנו? אמר לו: שנתן לו המקום לפניו שני דרכים: דרך החיים, ודרך המות, ובירר לו דרך אחרת. רבי יהודה בר סימון אמר: כחידו של עולם, שנאמר (דברים ו'): שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד. רבנן אמרי: כגבריאלי, שנאמר (דניאל ו'): והנה איש אחד לבוש הבדים, כהדין קמצא, דלבושיה מיניה וביה. ריש לקיש אמר: כיונה. מה זה בורח משליחותו של מקום, שנאמר (יונה ב'): ויקם ...

Rabbi Papus expounded: "Behold, the man has become as one of us" – like one of the ministering angels. Rabbi Akiva said to him: Enough, Papus. He said to him: How then do you explain: "Behold, the man has become as one of us"? He said to him: That the Holy One blessed be He gave him two paths, the path of life and the path of death, and he selected for himself another path. is interpreted as "from him." He ... chose "one" path, by himself. Rabbi Yehuda bar Simon

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

82 שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד

"שמע ישראל, הוי אלקינו, הוי אחד". המדרש מצטט פסוק זה כהוכחה לייחודו של הקב"ה.

Deuteronomy 6:4 דברים ו':ד'

שמע יִשְׂרָאֵל הָאֵלֹהִים ה' אֶחָד:

HEAR, O ISRAEL: THE L-RD OUR GOD, THE L-RD IS ONE

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

83 ישראל ישר אל

ההערה מציינת פירוש זה כמקור להבנת השם ישראל כ"ישר אל".

הערת קה"ת

ראה ר"מ בוטריל לספר יצירה פ"א מ"א (טו, א). רמ"ז ר"פ שמיני. ראה אוה"ת משפטים ע' אישטו. תצוה ב'תשעח.

84 אשריך ישראל

"אשריך ישראל, מי כמוך עם נושע בהוי", מגן עזריך". זו ברכתו האחרונה של משה, והיא נקראת כביטוי לכך שכוחם של ישראל בא מהוי.

Deuteronomy 33:29 דברים ל"ג:כ"ט

אֲשֶׁרִיךָ יִשְׂרָאֵל מִי כָמוֹךָ עִם נוֹשָׁע בַּחַיִּים מִגֵּן עֶזְרֶךָ וְאֲשֶׁר־חָרַב גָּאֻלְתְּךָ וַיִּכְחָשׁוּ אֹיְבֶיךָ לְךָ וְאַתָּה עַל־כְּמוֹתֵימָו תִּדְרֶה:

Happy art thou, O Israel, who is like unto thee? A people saved by the L-RD, The shield of thy help, And that is the sword of thy excellency! And thine enemies shall dwindle away before thee; And thou shalt tread upon their high places.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים לג, כט.

פסוקה 7

96 אשר לו אלקים קרובים

"כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו כהוי' אלקינו בכל קראנו אליו?" המדרש מציין את סדר המילים: אלקים קרוב לאומה.

Deuteronomy 4:7 דברים ד':ז

כי מי־גוי גדול אשר־לו אֱלֹקִים קְרֹבִים אֵלָיו כֹּה־ אֱלֹהֵינוּ בְּכָל־קְרָאנוּ אֵלָיו:

For what great nation is there, that hath G-d so nigh unto ?them, as the L-RD our G-d is whensoever we call upon Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ד, ז.

פסוקה 8

97 לבני ישראל עם קרובו

"הריים קרן לעמו... לבני ישראל, עם קרובו". בפסוק שלפניו נאמר: "ייהלו את שם הוי", ולכן הקטע עוסק בשם הוי'.

Psalms 148:14 תהילים קמ"ח:יד

וְיִרְם קֶרֶן לְעַמּוֹ תְהִלָּה לְכָל־חֲסִידָיו לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל עִם קְרֹבּוֹ הִלְלוּ־קָה:

And He hath lifted up a horn for His people, A praise for all His saints, Even for the children of Israel, a people near unto Him. Hallelujah

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 9

98 כי קרוב אליך

"כי קרוב אליך הדבר מאוד, בפיך ובלבבך לעשותו." אדמו"ר הזקן מפרש ש"הדבר" הוא מלכות.

Deuteronomy 30:14 דברים ל':יד

כִּי־קְרֹב אֵלֶיךָ הַדָּבָר מְאֹד בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשׂוֹתוֹ:

But the word is very nigh unto thee, in thy mouth, and in thy heart, that thou mayest do it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ל, יד.

99 באשר דבר מלך

"באשר דבר מלך שלטון, ומי יאמר לו מה תעשה." מלך מושל באמצעות דיבורו, ולכן "הדבר" הוא מלכות.

Ecclesiastes 8:4 קהלת ח':ד

בְּאֲשֶׁר דְּבַר־מֶלֶךְ שְׁלֹטוֹן וּמִי יֹאמַר־לוֹ מִה־תַּעֲשֶׂה:

Forasmuch as the king's word hath power; and who may say ?unto him: 'What doest thou

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

קהלת ח, ד.

100 ובמדרש רבה ס"פ נצבים

לצד מדרש זה, ההערה מפנה ל"ייהל אורי", חיבורו של הצמח צדק על תהילים.

הערת קה"ת

91

משה אומר למרגלים לבדוק אם הארץ שמנה או רוח, "היש בה עץ אם אין". בפירוש הרמ"ז על הזהר לפסוק זה מדובר בשני סוגי שפע.

Numbers 13:20 במדבר י"ג:כ

וּמָה הָאָרֶץ הַשְּׁמֵנָה הֲאִם־רְוָה הִלְשָׁה עֵץ אִם־אֵין וְהַתְחַזְקֶתָּם וְלִקְחֶתָּם מִפְּרִי הָאָרֶץ וְהִיָּמִים יָמִי בְּכוּרֵי עֲנָבִים:

and what the land is, whether it is fat or lean, whether there is wood therein, or not. And be ye of good courage, and bring of the fruit of the land.'—Now the time was the time of —the first-ripe grapes

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

92

לאחר חטא המרגלים מתפלל משה: "ועתה יגדל נא כוח ה' כאשר דיברת". זהו הפסוק שעליו מבוסס ההסבר שהטקסט מצטט.

Numbers 14:17 במדבר י"ד:יז

וְעַתָּה יִגְדֹּל־נָא כֹחַ אֲדֹנָי כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לְאֹמֶר:

And now, I pray Thee, let the power of the L-rd be great, according as Thou hast spoken, saying

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 6

93 סד"ה וידבר וארא

לקראת סוף המאמר משווה אדמו"ר הזקן את הנשמה, שלפני כניסתה לגוף הייתה בטלה לחלוטין לפני אור אין סוף, ואילו לאחר שנכנסה לגוף היא רואה את העולם כמציאות נפרדת, לניצוצות התוהו שנפלו לקליפות והוסתרו מאור אין סוף.

הערת קה"ת

תו"א נו, ד.

94 וארא אל אברהם

"וארא אל אברהם, אל יצחק ואל יעקב באל שדי, ושמי הוי' לא נודעת להם". הפסוק הפותח את המאמר, שאותו מצטט הטקסט.

Exodus 6:3 שמות ו':ג

וַאֲרָא אֶל־אַבְרָהָם אֶל־יִצְחָק וְאֶל־יַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי וּשְׁמִי ה' לֹא נֹדַעְתִּי לָהֶם:

and I appeared unto Abraham, unto Isaac, and unto Jacob, as G-d Almighty, but by My name Havayah I made Me not known to them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

95 וידעתם כי אני הוי' והייתי לכם לאלקים

"ולקחתי אתכם לי לעם, והייתי לכם לאלקים, וידעתם כי אני הוי' אלקיכם". אדמו"ר הזקן מפרש שהוי' עצמו הוא אלקיהם של ישראל.

Exodus 6:7 שמות ו':ז

וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם לִי לְעָם וְהִיִּיתִי לָכֶם לֵאלֹקִים וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי ה' אֱלֹקֵיכֶם הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סְבִלֹת מִצְרַיִם:

and I will take you to Me for a people, and I will be to you a G-d; and ye shall know that I am the L-RD your G-d, who brought you out from under the burdens of the Egyptians

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ראה גם יהל אור ע' כז.

101 לבני ישראל עם קרובו הללויה

"לבני ישראל עם קרובו, הללויה." המדרש מביא פסוק זה בהקשר לכך שהי קורא לישראל קרובים אליו כאשר דברי התורה קרובים אליהם.

Psalms 148:14 תהילים קמ"ח:י"ד

וְיָרָם קֶרֶן לְעֲמֹו תְהַלֵּה לְכָל־חֲסִידָיו לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל עִם קְרָבוֹ הַלְלוּ־קָה:

And He hath lifted up a horn for His people, A praise for all His saints, Even for the children of Israel, a people near unto Him. Hallelujah

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 10

102 בד"ה כי תשמע בקול

שם אדמו"ר הזקן עוסק בפסוק "כי תשמע בקול הוי' אלקיך... לעשות הישר בעיני הוי' אלקיך", ומסביר אותו על פי הדרשה שהתורה נקראת מפתחות הפנימיות ויראת שמים — מפתחות החיצוניות.

הערת קה"ת

לקמן פ' ראה כב, ד.

103 כי תשמע בקול

"כאשר תשמע בקול הוי' אלקיך... לעשות את הישר בעיני הוי' אלקיך". זהו הפסוק הפותח את המאמר שהטקסט מצטט.

Deuteronomy 13:19 דברים י"ג:י"ט

כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל ה' אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁמֵר אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם לַעֲשׂוֹת הִישָׁר בְּעֵינֵי ה' אֱלֹהֶיךָ:

when thou shalt hearken to the voice of the L-RD thy G-d, to keep all His commandments which I command thee this day, to do that which is right in the eyes of the L-RD thy G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

104 מפתחות הפנימיות

הגמרא אומרת שמי שיש לו תורה אך אין לו יראת שמים, דומה לגובר שנמסרו לו המפתחות הפנימיים אך לא החיצוניים. התורה היא "המפתחות הפנימיים".

Shabbat 31b:1 שבת ל"א ב"א

יִרְאֵת שְׁמַיִם, דּוֹמָה לְגֹזֵר שְׁמִסְרוֹ לּוֹ מִפְתָּחוֹת הַפְּנִימִיּוֹת וּמִפְתָּחוֹת הַחִיצוֹנוֹת לֹא מְסָרוֹ לוֹ, בְּהִי עֵינִי? מְכַרְיוֹ רַבִּי יְנָאִי: חֲבַל עַל דְּלִית לָקָה דִּרְתָּא וְתִרְעָא לְדִרְתָּא עֲבִיד. אֲמַר רַב יְהוּדָה: לֹא בָּרָא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת עוֹלָמוֹ אֶלָּא כְּדִי שְׂיִירָאוּ מִלְּפָנָיו, שְׁנֹאֲמַר: "וְהָאֱלֹהִים עָשָׂה שְׂיִירָאוּ מִלְּפָנָיו".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

105 בד"ה יונתי בחגי הסלע

במאמר "יונתי בחגי הסלע" מסביר אדמו"ר הזקן שבזמן הגלות אהבתה ויראתה של הנשמה, ה"כנפיים" שלה, נתפסות בגוף הגשמי ובדאגה לפרנסה, כיונה בנזיקי סלע שאינה יכולה לפרוש את כנפיה, ולכן אהבתה נשארת בהעלם.

הערת קה"ת

לקמן שה"ש יז, ב.

106 יונתי בחגי

"יונתי בחגי הסלע, בסתר המדרגה". זהו הפסוק הפותח מאמר אחר

שהטקסט מצטט.

Song of Songs 2:14 שיר השירים ב':י"ד

יֹונָתִי בְּחֻגִי הִסְלַע בְּסֹתֵר הַמְּדִרְגָּה הָרָאִיתִי אֶת־מְרָאֶיךָ הַשְּׁמִיעֵנִי אֶת־קוֹלְךָ בְּ־קוֹלְךָ עָרֵב וּמְרָאֶיךָ נֶאֱוָה:

O my dove, that art in the clefts of the rock, in the covert of the cliff, Let me see thy countenance, let me hear thy voice; 'For sweet is thy voice, and thy countenance is comely

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 11

107 שמע ישראל

"שמע ישראל, הוי' הוא אלקינו, הוי' אחד". אדמו"ר הזקן מפרש את "שמע" במשמעות של "אסוף".

Deuteronomy 6:4 דברים ו':ד

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל הָאֵלֶינוּ אֱלֹהֵינוּ הָאֵחָד:

HEAR, O ISRAEL: THE L-RD OUR GOD, THE L-RD IS ONE

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

108 וישמע שאול

"ושאול כינס את העם ומנה אותם בטלאים". כאן "וישמע" פירושו כינוס.

I Samuel 15:4 שמואל א ט"ו:ד

וַיִּשְׁמַע שָׁאוּל אֶת־הָעָם וַיִּפְקְדֵם בְּטַלָּאִים מְאֹתָיִם אֶלְף רִגְלֵי וְעֶשְׂרֵת אֲלָפִים אֶת־אִישׁ יְהוּדָה:

And Saul summoned the people, and numbered them in Telaim, two hundred thousand footmen, and ten thousand men of Judah

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ש"א טו, ד.

109 שלא ישוב עוד לכסלה

"כי ידבר שלום לעמו ולחסידי, ואל ישובו לכסלה". הביטוי מתאר את ההחלטה לעתיד.

Psalms 85:9 תהילים פ"ה:ט

אֲשַׁמְעָה מִה' יְדִבֵּר הָאֵל ה' כִּי יְדַבֵּר שְׁלוֹם אֲל־עַמּוֹ וְאֲל־חֲסִידָיו וְאֵל־יִשׁוּבוּ לְכִסְלָה:

I will hear what G-d the L-RD will speak; For He will speak peace unto His people, and to His saints; But let them not turn back to folly

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

110 ואהבת בכל לבבך

"ואהבת את הוי' אלקיך בכל לבבך, ובכל נפשך ובכל מאודך". הפסוק הבא אחרי קריאת שמע.

Deuteronomy 6:5 דברים ו':ה

וְאָהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

111 ואהבת בכל לבבך בשני יצריך

המשנה דורשת את המילים "בכל לבבך": בשני יצריך, ביצר הטוב וביצר

הרע. אדמו"ר חזק מפרש זאת כחיבור האש הטבעית לאהבת ה'.

Berakhot 54a:6-7 ברכות נ"ד א-ז

חייב אדם לברך על הרעה קשם שמברך על הטובה, שנאמר: "וְאֵהָבֶתְךָ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ" — בְּכָל לִבְּךָ — בְּשֵׁנֵי יְצָרֶיךָ, בְּיָצָר טוֹב וּבְיָצָר רָע. "וּבְכָל נַפְשְׁךָ" — אִפִּילוּ הוּא נוֹטֵל אֶת נַפְשְׁךָ. "וּבְכָל מַאֲדְךָ" — בְּכָל מוֹנֶה. דָּבָר אֲחֵר: "בְּכָל מַאֲדְךָ" — בְּכָל מִדָּה וּמִדָּה שֶׁהוּא מוֹדֵד לָךְ הָיִי מוֹדֵה לוֹ. לֹא יִקַּל אָדָם אֶת רֹאשׁוֹ כְּנִגְדֵּי שֶׁעַר הַמְּזֻרָח שֶׁהוּא מְכוּוֹן כְּנִגְדֵּי בֵּית קֹדֶשׁ קְדוֹשִׁים. וְלֹא יִכְנַס לְהָר הַבֵּית בְּמַקְלוֹ, וּבְמַנְעֵלוֹ, וּבְכַפּוֹנֵתוֹ, וּבְכַבֵּק שֶׁעַל רִגְלָיו. ...

A man is in duty bound to utter a benediction for the bad even as he utters one for the good ; as it is said, "And thou shalt love the L-rd thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might" (Deut. vi. 5) — "with all thy heart," i.e. with thy two impulses, with the good and the evil impulse ; "with all thy soul," i.e. even if He take thy soul; ... "with all thy might," i.e. with all thy wealth. Another

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות נד, א.

פסוקה 12

112 לא תהו בראה לשבת יצרה

"לא תהו בראה, לשבת יצרה". מטרת הבראה היא דירה מיושבת, ולא רק עלייה והתעלות כלפי מעלה.

Isaiah 45:18 ישעיהו מ"ה י"ח

כִּי כֹה אָמַרְתִּי בּוֹרֵא הַשָּׁמַיִם הוּא הָאֱלֹהִים יִצֵּר הָאָרֶץ וְעָשָׂה הוּא כּוֹנֵנָהּ לֹא־תִהְיֶה בְּרָאָה לְשִׁבְתָּ יִצְרָה אֲנִי ה' וְאִין עוֹד:

For thus saith the L-RD that created the heavens, He is G-d; That formed the earth and made it, He established it, He created it not to be empty or chaotic, He established it to be settled and inhabited: I am the L-RD, and there is none else

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

113 סדי"ה וישלח יעקב

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

תו"א כה, ב.

114 וישלח יעקב מלאכים

"וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו". הפסוק הפותח את המאמר, שאותו מצטט הטקסט.

Genesis 32:4 בראשית ל"ב ד'

וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכִים לִפְנֵי אֶלְעִישׁוֹ אָחִיו אֲרָצָה שְׂעִיר שָׂדֶה אֱדוֹם: And Jacob sent messengers before him to Esau his brother unto the land of Seir, the field of Edom

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

115 ע"פ הזח"א וירא דק"יב א'

ההערה מזהה את ביאורו של קטע זה מהזוהר, שאליו מתייחס הטקסט, עם ביאורי הזוהר של אדמו"ר האמצעי.

הערת קה"ת

ביאה"ז לאדה"א.

116 וגם אמנה אחותי בת אבי היא

אברהם אומר לאבימלך: "וגם אמנה אחותי בת אבי היא, אך לא בת אמי". הפסוק שעליו מתייחס הקטע מהזוהר שמצטט הטקסט.

Genesis 20:12 בראשית כ"י ב'

וְגַם־אִמְנָה אַחֲתִי בַת־אָבִי הִוא אֶךְ לֹא בַת־אִמִּי וְתִי־לִי לְאִשָּׁה:

And moreover she is indeed my sister, the daughter of my father, but not the daughter of my mother; and so she became my wife

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

117 וגם אמנה אחותי בת אבי היא

הקטע בזוהר, פרשת וירא, על הפסוק הזה, שאותו מצטט הטקסט.

Zohar, Vayera 23:349-354 ספר הזוהר, וירא כ"ג:שמ"ט-שנ"ד

Later he said: "And moreover she is my sister, the daughter of my father, but not the daughter of my mother." Was it really so? In truth he was alluding all the time to the Shekinah. At first he said, "she is my sister" in conformity with the admonition, "Say to wisdom, Thou art my sister." Then he amplified this by saying "moreover she is my sister, the daughter of my father", i.e. the daughter of Supernal Wisdom, for which reason she is called "my sister" and also ... Wisdom-"but not

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

פסוקה 13

118 וענין התפילין

ההערה מפנה לאור התורה של הצמח צדק על ואתחנן, הפרשה העוסקת בקריאת שמע ובתפילין, להרחבה בעניין התפילין.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת ואתחנן ע' רס.

119 הוקשה כל התו' לתפילין

התלמוד לומד מן הפסוק העוסק בתפילין, "למען תהיה תורת הוי' בפיך", ש"כל התורה כולה הוקשה לתפילין". אדמו"ר חזק מפרש שהכוונה היא שהתפילין כוללות את התורה כולה ואת מצוותיה.

Kiddushin 35a:5 קידושין ל"ה א:ה'

ומנו - רב אחא בר יעקב: אָמַר קָרָא: "וְהָיָה לָךְ לְאוֹת עַל יָדֶךָ וּלְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת ה' בְּפִיךָ" - הוֹקְשָׁה כָּל הַתּוֹרָה כּוֹלָה לְתַפִּילִין, מָה תַּפִּילִין מְצוּת עֲשֵׂה שְׁהִזְמִן גְּרָמָה, וְנָשִׁים פְּטוּרוֹת - אִף כָּל מְצוּת עֲשֵׂה שְׁהִזְמִן גְּרָמָה - נָשִׁים פְּטוּרוֹת. וּמְדַמְצוֹת עֲשֵׂה שְׁהִזְמִן גְּרָמָה - נָשִׁים פְּטוּרוֹת, מְכַלֵּל דְּמַצּוֹת עֲשֵׂה שְׁלֹא הִזְמִן גְּרָמָה - נָשִׁים חַיִּיבוֹת.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

קידושין לה, א.

120 שבעשר ספירות עליונות

נוסח אחר: במקום "של עשר הספירות העליונות", באור התורה נאמר "משש ספירות עליונות", והכוונה לחכמה, בינה ודעת של ועיר אנפין ונוקבא.

הערת קה"ת

באוה"ת במדבר כרך-ו ע' איתשצו: מששה ספירות עליונות (היינו חב"ד דו"ג).

121 די לעבד להיות כרבו

"די לעבד להיות כרבו". כאן הכוונה היא שעל האדם להשפיל את עצמו, כשם שה, כביכול, משפיל את עצמו כדי לשכון למטה.

Berakhot 58b:4 ברכות נ"ח ב:ד'

... מה הר ציון עתיד הקדוש ברוך הוא להחזירו לישובו, אף בתייהן של צדיקים עתיד הקדוש ברוך הוא להחזירן לישובן. חזיה דלא מיישא דעתיה. אמר לקה: דיו לעבד שיהא כרבו.

He said to him, "Thus spake R. Johanan : From the day the Temple was destroyed, a decree was issued that the houses of the righteous should be destroyed ; as it is said, 'In mine ears said the L-rd of hosts : Of a truth many houses shall be desolate, even great and fair, without inhabitant' (Is. v. 9). Also said R. Johanan: The Holy One, blessed be He, will restore them to habitation ; as it is said, 'A Song of Ascents.

... They that trust in the L-rd

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות נח, ב. ובכ"מ.

122 דירה בתחתונים

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה תנחומא בחקותי ג. נשא טז.

123 להיות לו דירה בתחתונים

כאשר ברא ה' את העולם, הוא רצה דירה בתחתונים, כפי שיש לו בעולמות העליונים. וזה המקור לביטוי "דירה בתחתונים".

Midrash Tanchuma, Nasso 16:1 מדרש תנחומא, נשא ט"ז:א'

... באתי לגני אחותי פלה (שה"ש ה, א). אמר רבי שמואל בר נחמן, בשעה שברך הקדוש ברוך הוא את העולם, נתאנה שיהא לו דירה בתחתונים כמו שיש בפליונים. ברא את האדם וצנה אותו ואמר לו: מכל עץ הגן אכל תאכל, ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו (בראשית ב, טז-יז). ועבר על צויו. אמר לקה הקדוש ברוך הוא, כך הייתי מתאנה שיהא לי דירה בתחתונים כמו שיש לי בפליונים, ודבר אחד צייתי אותך ולא שמרת אותו. מיד סלק הקדוש ...

So it came to pass on the day that Moses had "finished." Rav says, "Every place where it is stated, 'So it came to pass (wayehi),' [is referring to] something new"; but R. Simeon says, "Every place where it says, 'So it came to pass (wayehi)' [is referring to] something which existed, has ceased [to exist] for a long time, and has returned to be as it was. 5:7. This text is related (to Cant. 5:1), "When I come to

... my garden, my sister bride." R. Samuel bar

Midrash Tanchuma -- Torat Emet (Public Domain) • Townsend 1989 translation of Midrash Tanhuma, S. Buber Recension, edited and supplemented by R. Francis Nataf (CC-BY)

124 כלים מכלים שונים

במשתה אחשוורוש הוגשו המשקאות "בכלי זהב, כלים מסוגים שונים, ויין מלכות רב, כיד המלך". אדמו"ר הזקן מיישם זאת על הנושאים הרבים שבתורה, המכילים את אור אין סוף.

Esther 1:7 אסתר א':ז'

והשקות בכלי זהב וכלים מכלים שונים ויין מלכות רב כיד המלך:

And they gave them drink in vessels of gold—the vessels being diverse one from another—and royal wine in abundance, according to the bounty of the king

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

אסתר א, ז.

125 סדי"ה אם בחקתי תלכו

המאמר מסביר ש"248 מצוות עשה הן "איברין דמלכא": כשם שאיבר הוא כלי שדרכו זורמת החיות ממקורה שבמוח, כך כל מצווה היא כלי לאורו של ה'. כפי שמציינת ההערה, שם מביא אדמו"ר הזקן את הביטוי "כיד המלך".

הערת קה"ת

לקו"ת בחוקתי מה, ג דשם מביא בענין ביד המלך.

126 אם בחקתי תלכו

"אם בחוקתי תלכו ואת מצוותי תשמרו". זהו הפסוק הפותח את המאמר בלקוטי תורה שאליו מתייחס הטקסט.

Leviticus 26:3 ויקרא כ"ו:ג'

אם־בחקתי תלכו ואת־מצוותי תשמרו ועשייתם אתם:

If ye walk in My statutes, and keep My commandments, and do them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

127 ע"פ וירא ישראל

שם מתפרש "אשר עשה הוי' במצרים" כפעולת המדרגה העליונה של הוי' באמצעות מצרים; למדרגה זו מגיעים רק באמצעות סור מרע וביטול. עשיית הטוב, כגון צדקה, שהיא בבחינת התפשטות, גורמת להתפשטות האות ה' למעלה. ישראל ראו את "היד הגדולה" כאשר הים, העולם המכוסה, נעשה ליבשה, העולם הגלוי.

הערת קה"ת

תו"א בשלח סב, א.

128 וירא ישראל את היד

לאחר קריעת ים סוף, "וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה הוי' במצרים, וייראו העם את הוי'". אדמו"ר הזקן מפרש את "היד הגדולה" כאור אין סוף היורד למטה בלי גבול.

Exodus 14:31 שמות י"ד:ל"א

וירא ישראל את־היד הגדלה אשר עשה ה' במצרים וייראו העם את־ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו:

And Israel saw the great work which the L-RD did upon the Egyptians, and the people feared the L-RD; and they believed in the L-RD, and in His servant Moses

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות יד, לא.

129 והיא ענותנותו

רבי יוחנן מלמד שבכל מקום שמוצאים את גדולתו של הקדוש ברוך הוא, מוצאים גם את ענותנותו. הטקסט מזהה את "היד הגדולה" שאין לה גבול עם ענותנותו זו.

Megillah 31a מגילה ל"א א

הערת קה"ת

ראה מגילה לא, א.

130 שהם מדברים מעניני עולם הגשמי

ההערה מוסיפה שהמשכנת אור אין סוף ברוך הוא גם לעניינים גשמיים באה דווקא מבחינת "היד הגדולה".

הערת קה"ת

ראה הגייה באוה"ת שלח כרך-ו ע' איתשצח "ושיומשך א"ס ב"ה אפי' בעניני גשמי זה נמשך דוקא מבחינת יד הגדולה" ע"ש.

131 זה היום עשה הו'י

"זה היום עשה הו'י, נגילה ונשמחה בו". פסוק שהמאמר לשמיני עצרת, שאליו מפנה הטקסט, מכאר.

Psalms 118:24 תהילים קי"ח:כ"ד

זֶה-הַיּוֹם עָשָׂה ה' נְגִילָה וְנִשְׁמָחָה בּוֹ:

This is the day which the L-RD hath made; We will rejoice and be glad in it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

132 לך לך מארצך

קריאתו של ה' לאברהם: "לך לך מארצך". פתיחתו של מאמר אחר שהטקסט מצטט.

Genesis 12:1 בראשית י"ב:א'

וַיֹּאמֶר ה' אֶל-אַבְרָם לְהֵלֶךְ מֵאֶרֶץ וּמִמִּלְדָּתְךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאךְ:

Now the L-RD said unto Abram: 'Get thee out of thy country, and from thy kindred, and from thy father's house, unto the land that I will show thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

133 באתי לגני גבי אריתי מורי

"באתי לגני, אחותי כלה, אריתי מורי עם בשמי". הפסוק מן המאמר שהטקסט מצטט, בהסברו למילים "אריתי מורי".

Song of Songs 5:1 שיר השירים ה:א'

בָּאתִי לְגַנִּי אֲחֹתִי כֻלָּה אֲרִיתִי מוֹרִי עִם-בְּשָׁמִי אֲכַלְתִּי יְעָרִי עִם-דְּבָשִׁי שְׁתִּיתִי יַיִן עִם-חֶלְבִי אָכְלוּ רַעִים שְׁתּוּ וְשָׁכְרוּ דוֹדַי:

I am come into my garden, my sister, my bride; I have gathered my myrrh with my spice; I have eaten my honeycomb with my honey; I have drunk my wine with my milk. Eat, O friends; Drink, yea, drink abundantly, O beloved

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

134 ה' יחתו מריביו

מתוך שירת חנה: "הו'י — מריביו יחתו". הפסוק הפותח את המאמר שהטקסט מצטט על חכמה וחסד.

I Samuel 2:10 שמואל א ב:י'

Havayah יַחַתּוּ מְרִיבָיו עָלָיו בְּשָׁמַיִם יִרְעַם Havayah יְדִין אֶפְסִי-אֲרָץ וַיִּתְּנוּ-עֵז לְמַלְכוֹ וַיִּרֶם קֶרֶן מְשִׁיחוֹ:

They that strive with the L-RD shall be broken to pieces; Against them will He thunder in heaven; The L-RD will judge the ends of the earth; And He will give strength unto His king, And exalt the horn of His anointed

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

135 שחורה אני ונאווה

"שחורה אני ונאווה, בנות ירושלים". פתיחתו של מאמר אחר המצוטט

בנושא זה.

Song of Songs 1:5 שיר השירים א:ה'

שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנֹאווָה בָנוֹת יְרוּשָׁלַם כְּאֶהְלִי קֶדֶר כִּירִיעוֹת שְׁלֹמֹה:

I am black, but comely, O ye daughters of Jerusalem, As the tents of Kedar, As the curtains of Solomon

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

136 עולם זה חסד יבנה

"כי אמרתי: עולם חסד יבנה". אדמו"ר הזקן אומר כי עסק ביושר בונה את העולם באמצעות חסד.

Psalms 89:3 תהילים פ"ט:ג'

כִּי-אָמַרְתִּי עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה שְׁמַיִם תָּכֵן אֲמוֹנֶתְךָ כְּהֶם:

For I have said: 'For ever is mercy built; In the very heavens Thou dost establish Thy faithfulness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

137 החכמה תחיה

"החכמה תחיה בעליה". כשם שהחכמה מחיה, כך הצדקה, שהיא ענף של חכמה, מחיה את העניים.

Ecclesiastes 7:12 קהלת ז:י"ב

כִּי בִצְלַח הַחֲכָמָה בְּצַל הַכֶּסֶף וַיִּתְּרוֹן דַּעַת הַחֲכָמָה תַּחֲיָה כְּעֶלְיָה:

For wisdom is a defence, even as money is a defence; but the excellency of knowledge is, that wisdom preserveth the life of him that hath it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

138 ישים אליו לבו ונשמתו אליו

"אם ישים אליו לבו, רוחו ונשמתו אליו יאסוף". אדמו"ר הזקן משתמש במילים אלה לתיאור מי שנותן את לבו ואת רוחו לה' בקריאת שמע.

Job 34:14 איוב ל"ד:י"ד

אִם-יָשִׁים אֱלֹהִי לְבוֹ רֹחוֹ וְנִשְׁמָתוֹ אֵלָיו יֶאֱסֹף:

If He set His heart upon man, If He gather unto Himself his spirit and his breath

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

139 לכן אמור לבניי

"לכן אמור לבני ישראל: אני הו', והוצאתי אתכם". הפסוק מן המאמר בתורה אור, וארא, המצוטט פעמיים בפסקה זו.

Exodus 6:6 שמות ו:ו'

לֵכֵן אֹמַר לְבְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה' וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סְבֻלַּת מִצְרַיִם וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם מֵעַבְדֹתָם וְגָאֵלְתִּי אֶתְכֶם בְּזֵרוּעַ נְטוּיָה וּבְשִׁפְטַיִם גְּדֹלִים:

Wherefore say unto the children of Israel: I am the L-RD, and I will bring you out from under the burdens of the Egyptians, and I will deliver you from their bondage, and I will redeem you with an outstretched arm, and with great judgments

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

140 אין עוד מלבדו

"הו' הוא האלקים, אין עוד מלבדו". המטרה היא להמשיך את דירת ה' בתחתונים.

Deuteronomy 4:35 דברים ד:ל"ה

אֵתָה הָרָאִתָּ לְדַעַת כִּי ה' הוּא הָאֱלֹקִים אֵין עוֹד מִלְּבָדוֹ:

for all the goodness that the L-RD had shown unto David His
servant, and to Israel His people
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

146 ולפני קרתו

”הוא מטיל את קרחו כפתים; לפני קורו מי יעמוד?” המילים שהמאמר
מצוטט מסביר.
Psalms 147:17 תהילים קמ"ז:י"ז
משליך קרחו כפתים לפני קרתו מי יעמד:
He casteth forth His ice like crumbs; Who can stand before
?His cold
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

147 אל הארץ אשר נשאתי את ידי

”והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי”. הדבר מוסבר במאמר על
”לכן אמור” שבפרשת וזאת.
Exodus 6:8 שמות ו':ח'
והבאתי אתכם אל־הארץ אשר נשאתי את־ידי לתת אתה לאברהם
ליצחק וליעקב ונתתי אתה לכם מורשה אני ה'
And I will bring you in unto the land, concerning which I
lifted up My hand to give it to Abraham, to Isaac, and to
'Jacob; and I will give it you for a heritage: I am the L-RD
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

148 וגם את הצרעה ישלח ה' אלקיך כם עד אבוד הנשארים והנסתרים מפניך

”וגם את הצרעה ישלח הוי' אלקיך כם, עד אבוד הנשארים והנסתרים
מפניך”. אדמו"ר הזקן מפרש את הצרעה ככעס קדוש של האדם כלפי הרע
שבו.
Deuteronomy 7:20 דברים ז':כ'
וגם את־הצרעה ישלח ה' אֱלֹהֶיךָ כִּם עַד־אֲבֹד הַנִּשְׁאָרִים וְהַנִּסְתָּרִים
מִפְּנֶיךָ:
Moreover the L-RD thy G-d will send the hornet among
them, until they that are left, and they that hide themselves,
. .perish from before thee
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

149 מסמא את עיניהם מלמעלה ומסרסם מלמטה

ריש לקיש אומר שהצרעה עמדה על גדת הירדן, הטילה ארס בכנענים,
עיוורה את עיניהם מלמעלה וסירסה אותם מלמטה. הפסקאות הבאות
מסבירות את שתי התוצאות.
Sotah 36a:9 סוטה ל"ו א:ט'
אמר רבי שמעון בן לקיש: על שפת ירדן עמדה, וזרקה בהן מרה.
וסימנתה עיניהן מלמעלה, וסירסתן מלמטה, שנאמר: ”ואנכי השמדת
את האמרי מפניהם אשר כגבה ארזים גבהו וחסן הוא כאלונים ואשמיד
פריו מפעל ושרשיו מתחת וגו'”.
William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

Unto thee it was shown, that thou mightiest know that the
L-RD, He is G-d; there is none else beside Him
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

141 בהעלותך את

”בהעלותך את הנרות”. הפסוק מן המאמר שהטקסט מצטט בעניין שרצון ה'
למטה זהה לרצונו למעלה.
Numbers 8:2 במדבר ח':ב'
דבר אל־אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת־הַנֵּרוֹת אֶל־מֹול פְּנֵי הַמְּנוֹרָה
יֵאָדְרוּ שִׁבְעַת הַנְּרוֹת:
Speak unto Aaron, and say unto him: When thou lightest'
the lamps, the seven lamps shall give light in front of the
'candlestick
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

142 ויהי בשלח פרעה

”ויהי בשלח פרעה את העם”. פתיחתו של המאמר שהטקסט מצטט בעניין
כנען כהכנעה.
Exodus 13:17 שמות י"ג:י"ז
וַיְהִי בִשְׁלַח פָּרְעֹה אֶת־יָנָחַם וְלֹא־יָנַחַם אֱלֹהִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב
הוּא כִּי אָמַר אֱלֹהִים פֹּה־יִנָּחַם הָעָם בְּרֹאֲתָם מִלְחָמָה וְשָׁבוּ מִצְרַיִם:
And it came to pass, when Pharaoh had let the people go,
that G-d led them not by the way of the land of the
Philistines, although that was near; for G-d said: 'Lest the
'people regret when they see war, and they return to Egypt
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

143 וישב יעקב

”וישב יעקב בארץ מגורי אביו, בארץ כנען”. הפסוק ממאמר אחר המצוטט
בנושא זה.
Genesis 37:1 בראשית ל"ז:א'
וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִגּוּרֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ כְּנָעַן:
And Jacob dwelt in the land of his father's sojournings, in
the land of Canaan
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

144 רגליה יורדות מות

על האיש הזרה נאמר: ”רגליה יורדות מוות, צעדיה יתמכו שאל”.
אדמו"ר הזקן מיישם זאת על הסכנה שבהתעסקות בעניינים גשמיים.
Proverbs 5:5 משלי ה':ה'
רַגְלֶיהָ יֵרְדוּת מוֹת שְׁאוֹל צַעְדֶּיהָ יִתְמָכוּ:
Her feet go down to death; Her steps take hold on the
nether-world
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

145 ביום השמיני שלח

”וביום השמיני שלח את העם”. פתיחתו של המאמר שהטקסט מצטט
בהסברו ל”לפני קרתו”.
I Kings 8:66 מלכים א ח':ס"ו
בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי שָׁלַח אֶת־הָעָם וַיְבָרְכוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ וַיֵּלְכוּ לְאַהֲלֵיהֶם שְׂמֵחִים
וְטוֹבִי לֵב עַל כָּל־הַטּוֹבָה אֲשֶׁר עָשָׂה ה' לְדָוִד עַבְדּוֹ וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ:
On the eighth day he sent the people away, and they blessed
the king, and went unto their tents joyful and glad of heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

155 הערת קה"ת מפנה לGenesis 18:1-22:24 למילים האלה.

Genesis 18:1-22:24 בראשית י"ח:א-כ"ב:כ"ד

פסקה 14

156 לעולם ירגיזו אדם יצר טוב על יצר הרע

ריש לקיש מלמד שאדם צריך תמיד לעורר את היצר הטוב שלו כנגד היצר הרע שלו, כפי שנאמר: "רגזו ואל תחטאו". אדמו"ר הזקן מפרש זאת כהפניית הכעס כלפי הרע שבתוכו.

Berakhot 5a:2 ברכות ה' א:ב

אמר רבי לוי בר חמא, אמר רבי שמעון בן לקיש: לעולם ירגיזו אדם יצר טוב על יצר הרע, שנאמר: "רגזו ואל תחטאו" אם נצחו — מוטב, ואם לאו — יצטוק בתורה, שנאמר: "אמרו בלבבכם". אם נצחו — מוטב, ואם לאו — יקרא קריאת שמע, שנאמר: "על משכבכם". אם נצחו — מוטב, ואם לאו — יזכור לו יום המיתה, שנאמר: "ודמו סלה".

R. Levi b. Hamma said in the name of R. Simeon b. Lakish: A man should always oppose [yargiz] the good impulse to the evil impulse ; as it is said : "Tremble [rigzu] and sin not" (ibid. iv. 5). If he conquer it, well and good ; but if not, let him occupy himself with Torah ; as it is said, "Commune with your own heart" (ibid.). Should this gain him the victory, well and good; but if not, let him read the Shema' ; as it is ... said

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

157 רע לשמים ורע לבריות

התלמוד מגדיר אדם רשע גמור כמי שירע לשמים ורע לבריות. כעס שפוגע באחרים נובע מצד הרע.

Kiddushin 40a:9-10 קידושין מ' א:ט-י

כיוצא בדבר אתה אומר: "אוי לרשע רע כי גמול ידיו יעשה לו". וכי יש רשע רע ויש שאינו רע? אלא: רע לשמים ורע לבריות — הוא רשע רע, רע לשמים ואינו רע לבריות — זהו רשע שאינו רע. הן כותב יש לה קרן ויש לה פירות, שנאמר: "אמרו צדיק כי טוב וגו'" — עבירה יש לה קרן ואין לה פירות, שנאמר: "אוי לרשע רע וגו'".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

158 מזיעתן של חיות

נהר האש בא "מזיעת החיות". כאן, הזיעה הזאת היא הגבורות שבתוך ההתלהבות של קריאת שמע.

Chagigah 13b:14 חגיגה י"ג ב:י"ד

מהיכן נפיק? מזיעתן של חיות. ולהיכן שפיה? אמר רב וזוטרא בר טוביה אמר רב: על ראש רשעים בגיהנם, שנאמר: "הנה סערת ה' חמה יצאה וסער מתחולל על ראש רשעים יחול". ורב אחא בר יעקב אמר: על אש קומטו, שנאמר: "אש קומטו ולא עת נהר יוצק יסודם". תנאי, אמר רבי שמעון הקסיד: אלו תשע מאות ושבועים וארבע דורות שקומטו להיבדאות

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

159 מזיעתן של חיות יוצא נהר דינור על ראש רשעים בגיהנם

הגמרא שואלת מהיכן בא נהר האש ומשיבה: "מזיעתן של חיות", והוא נשפך "על ראש רשעים בגיהנם", ומביאה פסוק מירמיהו. אדמו"ר הזקן מפרש את ה"זיעה" כזעם שנוצר מההתלהבות של המלאכים.

Chagigah 13b:14 חגיגה י"ג ב:י"ד

מהיכן נפיק? מזיעתן של חיות. ולהיכן שפיה? אמר רב וזוטרא בר טוביה אמר רב: על ראש רשעים בגיהנם, שנאמר: "הנה סערת ה' חמה יצאה וסער מתחולל על ראש רשעים יחול". ורב אחא בר יעקב אמר: על אש קומטו, שנאמר: "אש קומטו ולא עת נהר יוצק יסודם". תנאי, אמר רבי שמעון הקסיד: אלו תשע מאות ושבועים וארבע דורות שקומטו להיבדאות

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

151 באדם שהוא עולם קטן

המדרש מלמד שהמשכן מקביל לעולם כולו ולבריאת האדם, "שהוא עולם קטן". לכן גם באדם נמצאות הבחינות המצויות בכל עולם.

Midrash Tanchuma, Pekudei 3:3-4 מדרש תנחומא, פקודי ג:ג-ד

... ואמלא אתו רוח אלקים בחכמה (שמות לא, ג). ללמדך, שהמשכן שקול כנגד כל העולם, וכנגד יצירת האדם שהוא עולם קטן. כיצד, כשבא הקדוש ברוך הוא את עולמו, כילוד אשה בראו. מה ילוד אשה מתחיל משוברם ומותחן לכאן ולכאן לארבעה צדדיו, כך התחיל הקדוש ברוך הוא לבראת את עולמו מאבן שתיה תחלה, וממנה השתת העולם. ולמה נקרא שמה אבן שתיה, מפני שממנה התחיל הקדוש ברוך הוא לבראת את עולמו. וברא בית המקדש ...

Another explanation of It hath been already (Eccles. 1:10). It is written: The L-rd by wisdom founded the earth (Prov. 3:19) and also: I have filled him with the spirit of wisdom (Exod. 31:3). This teaches us that the Tabernacle was equal both to all the world and to a human embryo, which is a world in miniature. 5:75, n. 20. How is that so? When the Holy One, blessed be He, created His world, He did so just as ... a child is born to a woman. A child starts

Midrash Tanchuma -- Torat Emet (Public Domain) • Midrash Tanhuma Yelammedenu, trans. Samuel A. Berman (CC-BY)

152 "הנה סערת הוי חמה יצאה, וסער מתחולל; על ראש רשעים יחול". זהו הפסוק שהגמרא מביאה בעניין נהר האש.

Jeremiah 23:19 ירמיהו כ"ג:י"ט

הנה סערת ה' חמה יצאה וסער מתחולל על ראש רשעים יחול:

Behold, a storm of the L-RD is gone forth in fury, Yea, a whirling storm; It shall whirl upon the head of the wicked

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

153 הערת קה"ת מפנה לNumbers 8:1-12:16 למילים האלה.

Numbers 8:1-12:16 במדבר ח':א-י"ב:ט"ז

154 "וארא אל אברהם, אל יצחק ואל יעקב". פתיחתו של מאמר אחר המצוטט בעניין זה.

Exodus 6:3 שמות ו':ג

וארא אל־אברהם אל־יצחק ואל־יעקב בֹּאֵל שְׁדֵי וְשְׁמִי ה' לֹא נֹדַעְתִּי לָהֶם:

and I appeared unto Abraham, unto Isaac, and unto Jacob, as G-d Almighty, but by My name Havayah I made Me not known to them

159 וחרה אף

בחלק השני של קריאת שמע: "וחרה אף הוי' בכם ועצר את השמים".
אדמו"ר הזקן מפרש שכעס זה נובע מהלהט של החלק הראשון.

Deuteronomy 11:17 דברים י"א:י"ז

וְחָרָה אִפְּיִי בָכֶם וְעָצַר אֶת־הַשָּׁמַיִם וְלֹא־יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ וְאֶבְדָּתֶם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָחָה אֲשֶׁר ה' נָתַן לָכֶם:
and the anger of the L-RD be kindled against you, and He shut up the heaven, so that there shall be no rain, and the ground shall not yield her fruit; and ye perish quickly from off the good land which the L-RD giveth you

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

160 וסרתם ועבדתם אלהים אחרים

"הישמרו לכם פן יפתה לבבכם, וסרתם ועבדתם אלהים אחרים". מתוך הלהט של קריאת שמע, ההתרחקות מה' במשך כל היום נראית לאדם כך.

Deuteronomy 11:16 דברים י"א:ט"ז

הִשְׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתֶּה לִבְכֶּם וְסַרְתֶּם וְעַבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם:

Take heed to yourselves, lest your heart be deceived, and ye turn aside, and serve other gods, and worship them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

161 אינו כעובדי רצונו וכפורק עול ח"ו

קריאה אחרת: במקום "כמי שעובר על רצונו או כמי שפורק עול", באור התורה נאמר: "אינו כעובד כוכבים ומזלות, חלילה".

הערת קה"ת

באוה"ת שלח-ו ע' אתשצט "אינו כעובד כומ"ץ ח"ו".

162 והיטב יחרה לו

אור התורה מוסיף שזהו על דרך "וחרה אף", ומבאר שהאדרא רבא מסבירה זאת כנבירות ודינים הנמשכים מ"חוטמא" של ז"א.

הערת קה"ת

"(וזהו ע"ד וחרה אף וכו', ובאד"ר ביאר שהוא הגבורות והדינין הנמשכין מחוטמא דז"א) — אוה"ת נ"ך-ג ע' אקסה.

163 כי בכל עולם . . שבכל העולמות

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: The Rebbe Rashab's maamar "ויעמוד העם מרחוק" (5658).

הערת קה"ת

ראה ד"ה ויעמוד העם מרחוק תרג"ח. אוה"ת בראשית כרך-ג דף תקסב, א. ובאוה"ת נ"ך-ג ע' אקסד. ד"ה חייב אדם לברך תרל"ח ע' כח.

164 וע' בלקו"ת פי' בראשית

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Or HaTorah.

הערת קה"ת

להאריז"ל. "(דמחזה דז"א ולמטה מתחיל עה"ד טו"ר ופשיטא שאין שייך שם רע ח"ו)" — אוה"ת שלח כרך-ז ע' אתשצט. וראה לקמן פי' בלק סט, ב. מסעי צ, א.

165 באדם שהוא עולם קטן

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

תנחומא פקודי ג. ועוד. נסמן לעיל פי' במדבר לדף ה, א.

166 על ראש רשעים יחול

המילים כאן מצטטות את Jeremiah 23:19. הקטע מופיע למטה.

Jeremiah 23:19 ירמיהו כ"ג:י"ט

הִנֵּה סַעֲרַת ה' חֲמָה נִצָּאָה וְסַעַר מִתְחַלֵּל עַל רֹאשׁ רָשָׁעִים יְחֹל:

Behold, a storm of the L-RD is gone forth in fury, Yea, a whirling storm; It shall whirl upon the head of the wicked

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ירמ"י כג, יט.

167 לעולם ירגיו אדם

המילים כאן מצטטות את Berakhot 5a:2. הקטע מופיע למטה.

Berakhot 5a:2 ברכות ה' א:ב

אָמַר רַבִּי לִיּוֹי בֶר חָמָא, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ: לְעוֹלָם יִרְגִּיו אָדָם יֵצֵר טוֹב עַל יֵצֵר הָרַע, שְׁנֵאָמַר: "רָגְזוּ וְאַל תִּחַטְּאוּ" אִם נִצָּחוּ — מוֹטָב, וְאִם לֹא — יֵצֶסוּק בַּתוֹרָה, שְׁנֵאָמַר: "אָמְרוּ לְבַכְבְּכֶם". אִם נִצָּחוּ — מוֹטָב, וְאִם לֹא — יִקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע, שְׁנֵאָמַר: "עַל מִשְׁכַּבְכֶּם". אִם נִצָּחוּ — מוֹטָב, וְאִם לֹא — יִזְכּוֹר לוֹ יוֹם הַמִּיתָה, שְׁנֵאָמַר: "וְדַמּוּ סֵלָה".

R. Levi b. Hamma said in the name of R. Simeon b. Lakish: A man should always oppose [yargiz] the good impulse to the evil impulse ; as it is said : "Tremble [rigzu] and sin not" (ibid. iv. 5). If he conquer it, well and good ; but if not, let him occupy himself with Torah ; as it is said, "Commune with your own heart" (ibid.). Should this gain him the victory, well and good; but if not, let him read the Shema' ; as it is said ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות ה, א.

168 רע לשמים ורע לבריות

המילים כאן מצטטות את Kiddushin 40a:9-10. הקטע מופיע למטה.

Kiddushin 40a:9-10 קידושין מ' א:ט-י

כְּיוֹצֵא בְּדָבָר אֶתְּהָ אֹמַר: "אִוִּי לְרָשָׁע רָע כִּי גְמוֹל יִדְּיו יַעֲשֶׂה לוֹ". וְכִי יֵשׁ רָשָׁע רָע וְיֵשׁ שְׂאִינִי רָע? אָלָא: רָע לְשָׁמַיִם וְרָע לְבְרִיּוֹת - הוּא רָשָׁע רָע, רָע לְשָׁמַיִם וְאִינוּ רָע לְבְרִיּוֹת - זֶהוּ רָשָׁע שְׂאִינִי רָע. הַזֵּכוֹת יֵשׁ לָהּ קֶרֶן וְיֵשׁ לָהּ פִּירוֹת, שְׁנֵאָמַר: "אָמְרוּ צְדִיק כִּי טוֹב וְגוֹי" - עֲבִירָה יֵשׁ לָהּ קֶרֶן וְאִין לָהּ פִּירוֹת, שְׁנֵאָמַר: "אִוִּי לְרָשָׁע רָע וְגוֹי"

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

קידושין מ, א.

169 והרוגז והכעס

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Or HaTorah.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת מסעי ע' אתו.

170 ויש בה בחינת גבורות ג"כ

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Or HaTorah.

הערת קה"ת

"(שהוא בחי' שם מ"ב) — אוה"ת נ"ך-ג ע' אקסד.

171 סריס . . ולכן אינו מוליד

התלמוד מונה את סימניו של סריס, מי שאינו יכול להוליד; אחד מהם הוא שגופו אינו מעלה אדים כשהוא רוחץ בעונת הגשמים. דברי אדמו"ר הזקן על סריס "שאינו בו חום" מהדהדים את הדברים הללו.

Yevamot 80b:4 יבמות פ' ב:ד'

תנו רבנן: איזהו סריס חמה? כל שהוא בן עשרים, ולא הביא שתי שערות. ואפילו הביא לאחר מכן הרי הוא כסריס לכל דבריו. ואלו הן סימניו: כל שאין לו זקן, ושעריו לקוי, ובשרו מחליק. רבן שמעון בן גמליאל אומר משום רבי יהודה בן אייר: כל שאין מימיו מעלין רתיחות.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה יבמות פ, ב. ובכ"מ.

172 אין הברכה שורה

רבי יצחק מלמד שהברכה מצויה רק בדבר הסמוי מן העין. אדמו"ר הזקן מיישם זאת בעין הרעה של הקנאה, המרחיקה את הברכה.

Taanit 8b:13 תענית ח' ב:י"ג

ואמר רבי יצחק: אין הברכה מצויה אלא בדרך הסמוי מן העין, שנאמר: "יצו ה' אתך את הברכה באסמיר". תנא דבי רבי ישמעאל: אין הברכה מצויה אלא בדרך שאין העין שולטת בו, שנאמר: "יצו ה' אתך את הברכה באסמיר".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

תענית ח, ב. ושי"ג. טוש"ע או"ח סר"ל, ב.

173 אין הברכה שורה אלא על דבר הסמוי מן העין

ההלכה קובעת שמי שמווד את תבואתו ואחר כך מתפלל שתשרה בה ברכה, מתפלל לשווא, שכן הברכה מצויה רק בדבר הסמוי מן העין.

Shulchan Arukh, Orach Chayim 230:2 שולחן ערוך, אורח חיים ר"ל:ב'

הנכנס למוד את גרנו אומר יהי רצון מלפניך ה' אלקי שתשלח ברכה בכרי הזה התחיל למוד אומר ברוך השולח ברכה בכרי הזה מדד ואח"כ בירך ה"ו תפלת שוא שאין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי (פי' הנעלם ואינו נראה) מן העין:

Maginei Eretz: Shulchan Aruch Orach Chaim, Lemberg, 1893 (Public Domain)

174 ארץ אוכלת יושביה היא

דיווחם השלילי של המרגלים: "הארץ שעברנו בה כדי לתור אותה היא ארץ שאוכלת את יושביה". אדמו"ר הזקן מפרש זאת כביטול של יושביה.

Numbers 13:32 במדבר י"ג:ל"ב

ויציאו דבת הארץ אשר תרו אתה אל-בני ישראל לאמר הארץ אשר עברנו בה לתור אתה ארץ אכלת יושביה הוא וכל-העם אשר-ראינו בתוכה אנשי מדות:

And they spread an evil report of the land which they had spied out unto the children of Israel, saying: 'The land, through which we have passed to spy it out, is a land that

eateth up the inhabitants thereof; and all the people that we saw in it are men of great stature

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

175 ושרש נשמתם למעלה מעלה

כפי שמצוין בהערה, אור התורה מכאן בהרחבה ששרש נשמותיהם של המרגלים היה גבוה מאוד.

הערת קה"ת

באוה"ת במדבר-ו ע' איתת מבאר זה באריכות.

176 החתי היבוס ויהאמורי יושב בהר

דיווח המרגלים: "עמלק יושב בארץ הנגב, והחתי והיבוס והאמורי יושבים בהר". אדמו"ר הזקן מפרש את האומות כשבע המדות הרעות שמקורן בתוהו.

Numbers 13:29 במדבר י"ג:כ"ט

עמלק יושב בארץ הנגב והחתי והיבוס והאמורי יושב בהר והכנעני יושב על-הים ועל יד הירדן:

Amalek dwelleth in the land of the South; and the Hittite, and the Jebusite, and the Amorite, dwell in the mountains; and the Canaanite dwelleth by the sea, and along by the side of the Jordan

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במדבר יג, כט.

177 רגליה יורדות מות

"רגליה יורדות מוות". הפסוק נדרש כאן שוב בהקשר של הסכנה שבנפילה למדות הרעות.

Proverbs 5:5 משלי ה:ה'

רגליה ירדות מות שאול צעדיה יתמכו:

Her feet go down to death; Her steps take hold on the nether-world

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

178 כמ"ש ירמי' ואתם למדתם אותם

הנביא אומר לירושלים: "את למדת אותם עליך אלופים לראש". אדמו"ר הזקן מיישם זאת על המדות הרעות, שגדלות משום שהאדם עושה אותן לגדולות.

Jeremiah 13:21 ירמיהו י"ג:כ"א

הערת קה"ת

ירמי' יג, כא.

179 סר צלם מעליהם

יהושע וכלב אומרים לעם שלא יפחדו מיושבי הארץ: "סר צלם מעליהם והוי' איתנו". כאן הכוונה היא להקטין את המדות הרעות, שכן ה' איתנו בתורה.

Numbers 14:9 במדבר י"ד:ט'

אך בה' אלהי-תמרדו ואתם אלהי-תראו את-עם הארץ כי לחמנו הם סר צלם מעליהם וה' אתנו אלהי-תראם:

Only rebel not against the L-RD, neither fear ye the people of the land; for they are bread for us; their defence is removed from over them, and the L-RD is with us; fear them .not

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במדבר יד, ט.

180 איש אחד

ה' אומר למשה לשלוח אנשים לתור את הארץ, "איש אחד איש אחד למטה אבותיו". אדמו"ר הזקן מפרש "אחד" כמדרגה שממנה באו נשמותיהם.

Numbers 13:2 במדבר י"ג:ב'

שִׁלַּח־לָּךְ אַנְשִׁים וַיְתַּרּוּ אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר־אָנֹכִי נָתַן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אֶחָד אִישׁ אֶחָד לְמִטָּה אֲבֹתָיו תִּשְׁלַחוּ כָל נָשִׂיא בָהֶם:

Send thou men, that they may spy out the land of Canaan,' which I give unto the children of Israel; of every tribe of their fathers shall ye send a man, every one a prince among them.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

181 כולם אנשים

"כולם אנשים, ראשי בני ישראל המה". כאן הדבר מתפרש כמי ששייכים ל"עולם הזכרי".

Numbers 13:3 במדבר י"ג:ג'

וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה מִמִּדְבַּר פָּאֶרָן עַל־פִּי ה' כָּל־אֲנָשִׁים רָאשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל הָמָּה:

And Moses sent them from the wilderness of Paran according to the commandment of the L-RD; all of them men who were heads of the children of Israel

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

182 במ"א ע"פ ברע"מ פי תשא

ההערה מזהה את הביאור "במקום אחר" של דברי רע"א מהימנא בפרשת תשא, "אכן לשקול בה — דא יידי", עם הביאור שבביאורי הזהר של אדמו"ר האמצעי.

הערת קה"ת

ביאה"ו לאדה"א.

183 וכל קרבן מנחתך במלח תמלח

"וכל קרבן מנחתך במלח תמלח". המלח מצרף את הדומם למנחה, שמקורה בצומח.

Leviticus 2:13 ויקרא ב':י"ג

וְכָל־קֶרְבֶּן מִנְחָתְךָ בַּמִּלַּח תִּמְלַח וְלֹא תִשְׁבִּית מִלַּח בְּרִית אֱלֹקֶיךָ מֵעַל מִנְחָתְךָ עַל כָּל־קֶרְבְּנְךָ תִּקְרִיב מִלַּח:

And every meal-offering of thine shalt thou season with salt; neither shalt thou suffer the salt of the covenant of thy G-d to be lacking from thy meal-offering; with all thy offerings thou shalt offer salt.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ויקרא ב, יג.

184 קדש לי כל בכור

"קדש לי כל בכור", תחילתה של אחת הפרשיות הכתובות בתפילין. אדמו"ר הזקן רואה בה חכמה עליונה המתממשת בדיו על קלף.

Exodus 13:2 שמות י"ג:ב'

קִדְשִׁלִּי כָל־בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל־רֶחֶם בְּכֵנִי יִשְׂרָאֵל בְּאֶדָם וּבְכֶמֶה לִּי הוּא: Sanctify unto Me all the first-born, whatsoever opens the womb among the children of Israel, both of man and of

'beast, it is Mine

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות יג, ב.

185 וישב ה' מלך לעולם

"הוי ישב על המבול; הוי יושב כמלך לעולם". אדמו"ר הזקן מפרש את "ישיבתו" של ה' כירידתו לשכון למטה.

Psalms 29:10 תהילים כ"ט:י'

ה' לַמְּבּוֹל יָשָׁב וַיֵּשֶׁב ה' מֶלֶךְ לְעוֹלָם:

The L-RD sat enthroned at the flood; Yea, the L-RD sitteth as King for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים כט, ו.

186 פי ישיבה הוא מלשון הורדה

ההערה מפנה לשם ל"ישיבה" כביטוי להשפלה.

הערת קה"ת

ראה ספר החקירה פ, ב.

187 משחרב ביהמ"ק אין לו להקב"ה

"מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה". כיום, מקום משכנו של ה' למטה הוא בהלכה.

Berakhot 8a:18-19 ברכות ח' א:י"ח-י"ט

והיינו דאמר רבי חי'א בר אמי משמיה דעולא: מיום שחרב בית המקדש אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד. ואמר אביי: מריש הנה גריסנא בגו ביתא ומצלינא בבי כנישתא. כיון דשמענא להא דאמר רבי חי'א בר אמי משמיה דעולא — מיום שחרב בית המקדש אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד — לא הנה מצלינא אלא היכא דגריסנא.

That agrees with what R. Hiyya b. Ammi said in the name of 'Ulla : Since the day the Temple was destroyed, there is left to the Holy One, blessed be He, in His Universe the four cubits of Halakah alone. And Abbai said ; At first I used to study at home and pray in Synagogue, but after hearing the statement of R. Hiyya b. Ammi in the name of 'Ulla — "Since the day the Temple was destroyed, there is left to the Holy One, ... ,blessed be He

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות ח, א.

188 כי האמנם ישב אלקים על הארץ

בחנוכת בית המקדש שואל שלמה: "האומנם ישב אלקים על הארץ? השמים ושמי השמים לא יכלכלוך". הטקסט מביא את הפסוק עצמו.

I Kings 8:27 מלכים א ח':כ"ז

כִּי הָאֲמָנָם יֵשֵׁב אֱלֹקִים עַל־הָאָרֶץ הֲנָה הַשָּׁמַיִם וְשָׁמַי הַשָּׁמַיִם לֹא יִכְלָלוּךָ אִם כִּי־הִבִּיתָ הַזֶּה אֲשֶׁר בָּנִיתִי:

But will G-d in very truth dwell on the earth? behold, heaven and the heaven of heavens cannot contain Thee; how much less this house that I have builded

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

189 כי האמנם ישב אלקים על הארץ

כשנצטוו משה לעשות משכן, הוא תמה כיצד ה', שכבודו ממלא את העולמות העליונים והתחתונים, מבקש משכן, וראה את שלמה אומר על בית המקדש הגדול ממנו: "האומנם ישב אלקים על הארץ?" זהו הקטע בפרשת תרומה שהטקסט מצטט.

Shemot Rabbah 34:1 שמות רבה ליד:א'

... כבודו של הקב"ה מלא עליונים ותחתונים, והוא אומר עשה לי משכן?! ועוד היה מסתכל וראה ששלמה עומד ובונה בית המקדש, שהוא גדול מן המשכן, ואמר לפני הקב"ה (מלכים א ח): כי האמנם ישב אלקים על הארץ. אמר משה: ומה בהמ"ק שהוא יותר ויותר מן המשכן, שלמה אומר כן, משכן אעכ"ל! לכך אמר משה (תהלים צא): יושב בסתר עליון. אמר רבי יהודה בר ר' סימון: יושב בסתר הוא עליון על כל בריותיו. מהו בצל שדי? בצל אל, בצל רחום, בצל חנון אין כתיב כאן, אלא בצל שדי, בצל שעשה בצלאל, ...

They shall craft an Ark of acacia wood: its length shall be "two and a half cubits, and its width a cubit and a half, and its height a cubit and a half" (Exodus 25:10). "They shall craft an Ark of acacia wood," that is what is written: "The Almighty, we cannot find Him; He is exalted in power" (Job 37:23). Our great rabbi said: We must give credit to Job, as everything that Elihu said, he came and added to his state-

... ments.). Job said to his comrades: 'What do

Daat Shemot Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

190 ברכות תרומה פל"ד . . ובפי נשא פי"ב

כפי שמצינת ההערה, לשון המדרשים האלה, בפרשת תרומה פרק לד ובפרשת נשא פרק יב, מועתקת שם.

הערת קה"ת

הלשון נעתק באוה"ת נ"ך כרך-א ע' קכח.

191 בשבתו עם זקני ארץ

שלמה אומר: "ראיתי יושב עמהם ודן ביניהם", כפי שנאמר: "נודע בשערים בעלה, בשבתו עם זקני ארץ". הקטע בשמות רבה, פרק ה, שהטקסט מצטט בקשר ללימוד תורה.

Shemot Rabbah 5:12 שמות רבה ה:י"ב

... סנהדרין היתה כחצי גורן עגולה, כדי שיהיו רואים זה את זה, ושני סופרי הדיינים יושבין לפניו וכו'. אמר שלמה: אני ראיתי יושב עמהם, ודן בתוכם, שנאמר (משלי לא, כג): נודע בשערים בעלה בשבתו עם זקני ארץ:

Moses and Aaron went and gathered all the elders of the "children of Israel" (Exodus 4:29). "Moses and Aaron went and gathered..." - Rabbi Akiva said: Why was Israel analogized to the bird? Just as a bird flies only by virtue of its wings, so too, Israel is able to stand only by virtue of the elders [zekenim].is an acronym for zeh shekana hokhma, one who acquired wisdom. Therefore, there can be both elderly Sages and young Sages. Great is Zikna; if it is in the elderly, ... they are beloved

Daat Shemot Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

192 בשבתו עם זקני ארץ

הקטע המקביל לקראת סוף פרק יא על שמיני: שלמה אומר שראה את ה',

כביכול, מצמצם את עצמו בין דייני הסנהדרין.

Vayikra Rabbah 11:8 ויקרא רבה י"א:ח'

193 נודע בשערים בעלה

"נודע בשערים בעלה, בשבתו עם זקני ארץ". הוזהר מפרש זאת כגילוי ה' לכל אחד לפי מידתו.

Proverbs 31:23 משלי ל"א:כ"ג

נודע בשערים בעלה בשבתו עם זקני ארץ:

Her husband is known in the gates, When he sitteth among the elders of the land

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי לא, כג.

194 נודע בשערים בעלה

הוזהר מסביר את "נודע בשערים בעלה" כגילוי ה' לכל אדם לפי מה שהוא משער בלבו. הטקסט מצטט זאת מהוזהר, חלק א, וירא, קג ע"א.

Zohar, Vayera 7:140-9:152 ספר זוהר, וירא ו':ק"מ-ט:קנ"ב

R. Judah here began a discourse with the verse: Her husband is known in the gates, when he sitteth among the elders of the land (Prov. 31, 23). He said: "The Holy One, blessed be He, is transcendent in His glory, He is hidden and removed far beyond all ken; there is no one in the world, nor has there ever been one, whom His wisdom and essence do not elude, since He is recondite and hidden and beyond all ken

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

195 וכמשנ"ת לעיל ר"פ במדבר

זהו הביאור "לעיל בתחילת פרשת במדבר" שאליו מתייחס הטקסט: כל אחד מתבונן בגדולת ה' לפי מידתו, כפי שהוזהר מפרש את "נודע בשערים". הקטע בפרשת מטות שב ועוסק באותו זהר.

הערת קה"ת

א, א. וראה לקמן מטות פה, ב.

196 סד"ה בשעה שהקדימו

שם מתבאר "כשישראל הקדימו נעשה לנשמע": "נעשה" — המשכת רצונו של הקב"ה להיות מלך העולם באמצעות מעשה המצוות — קודם ומביא ל"נשמע". ביטול מציאותו של האדם אליו. הדברים מתייחסים למדרש על "יניבורי כוח עושי דברו".

הערת קה"ת

לעיל פ' במדבר יג, ד ואילך.

197 בשעה שהקדימו ישראל נעשה

"כשישראל הקדימו נעשה לנשמע", באו מלאכים וקשרו שני כתרים על ראשו של כל אחד מהם. אלה הן מילות הפתיחה של המאמר שהטקסט מצטט.

Shabbat 88a:7-8 שבת פ"ח א:ז-ח'

דרש רבי סימא: בשעה שהקדימו ישראל "נעשה" ל"נשמע" באו שנים ריבוא של מלאכי השרת, לכל אחד ואחד מישראל קשרו לו שני כתרים, אחד כנגד "נעשה" ואחד כנגד "נשמע". וכינון שחטאו ישראל, ירדו מאה ועשרים ריבוא מלאכי חבלה ופירקום, שנאמר: "ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב". אמר רבי חמא ברבי חנינא: בחורב טענו, בחורב פקדו. בחורב טענו — כדאמרן, בחורב פקדו — דקתיב: "ויתנצלו בני ישראל וגו'". אמר ...

198 גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו

"ברכו ה' מלאכיו, גיבורי כוח עושי דברו, לשמוע בקול דברו". הדברים מבוארים באותו מאמר.

Psalms 103:20 תהילים ק"ג:כ

בְּרַכּוּ ה' מַלְאָכָיו גִּבּוֹרֵי כֹחַ עֹשֵׂי דְבָרוֹ לְשָׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ:

Bless the L-RD, ye angels of His, Ye mighty in strength, that fulfil His word, Harkening unto the voice of His word

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

199 וישב יעקב כו' בארץ כנען

"וישב יעקב בארץ מגורי אביו, בארץ כנען". המאמר על פסוק זה מסביר באותו אופן את יישוב הארץ.

Genesis 37:1 בראשית ל"ז:א

וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ כְּנָעַן:

And Jacob dwelt in the land of his father's sojournings, in the land of Canaan

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

200 כי תבאו וגו' ושבתה הארץ

"כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם, ושבתה הארץ שבת להווי". זהו הפסוק שהוזהר בפרשת בהר מצטט.

Leviticus 25:2 ויקרא כ"ה:ב

דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תִבְאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם וְשָׁבַתָּ הָאָרֶץ שְׁבַת לַיהוָה

Speak unto the children of Israel, and say unto them: When ye come into the land which I give you, then shall the land keep a sabbath unto the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

201 ושבתה הארץ נייחא ודאי

הוזהר בפרשת בהר מתאר את המנוחה שבאה כאשר הדינים מסתלקים, ומפרש את "ושבתה הארץ" כמנוחה ממש. הטקסט מצטט את הקטע בהקשר של הארץ כמקום של מנוחה מיושבת.

Zohar, Behar 1:3-4:13 ספר הוזהר, בהר א':ג-ד':י"ג

Now when Israel entered the promised land, there were no lower judgements in it, and the Community of Israel was at ease in it upon the wings of the Cherubim, for Israel did not go to rest until they had brought the evening sacrifice and so caused judgements to depart. When the burnt-offering burnt on the altar, there was ease and comfort throughout, and the Spouse was with her Husband. Hence it is written, "and the earth shall rest a sabbath for the L-rd"; for such it was literally

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

202 המגביהי לשבת

"מי כהי אלקינו המגביהי לשבת". אלה הן מילות הפתיחה של המאמר שהטקסט מצטט.

Psalms 113:5 תהילים קי"ג:ה

מִי כִּהִי אֱלֹהֵינוּ הַמַּגְבִּיִּהִי לַשַּׁבָּת:

Who is like unto the L-RD our G-d, That is enthroned on high

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

203 נכון כסאך מאז

"נכון כסאך מאז, מעולם אתה". זהו הפסוק שעליו מבסס המדרש את המשל שלו.

Psalms 93:2 תהילים צ"ג:ב

נָכוֹן כִּסְאֶךָ מֵאֶז מְעוֹלָם אַתָּה:

Thy throne is established of old; Thou art from everlasting

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

204 נכון כסאך מאז בענין המשל אגוסטוס יושב

המדרש אומר שכיסאו של ה' לא התבסס עד שישאל שרו על הים, בדומה למלך שמכתירים אותו לקיסר לאחר ניצחונו: המלך עומד והקיסר יושב. כך גם ה', כביכול, "יושב" כאשר ישראל משבחים אותו.

Shemot Rabbah 23:1 שמות רבה כ"ג:א

אז ישיר משה - הדא הוא דכתיב (תהלים צג, ב): נכון כסאך מאז. אמר רבי ברכיה, בשם רבי אבהו: אף על פי שמעולם אתה, לא נתיישב כסאך ולא נודעת בעולמך, עד שאמרו בניך שירה, לכך נאמר: נכון כסאך מאז. משל למלך, שעשה מלחמה ונצח, ועשו אותו אגוסטוס. אמרו לו: עד שלא עשית המלחמה היית מלך, עכשיו עשינוך אגוסטוס. מה יש כבוד בין המלך לאגוסטוס? אלא, המלך עומד על הלוח ואגוסטוס יושב. כך אמרו ישראל: באמת עד שלא בראת עולמך, היית אתה, משבראת אותו אתה הוא, אלא כביכול עומד, שנאמר (חבקוק ...

Then Moses and the children of Israel sang this song to the "L-rd, and spoke, saying: I will sing to the L-rd, for He is exalted; the horse and his rider He cast into the sea" (Exodus 15:1). "Then [az] Moses...sang" - that is what is written: "Your throne is established of old [me'az]; [You have existed from eternity]" (Psalms 93:2). Rabbi Berekhya said in the name of Rabbi Abahu: Even though "You have existed from eternity," Your throne was not settled and You were not ... known in Your world

Daat Shemot Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

205 ועתיק יומין יתיב

"כיסאות הוצבו, ועתיק יומין ישב". אדמו"ר הזקן קושר את היישיבה" הזאת למדרש.

Daniel 7:9 דניאל ז':ט

הָיָה הָיִיתָ עַד דִּי כְרָסוֹן רָמְיוּ וְעֵתִיק יוֹמִין יָתֵב לְבוּשָׁה כְּתֹלָג חֲזֹר וְשָׁעֵר רֹאשָׁה כְּעֵמֶר נָקָא כְּרִסְיָה שְׂבָבִיו דִּי־נֹר גְּלָגְלוּהִי נוֹר דְּלָק:

I beheld Till thrones were placed, And one that was ancient of days did sit: His raiment was as white snow, And the hair of his head like pure wool; His throne was fiery flames, and the wheels thereof burning fire

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

206 תבנה ותכונן עיר סיחון

"עיר סיחון תיבנה ותיכונן". פסוק שמתבאר במקום אחר באותו אופן.

Numbers 21:27 במדבר כ"א:כ"ז

עֲלֵי־כֹן יֹאמְרוּ הַמְּשָׁלִים בְּאוֹ הַשְּׁבוֹן תִּבְנֶה וְתִכְוֹנֶנָּה עִיר סִיחֹן:

Wherefore they that speak in parables say: Come ye to Heshbon! Let the city of Sihon be built and established

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

207 וכל בניך

"וכל בניך לימודי הוי", שחכמינו ז"ל דורשים: "אל תקרי בניך אל בוניך". הטקסט מפנה לביאורו של פסוק זה.

Isaiah 54:13 ישעיהו נ"ד:י"ג

וְכָל־בְּנֵיךָ לְמוֹדֵי ה' וְרַב שְׁלוֹם בְּנֵיךָ:

And all thy children shall be taught of the L-RD; and great shall be the peace of thy children

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

208 כתפארת אדם לשבת בית

"כמראה אדם לשבת בית". הפסוק שהוזהר מצטט.

Isaiah 44:13 ישעיהו מ"ד:י"ג

חָרַשׁ עֲצִים נָטָה קוֹ וְתֵאָרָהוּ בְשָׂרָד יַעֲשֶׂהוּ בַּמַּקְצָעוֹת וּבַמַּחוּגָה יִתְאָרָהוּ וַיַּעֲשֶׂהוּ כְּתִבְנִית אִישׁ כְּתִפְאֶרֶת אָדָם לְשֵׁכֶת בֵּית:

The carpenter stretcheth out a line; He marketh it out with a pencil; He fitteth it with planes, And he marketh it out with the compasses, And maketh it after the figure of a man, According to the beauty of a man, to dwell in the house

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

209 כתפארת אדם לשבת בית

באידרא רבא, שבה ז"א ונוקבא יחד נקראים אדם, הוזהר מצטט את הפסוק "כמראה אדם לשבת בית". הקטע שהטקסט מצטט.

Zohar, Idra Rabba 41:297-42:309 ספר הזהר, האדרא רבא מ"א:רצ"ו-מ"ב:ש"ט

210 וארשתיה לי

"וארשתיה לי לעולם". תחילתו של המאמר שהטקסט מצטט, העוסק בבית ובהיכל הפנימי.

Hosea 2:21 הושע ב':כ"א

וְאֶרְשָׁתִּיָּה לִי לְעוֹלָם וְאֶרְשָׁתִּיָּה לִי בְצָדֶךָ וּבְמִשְׁפָּט וּבְחֶסֶד וּבְרַחֲמִים:

And I will betroth thee unto Me for ever; Yea, I will betroth thee unto Me in righteousness, and in justice, And in lovingkindness, and in compassion

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 19

211 והוי' יגיה חשכי

"כי אתה נרי, הוי', והוי' יגיה חשכי". הפסוק נזכר בתחילת החלק השני של המאמר.

II Samuel 22:29 שמואל ב כ"ב:כ"ט

כִּי־אֲתָה נִירִי Havayah וְיִגִּיָּה חֲשָׁכִי:

For Thou art my lamp, O L-RD; And the L-RD doth lighten my darkness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

212 הוי' אלקינו

"שמע ישראל, הוי' אלקינו, הוי' אחד". ההתבוננות שבקריאת שמע.

Deuteronomy 6:4 דברים ו':ד'

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל הָאֱלֹהִינוּ הָאֱלֹהִים אֶחָד:

HEAR, O ISRAEL: THE L-RD OUR GOD, THE L-RD IS ONE

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

213 ואהבת

"ואהבת את הוי' אלקיך בכל לבבך". האהבה שאליה מובילה ההתבוננות.

Deuteronomy 6:5 דברים ו':ה'

וְאָהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

214 הוקשה כל התורה לתפילין

"כל התורה הוקשה לתפילין". ההמשכה באמצעות המצוות שצריכה לבוא בעקבות ההתלהבות.

Kiddushin 35a:5 קידושין ל"ה א:ה'

ומנו - רב אחא בר יעקב: אמר קרא: "והיה לך לאות על ידך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפיך" - הוקשה כל התורה כולה לתפילין, מה תפילין מצות עשה שהזמן גרמה, ונשים פטורות - אף כל מצות עשה שהזמן גרמה - נשים פטורות. ומדמצות עשה שהזמן גרמה - נשים חייבות. נשים פטורות, מקל דמצות עשה שלא הזמן גרמה - נשים חייבות.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

215 את היד הגדולה

"יורא ישראל את היד הגדולה". אור אין סוף הנמשך אל תוך עינינו גשמיים.

Exodus 14:31 שמות י"ד:ל"א

וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־יַד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה ה' בְּמִצְרַיִם וַיִּירָאוּ הָעָם אֶת־ה' וַיֹּאמְרוּ בְּה' וּבְמֹשֶׁה עֲבָדוּ:

And Israel saw the great work which the L-RD did upon the Egyptians, and the people feared the L-RD; and they believed in the L-RD, and in His servant Moses

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

216 לעולם ירגיו

"לעולם ירגיו אדם יצר טוב על יצר הרע". השמירה מפני נפילה.

Berakhot 5a:2 ברכות ה' א:ב'

אמר רבי לוי בר חמא, אמר רבי שמעון בן לקיש: לעולם ירגיו אדם יצר טוב על יצר הרע, שנאמר: "רגזו ואל תחטאו" אם נצחו - מוטב, ואם לאו - יעסוק בתורה, שנאמר: "אמרו בלבבכם". אם נצחו - מוטב, ואם לאו - יקרא קריאת שמע, שנאמר: "על משכבכם". אם נצחו - מוטב, ואם לאו - יזכור לו יום המיתה, שנאמר: "ודמו סלה".

R. Levi b. Hamma said in the name of R. Simeon b. Lakish: A man should always oppose [yargiz] the good impulse to the evil impulse; as it is said: "Tremble [rigzu] and sin not" (ibid. iv. 5). If he conquer it, well and good; but if not, let him occupy himself with Torah; as it is said, "Commune with your own heart" (ibid.). Should this gain him the victory, well and good; but if not, let him read the Shema'; as it is ... said

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

217 ארץ מושבותיכם

”כי תבואו אל ארץ מושבותיכם”. הפסוק שבו נפתח המאמר.

Numbers 15:2 במדבר ט"ו:ב'

דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תִבְאוּ אֶל־אֶרֶץ מוֹשְׁבֹתֵיכֶם אֲשֶׁר
אֲנִי נֹתֵן לָכֶם:

Speak unto the children of Israel, and say unto them: When
ye are come into the land of your habitations, which I give
unto you

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו והערות.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך (Public Domain); Midrash Rabbah -- TE (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA); Pardes Rimmonim (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Daf Shevui (CC0); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Midrash Tanchuma -- Torat Emet (Public Domain); Townsend 1989 translation of Midrash Tanhuma, S. Buber Recension, edited and supplemented by R. Francis Nataf (CC-BY); Midrash Tanhuma-Yelammedenu, trans. Samuel A. Berman (CC-BY); Maginei Eretz: Shulchan Aruch Orach Chaim, Lemberg, 1893 (Public Domain); Daat Shemot Rabbah (Public Domain)

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור.
/https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: /likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309).

מיזם חינוכי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך /likuteitorah.com/he/likutei-torah/shelach/5

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק